

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ในครั้งนี้ ผู้รายงานได้ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการและขอเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด
 - 1.1 สถานการณ์ปัญหาเสพติดในประเทศไทย
 - 1.2 นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา
 - 1.3 โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ของกระทรวงศึกษาธิการ
2. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ
 - 2.1 ความหมายของการประเมิน
 - 2.2 ลักษณะของโครงการที่ดี
 - 2.3 องค์ประกอบของโครงการ
 - 2.4 ความหมายของการประเมินโครงการ
 - 2.5 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ
 - 2.6 ขั้นตอนของการประเมินโครงการ
 - 2.7 ประเภทของการประเมินโครงการ
 - 2.8 วิธีการประเมินโครงการ
 - 2.9 รูปแบบของการประเมินโครงการ
 - 2.10 ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 3.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 3.3 การวัดความพึงพอใจ
 - 3.4 แนวการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ
 - 3.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ
4. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ปีการศึกษา 2561
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1.1 สถานการณ์ปัญหาเสพติดในประเทศไทย

ปัญหาของยาเสพติดในประเทศไทย เป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนอาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเกิดขึ้นทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย ปัญหาเหล่านี้กำลังได้รับความสนใจเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายการเมือง ข้าราชการประจำ และองค์กรเอกชนหลายองค์กรด้วยกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน เพราะปัญหาเหล่านี้ ไม่ใช่ปัญหาเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่หากไม่ได้รับการแก้ไข จะทำให้สังคมโดยรวมพินาศพิการไปด้วย เพราะสมาชิกในสังคมนั้นติดยาเสพติดเป็นส่วนใหญ่ ท่านทั้งหลายคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบร่วมกันไม่ได้ว่า ในที่สุดคนรอบข้างของท่านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ติดยาเสพติดและสักวันหนึ่งคนในครอบครัวของท่าน หากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอจากครอบครัวที่อบอุ่น อาจตกเป็นทาสของยาเสพติด ไม่วันใดก็วันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การผลิตยาเสพติดในปี 2560 ปริมาณการผลิตยาเสพติดในสามเหลี่ยมทองคำมีปริมาณสูงไม่ต่างจากปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลจากกลุ่มผู้ผลิตในสามเหลี่ยมทองคำได้เพิ่มปริมาณการผลิตมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาเสพติดสังเคราะห์ ได้แก่ ยาบ้า ไอซ์ เนื่องจากยังมีการลำเลียงเคมีภัณฑ์/สารตั้งต้นเข้าสู่แหล่งผลิตยาเสพติด นอกจากกลุ่มการผลิตหลักเดิมที่เป็นผู้มียุติการณีนอกกลุ่มเดิมแล้ว ยังมีกลุ่มการผลิตใหม่ที่เกิดขึ้นโดยทำการผลิตเฉพาะในชั้นอัดเม็ดยาบ้า ทำให้ชายแดนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกใช้เป็นที่หลักในการลักลอบนำเข้ายาเสพติด

การค้ายาเสพติด พื้นที่ภาคเหนือ ยังมีการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดนในสัดส่วนที่สูงที่สุด พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนรองลงมา โดยผ่านโครงสร้างเครือข่ายการค้าตามแนวชายแดนและในพื้นที่ตอนใน ทำให้เกิดการลำเลียงซุกซ่อนยาเสพติดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำยาเสพติดมายังแหล่งแพร่ระบาดในจังหวัดต่าง ๆ พื้นที่กรุงเทพฯ-ปริมณฑล เป็นแหล่งซุกซ่อน เก็บพักยาเสพติดก่อนกระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ขบวนการค้ายาเสพติดยังคงทำการค้าเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกประเทศและมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการค้า เช่น การลักลอบลำเลียงยาเสพติดต่อครั้งในจำนวนมาก การใช้ผู้ลำเลียงซึ่งเป็นคนขนไปสู่ผู้ซื้อปลายทาง การซดเซยยาเสพติดที่เสียหายจากการถูกจับยึดก่อนถึงมือผู้รับ และการนำยาเสพติดจำนวนมากเข้ามาพักเก็บเพื่อกระจายรอการสั่งซื้อ การตัดตอนการรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยไม่ผ่านคนกลาง การสร้างตัวแทนในระดับล่าง เป็นต้น ชาวต่างชาติที่เข้ามาทำการค้ายาเสพติดในไทยทั้งในการเป็นผู้จำหน่ายและผู้รับจ้างลำเลียงยาเสพติด โดยชาวต่างชาติที่เกี่ยวข้อง คือ พม่า ลาว กัมพูชา ออสเตรเลีย เป็นจุดเชื่อมของการซื้อขายยาเสพติดไปยังประเทศอื่น นอกจากนี้ชาวแอฟริกันตะวันตกที่มีเครือข่ายการค้ายาเสพติดเชื่อมโยงไปทั่วโลก อยู่เบื้องหลังการค้า

ยาเสพติดข้ามชาติ ด้วยการจัดหาผู้หญิงไทยหรือในกลุ่มประเทศอาเซียนลำเลียงยาเสพติดออกนอกประเทศ บางส่วนยังทำการค้าในระดับขายปลีกให้กับผู้เสพทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

การทำการค้ายาเสพติดด้วยการใช้สื่อสังคม (Social Media) เป็นช่องทางทำการค้ายาเสพติด ทั้งเสนอขายและสั่งซื้อโดยเฉพาะในระดับขายส่งรายย่อยและขายปลีกให้ผู้เสพ ควบคู่กับการใช้บริการรับส่งพัสดุภัณฑ์เป็นช่องทางลำเลียงยาเสพติดตรงถึงมือผู้เสพ และการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (E-Banking) เป็นช่องทางจ่ายค่ายาเสพติดตรงถึงมือผู้ค้าถูกตรวจพบมากขึ้น และพบว่าบางเครือข่ายไปถึงขั้นการใช้สกุลเงินดิจิทัล (Bitcoin) ในการค้า ซึ่งนอกจากมีผลให้เครือข่ายการค้ายาเสพติดย่อย ๆ เกิดและเพิ่มขึ้นได้ง่าย การแพร่ระบาดของยาเสพติดผ่านช่องทางการค้าเหล่านี้ เป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้การสืบสวนปราบปรามทำได้ยากขึ้น

การแพร่ระบาดของยาเสพติด ยังเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อน และส่งผลกระทบต่อสังคมชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตเทศบาล และกรุงเทพฯ เป็นแหล่งแพร่ระบาดของยาเสพติดที่จำเป็นที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน ในขณะเดียวกันก็ยังมีตัวยาใหม่ๆ ที่กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้นำมาเผยแพร่ ซึ่งจะต้องมีมาตรการป้องกันอย่างจริงจัง โดยเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลและกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งแพร่ระบาดที่สำคัญที่มีทั้งผู้เสพและผู้ค้าระดับขายปลีกให้กับผู้เสพ ยาเสพติดที่เป็นปัญหาแพร่ระบาดหลัก คือ ยาบ้า รongลงมาคือกัญชา พืชกระท่อม ไอซ์ และเฮโรอีน และที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดคือ คีตามีน ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากในอดีต นอกจากนี้ยังพบการใช้ยาควบคุม/ยาอันตรายในทางที่ผิดในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยประชากรที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในมิติของการเสพและกระทำความผิดที่มีอายุไม่เกิน 24 ปี มีสัดส่วนสูง โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 40 ยังอยู่ในกลุ่มอายุ 15-19 ปี ร้อยละ 70 ของผู้เข้าไปเกี่ยวข้องมีอาชีพรับจ้าง แรงงาน และเกษตรกร (สถิติจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). 2559 : 6-7)

1. สถานการณ์เชิงพื้นที่

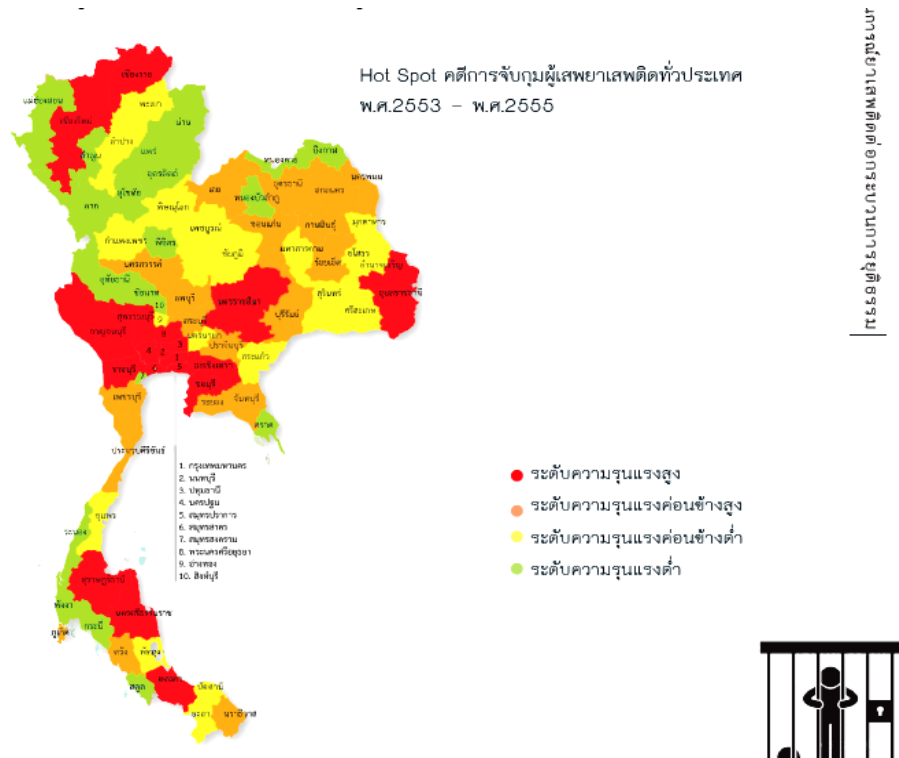
กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประเมินสถานะหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ 81,983 แห่ง 24,282 แห่งหรือร้อยละ 30 มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในจำนวนดังกล่าว 3,470 แห่งมีปัญหาหนัก (แหล่งข้อมูลผลประเมินสถานะหมู่บ้าน/ชุมชนปี 2560)

2. สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). ได้รายงานสถานการณ์ยาเสพติดต่อกระบวนการยุติธรรม และวิเคราะห์สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยทำการเปรียบเทียบการจับกุมผู้เสพยาเสพติดในกลุ่มฐานความผิดเสพยาเสพติดและครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพ โดยอ้างอิงจากข้อมูลที่บันทึกในระบบการข้อมูลคดีอาญาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปีงบประมาณ 2553-2555 ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในครั้งนี้ ได้ทำการวิเคราะห์เจาะลึกถึงระดับรายจังหวัดและได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ

การจับกุมผู้เสพยาเสพติดเป็น 4 ระดับตามช่วงชั้นของปริมาณคดี ได้แก่ การจับกุมผู้เสพยาเสพติดสูง การจับกุมผู้ยาเสพติดค่อนข้างสูง การจับกุมผู้เสพยาเสพติดค่อนข้างต่ำและการจับกุมผู้เสพยาเสพติดต่ำ จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

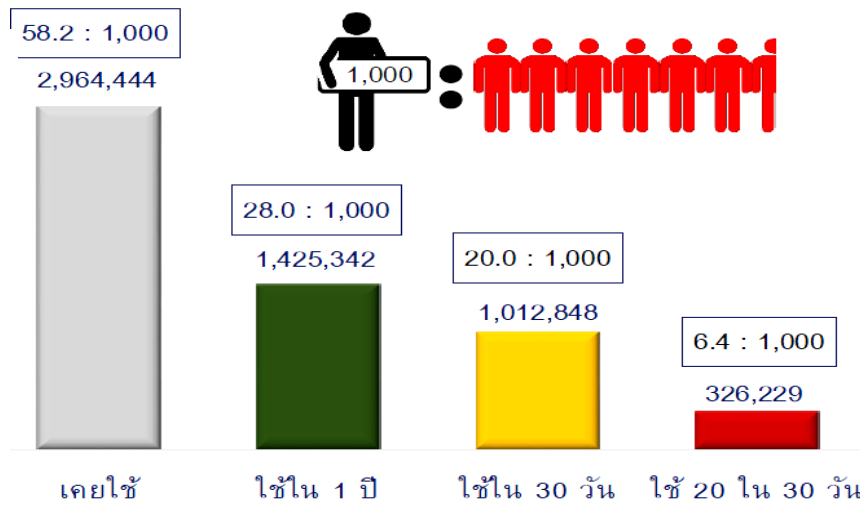
จากการเปรียบเทียบปริมาณคดีในจังหวัดต่าง ๆ พบว่า มีการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นผู้เสพยาเสพติดสูงที่สุดในเขตพื้นที่ภาคกลางโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม กาญจนบุรี สุพรรณบุรีปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาครและนนทบุรี พื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุบลราชธานี และนครราชสีมา และพื้นที่ภาคใต้ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานีและสงขลา ในขณะที่ภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นเขตพื้นที่ที่มีอัตราคดีต่ำสุด (รายงานสถานการณ์ยาเสพติดต่อกระบวนการยุติธรรม. 2557 : 18)



ภาพที่ 2 แสดงสถานการณ์การจับกุมผู้เสพยาเสพติดแยกตามรายพื้นที่
ที่มา : สถานการณ์ยาเสพติดต่อกระบวนการยุติธรรม. (2559)

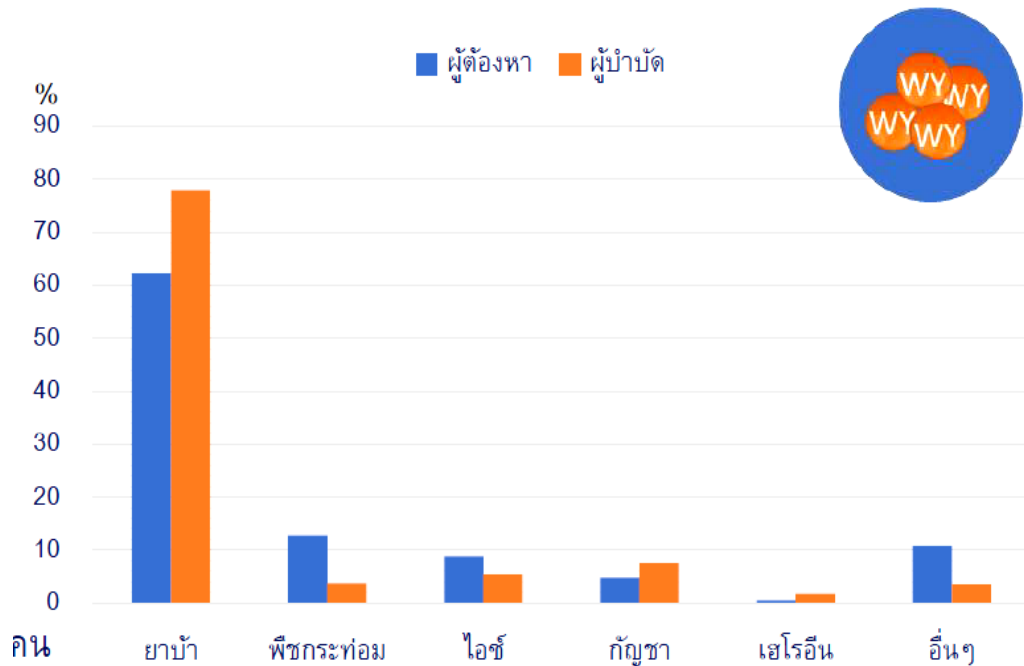
3. สถานการณ์เชิงประชากร

เครือข่ายวิชาการสารเสพติด สํารวจจํานวนประชากรที่ใช้สารเสพติด และความชุก ในปี พ.ศ. 2559 ระหว่างอายุ อายุ 12 - 65 ปี : 50,968,540 คน ใช้สารเสพติด 20 ใน 30 วัน 326,229 คน ความชุก 6.4 คนต่อ 1,000 คน



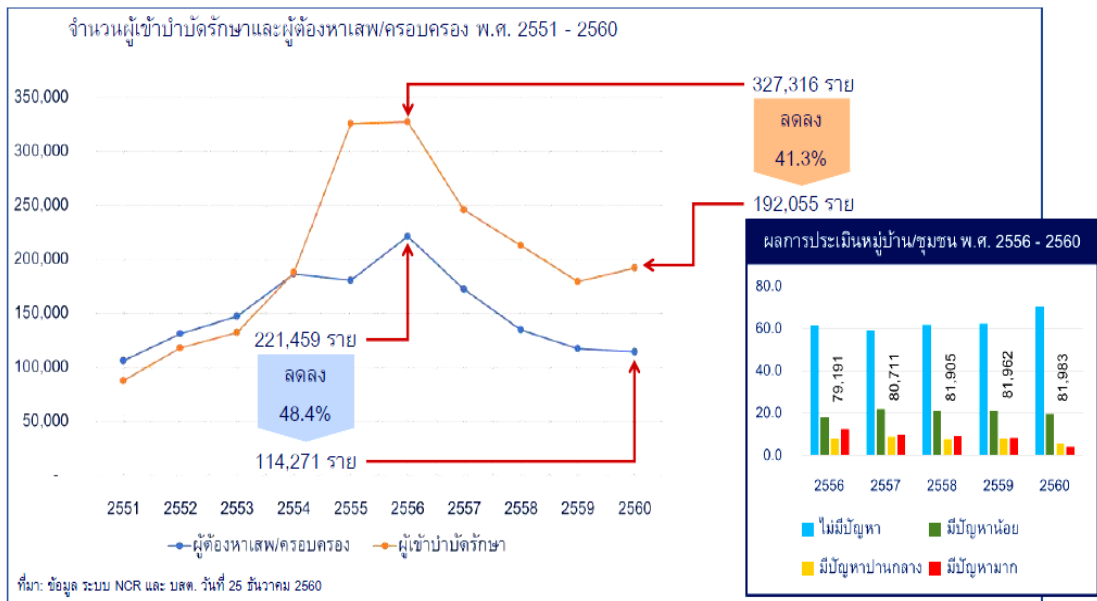
ภาพที่ 3 แสดงสถานการณ์จำนวนประชากรที่ใช้สารเสพติด
ที่มา : เครือข่ายวิชาการสารเสพติด. (2559).

4. สถานการณ์เชิงตัวยาเสพติด (ข้อมูล ระบบ NCR และ บสต. วันที่ 25 ธันวาคม 2560)
ผู้ต้องหา 66.5% มีของกลางเป็นยาบ้า ผู้บำบัดรักษา 78.20% บำบัดการติดยาบ้า มีแนวโน้ม
การเพิ่มขึ้นของ ไอซ์ คีตامين เฮโรอีน และโคเคน



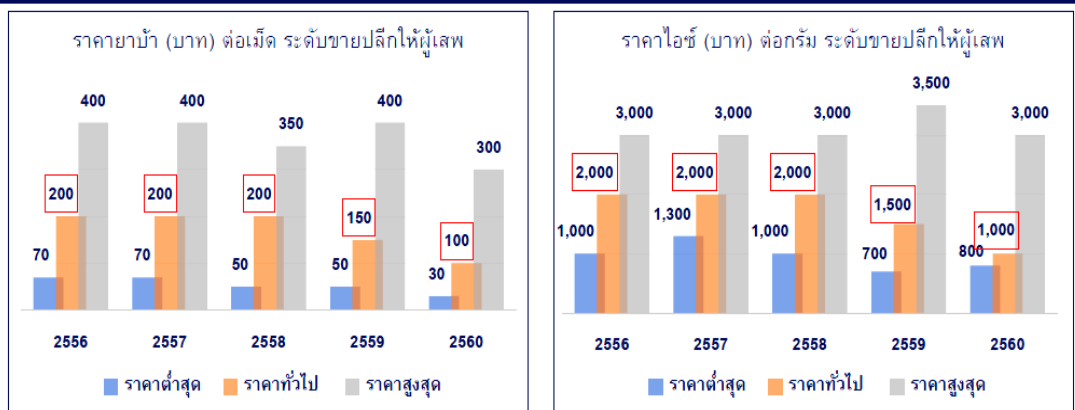
ภาพที่ 4 แสดงสถานการณ์ตัวยาที่แพร่ระบาด
ที่มา : เครือข่ายวิชาการสารเสพติด. (2559)

ตัวบ่งชี้ความรุนแรง: การแพร่ระบาด (จำนวนผู้เสพ/ผู้ติด)



ภาพที่ 5 แสดงการแพร่ระบาดของผู้เสพ/ผู้ติดในปี 2551-2560
ที่มา : เครือข่ายวิชาการสารเสพติด. (2559)

ความต้องการยาเสพติดลดลง : ภาวะการผลิตล้นเกิน (Over Supply)



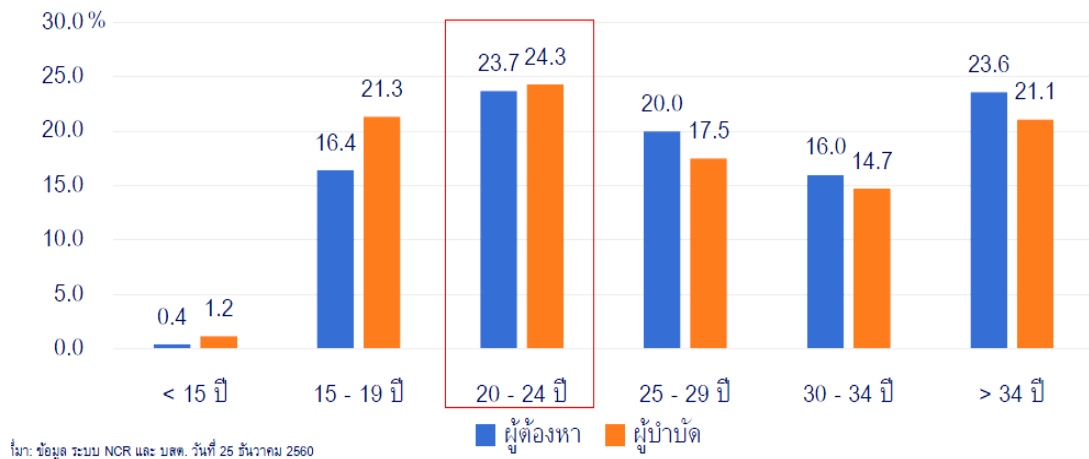
ราคายาบ้า/ไอซ์ในระดับขายปลีกให้กับผู้เสพลดลง ทั้งราคาต่ำสุด ราคาทั่วไป และราคาสูงสุด แสดงถึงกลไกตลาดที่มีสินค้ามากกว่าความต้องการ จึงกระตุ้นการบริโภคให้เพิ่มขึ้นด้วยการทุ่มยาบ้าเข้าสู่ตลาดมากขึ้นและลดราคาลงเพื่อให้ผู้เสพเข้าถึงได้ง่าย

ที่มา: ข้อมูล สำนักงาน ป.ป.ส.กทพ. วันที่ 25 ธันวาคม 2560

ภาพที่ 6 แสดงกลุ่มอายุประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
ที่มา : สำนักงาน ป.ป.ส. (2560)

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

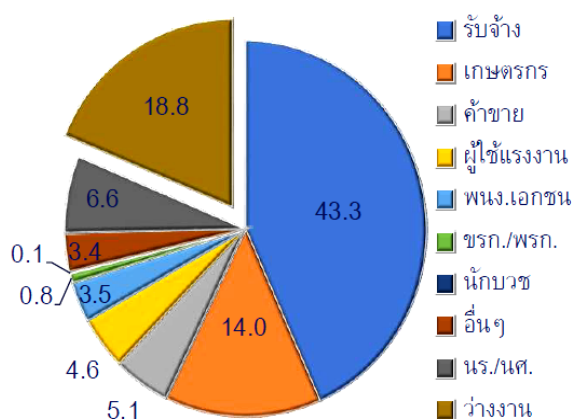
กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งการตกเป็นผู้ต้องหาและผู้บำบัดรักษาร้อยละ 40 เป็นเด็กและเยาวชน (อายุไม่เกิน 24 ปี) โดยกลุ่มอายุ 20 – 24 ปี เข้าไปเกี่ยวข้องมากที่สุด (ข้อมูลเฉลี่ย 5 ปี 2556 – 2560)



ภาพที่ 7 แสดงกลุ่มอายุประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
ที่มา : ข้อมูล NCR และ บสต. (2560).

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

กลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในมิติของการเสพ ร้อยละ 74.7 มีอาชีพมากที่สุด มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 43.3 รองลงมา มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 14.0 ร้อยละ 6.6 เป็นนักเรียน/นักศึกษา และ ร้อยละ 18.8 ว่างาน (ข้อมูลเฉลี่ย 5 ปี 2556 – 2560)



ภาพที่ 8 : แสดงกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
ที่มา : เครือข่ายวิชาการสารเสพติด. (2559)

จากข้อมูลสามารถสรุปสถานการณ์ยาเสพติด ได้ดังนี้

1. การลักลอบนำยาเสพติดเข้า จากตามชายแดนภาคเหนือ/ตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีอยู่ต่อเนื่อง
 2. ร้อยละ 90 ของยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศมีที่มาจากแหล่งผลิตนอกประเทศ
 3. ไทยอยู่ในฐานะประเทศนำเข้าทางผ่านเพื่อการส่งออก มีการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติด
 4. กรุงเทพมหานคร/ปริมณฑล ยังคงถูกใช้เป็นพื้นที่พักเก็บเพื่อรอการกระจายและรอการส่งออกไปประเทศที่สาม
 5. ยาบ้ายังเป็นตัวยาเสพติดหลักที่เป็นปัญหา และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของ ไอซ์ คีตามีน และ เฮโรอีน
 6. หมู่บ้าน/ชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ยังเป็นพื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด
 7. เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะกลุ่มอายุ 20-24 ปี เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสัดส่วนที่สูง
 8. ส่วนใหญ่ของผู้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นผู้ที่มีอาชีพและรายได้
 9. มีการใช้สื่อออนไลน์และบริการรับ/ส่งพัสดุภัณฑ์เป็นช่องทางในการซื้อขายยาเสพติด
- (ข้อมูล ระบบ บสต. วันที่ 25 ธันวาคม 2560)

1.2 นโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาในการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

ยาเสพติดยังคงเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของชาติ รัฐบาลกำหนดให้ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขโดยการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวด และจัดการปัญหาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องให้เบ็ดเสร็จ

นโยบาย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี

“ให้ทุกส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ดำเนินการดังนี้”

1. การแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ผ่านกลไก “ประชารัฐ” (ประชาชน เอกชน ราชการ)
2. ดำเนินการบนหลักการทำงานเชิงรุก
3. ผู้ปฏิบัติทุกระดับในสังกัดเข้าใจปัญหาที่แท้จริงและลงพื้นที่เป็นระยะ
4. มิให้เกิดความขัดแย้งในการดำเนินงานของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาและการบังคับใช้กฎหมาย
5. ติดตาม ประเมินผล และรายงานความคืบหน้าในการทำงานเป็นระยะ
6. การบูรณาการการทำงานทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่
7. ทุกส่วนราชการทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ดำเนินการบนหลักความมีเอกภาพ
8. การดำเนินการต้องมีการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้มีความชัดเจน
9. การบังคับใช้กฎหมายต้องมีการบูรณาการ มิใช่ต่างถือกฎหมายของตนเองเป็นหลัก

ยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560 – 2579) ความมั่นคง ประเทศไทยมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ประเทศไทยมีความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านความมั่นคงในการป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการรักษาผลประโยชน์ของชาติ

ยุทธศาสตร์การป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ระยะ 20 ปี (2560-2579) ประเทศไทยมั่นคงปลอดภัยจากยาเสพติดอย่างยั่งยืน ด้วยประชารัฐร่วมใจแก้ไขปัญหายาเสพติดและความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 5 ปี (2558 - 2562) สังคมไทยเข้มแข็งและรอดพ้นจากยาเสพติดด้วยภูมิคุ้มกันและมาตรการลดผู้ค้าและผู้เสพ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านยาเสพติด บรรลุผลตามพันธกรณีและวิสัยทัศน์อาเซียนภายในปี 2562 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2560 : 20-24)

ทิศทาง

1. ควบคุมความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติด เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับสังคม โดยมุ่งลดอัตราเสี่ยงต่อยาเสพติดของผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การลดผู้เสพรายใหม่และผู้กระทำความผิดรายใหม่

2. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดพลังแผ่นดิน ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนในระยะยาว

วิสัยทัศน์

สังคมไทยเข้มแข็งและรอดพ้นภัยจากยาเสพติด ด้วยภูมิคุ้มกันและมาตรการลดผู้ค้า/ผู้เสพ และความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติดบรรลุผลตามพันธกรณีและวิสัยทัศน์อาเซียนในปี 2562

พันธกิจ

1. ส่งเสริมสร้างพลังทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติด

2. มุ่งส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับอาเซียนในการควบคุม/แก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

2.1 เด็กและเยาวชน มีภูมิคุ้มกันยาเสพติด เด็ก เยาวชน และประชาชน ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

2.2 ทำลายเครือข่ายการค้าและองค์กรอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดพื้นที่ปลูกพืชเสพติดและทำลายแหล่งผลิต

3. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าเงินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของอาเซียน
เป้าประสงค์

1. หมู่บ้าน/ชุมชน สถานศึกษา สถานประกอบการ มีความเข้มแข็งในการป้องกันยาเสพติด
2. ผู้เสพผู้ติดได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ อย่างมีมาตรการ

ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1. ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาผู้เสพผู้ติดยาเสพติด
2. ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม
3. ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด
4. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ
5. ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด
6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน
7. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ

นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรการป้องกันเด็กและเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงและในวัยเสี่ยงไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด รู้จักวิธีปฏิเสธหลีกเลี่ยงยาเสพติดและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นมั่วสุมกับยาเสพติดและอบายมุขตลอดจนดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงได้กำหนดนโยบายให้ผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงานและสถานศึกษาดำเนินการโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ดังนี้ (ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ. 2559 : 3-7)

1. ผู้บริหารทุกระดับนำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดไปสู่การปฏิบัติ จัดทำแผนปฏิบัติการครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา

2. ผู้บริหารทุกระดับ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องให้ความสำคัญและมีจิตสำนึกร่วมกันที่จะปกป้องคุ้มครองดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ความร่วมมือและร่วมแรงร่วมใจ จัดกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังยาเสพติดในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เช่น กิจกรรม TO BE NUMBER ONE กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ ค่ายคุณธรรมกิจกรรมลูกเสือและเนตรนารีป้องกันยาเสพติด กิจกรรมกีฬาป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมการรวมกลุ่มของนักเรียน นักศึกษาทั้งในส่วนของชมรมและสภานักเรียน

4. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนให้ความรู้เสริมสร้างจิตสำนึก ทักษะชีวิต ภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติดและอบายมุข จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาทุกคนให้ทั่วถึงโดยสร้างเครือข่ายแกนนำ ทุกระดับในสถานศึกษา

5. ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการดำเนินงานยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข คือ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ ภายใต้กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูลต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิดข้อมูลและไม่ปล่อยอก

6. ผู้บริหารทุกระดับ อำนาจการ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานและจัดมาตรการเสริมแรงให้แก่ผู้รับผิดชอบด้านยาเสพติดดีเด่น ด้วยการยกย่องชมเชย มอบโล่ เกียรติบัตร เลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ มาตรการลงโทษบุคลากรที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประกาศเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2559 มีสาระสำคัญเพื่อให้ผู้บริหารองค์กรหลัก หน่วยงาน และสถานศึกษาดำเนินการ ดังนี้

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษานำนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ไปสู่การปฏิบัติให้มีแผนปฏิบัติการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของคณะผู้บริหาร ครู อาจารย์และกลุ่มเป้าหมายนักเรียน นักศึกษาทั้งใน และนอกสถานศึกษา

6.2 ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการดำเนินงานที่เข้มแข็งต่อเนื่องและยั่งยืน

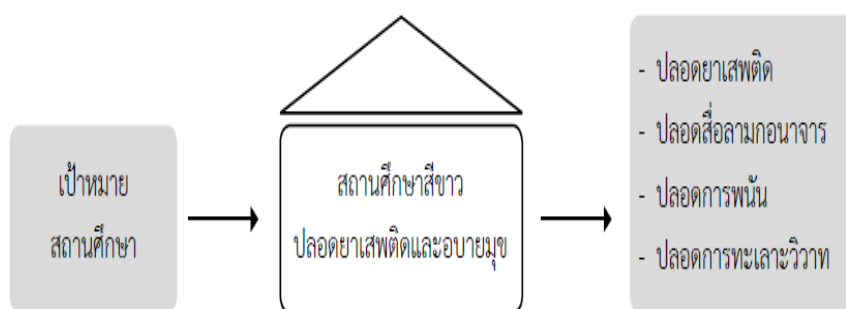
6.3 ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา อำนาจการ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข และจัดทำมาตรการเสริมแรงให้แก่ผู้รับผิดชอบด้วยการยกย่อง ชมเชย มอบโล่เกียรติยศ เกียรติบัตรและการเลื่อนขั้นเงินเดือนกรณีพิเศษ

6.4 ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา อำนาจการ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข และใช้มาตรการลงโทษบุคลากรที่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ออกจากราชการและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

6.5 ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ตรวจติดตามผลการดำเนินงาน และผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา จัดตั้งคณะกรรมการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการ

ดำเนินการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข

6.6 ผู้บริหารหน่วยงานและผู้บริหารสถานศึกษา สรุปรายงานต้นสังกัดเพื่อสรุปผลรายงาน ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการโดยการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข มีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้



ภาพที่ 9 แสดงเป้าหมายสถานศึกษาปลอดภัยจากยาเสพติดและอบายมุข

ที่มา : ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ. (2559 : 5)

แนวทางการดำเนินงานป้องกันการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

จำแนกพฤติกรรม 4 ด้าน ดังนี้

1. แนวทางการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ผลเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จึงกำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ ดังนี้

1.1 สถานศึกษาพยายามป้องกันการป้องกันและแก้ไขให้ถึงที่สุด โดยไม่ไล่่นักเรียน นักศึกษา ให้พ้นไปจากสถานศึกษาเป็นภาระสังคมหรือสถาบันอื่น

1.2 ให้องค์กรหลักทำความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดรายงานสภาพการใช้สาร/ยาเสพติดให้กระทรวงศึกษาธิการทราบโดยไม่ถือเป็นการลิด แต่จะพิจารณาเป็นความดี ความชอบในการรายงานตามความจริง

1.3 ให้องค์กรหลักสั่งการสถานศึกษา ให้ครู อาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่สูบบุหรี่ และพฤติกรรมไม่เหมาะสม จัดสถานศึกษาเป็นเขตปลอดบุหรี่และปลอดภัยจากยาเสพติด

แนวทางการดำเนินงานและจัดกิจกรรมการป้องกันการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มสนใจที่มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น

- โครงการห้องเรียนสีขาว
- โครงการ TO BE NUMBER ONE
- โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน เพื่อนที่ปรึกษา YC (YOUTH COUNSELOR)
- จัดรายการออกเสียงตามสาย
- จัดการเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เนื่องในวันต่อต้านยาเสพติด นิทรรศการยาเสพติด
- จัดแข่งขันมินิมาราธอน
- จัดแสดงคอนเสิร์ตพลังสีขาว
- ให้ความรู้การป้องกันยาเสพติด โทษทางกฎหมาย ทักษะชีวิต
- อบรมนักเรียนแกนนำต้านภัยยาเสพติด
- จัดค่ายเยาวชนพิทักษ์สังคม ค่ายทักษะชีวิต ค่ายภาวะผู้นำ
- จัดกิจกรรมธนาคารความดี
- จัดกิจกรรมลานวัด ลานใจ ลานกีฬา จัดตั้งชมรมดนตรี ส่งเสริมการเล่นดนตรี
- จัดอบรมลูกเสือต้านภัยยาเสพติด
- ปรับปรุงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม สร้างสนามกีฬา ส่งเสริมให้นักเรียนเล่นกีฬา
- ตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด/ยาเสพติด
- จัดกิจกรรมฟื้นฟูสถานที่บำบัดคลินิกเสมารักษ์
- จัดกิจกรรมเฝ้าระวัง มีตู้แดงเสมารักษ์
- จัดกิจกรรมอบรมสร้างภูมิคุ้มกัน ฯลฯ

2. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารและปัจจัยเสี่ยง

2.1 ให้สถานศึกษาตรวจค้นและป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา นำสื่อลามกอนาจารเข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา มีการตรวจค้นหาและมาตรการควบคุมดูแลการใช้โทรศัพท์มือถือ

2.2 ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดหนังสือ วีดีโอ เทป โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิงที่ประเทืองสติปัญญาบริการแก่นักเรียน นักศึกษา

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสื่อลามกอนาจารในสถานศึกษา ได้แก่

- ตรวจค้นและป้องกันมิให้นักเรียน นำสื่อลามกอนาจารเข้ามาเผยแพร่ในสถานศึกษา
- ส่งเสริมให้สถานศึกษา จัดทำสื่อ หนังสือ วีดีโอ เทปบันทึกเสียง และโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ที่เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิงที่ประเทืองสติปัญญาเพื่อบริการแก่นักเรียน นักศึกษา ฯลฯ

3. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพนัน

3.1 จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และฝึกทำงานเพื่อหารายได้พิเศษจากการประกอบสัมมาชีพ

3.2 ป้องปรามมิให้นักเรียน นักศึกษา เล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษา และตรวจค้นแหล่งที่อาจมีผู้สูม เช่น ร้านเกม สถานบันเทิง แหล่งการพนันผิดกฎหมาย เป็นต้น

3.3 ส่งอาจารย์ฝ่ายปกครองหรือประสานสารวัตรนักเรียนเพื่อสูมตรวจนักเรียน นักศึกษา ที่อาจไปมีผู้สูมตามแหล่งอบายมุข แหล่งการพนัน ของชุมชนหรือของพื้นที่

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารพนันในสถานศึกษา ได้แก่

- จัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษา รู้หลักประหัตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- ให้ป้องกันมิให้นักเรียน นักศึกษา เล่นการพนันทุกรูปแบบในสถานศึกษา และตรวจค้น

สถานที่ซึ่งอาจเป็นแหล่งมีผู้สูม

- ให้ครู อาจารย์ฝ่ายปกครอง ประสานงานกับพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤติ นักเรียนและนักศึกษา ในการสูมตรวจนักเรียน นักศึกษา ที่ไปมีผู้สูมตามแหล่งการพนันและแหล่งอบายมุขของชุมชน

4. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาท

4.1 ประสานตำรวจให้ใช้มาตรการเฉียบขาดในการลงโทษนักเรียนนักศึกษาที่ทำผิดกฎหมาย

4.2 ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณีหรือรายกลุ่มและส่งครูไปเยี่ยมถึงบ้าน เพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

4.3 ตรวจค้นหาคารพกวอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาและเพิ่มโทษผู้ทำผิดที่เคยถูกตักเตือนมาแล้ว

4.4 ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษาให้ครอบคลุม ตั้งแต่การกำหนดระเบียบ วินัย กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมเสริมหลักสูตร

4.5 สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ตำรวจ โดยมีระบบสื่อสารและระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

กิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารทะเลาะวิวาทในสถานศึกษา ได้แก่

- ติดตามตรวจสอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน นักศึกษา ที่มีปัญหาเป็นรายกรณีหรือรายกลุ่ม และให้ครูไปเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการทะเลาะวิวาทข้ามสถาบัน

- ตรวจค้นหาคารพกวอาวุธเข้ามาในสถานศึกษาของนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง และคาดโทษเพิ่มสำหรับผู้ทำผิดที่เคยถูกตักเตือนมาแล้ว

- สถานศึกษาจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดระเบียบ วินัย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

- ให้สร้างองค์กรเครือข่ายระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และตำรวจ โดยมีระบบการสื่อสาร โทรคมนาคม และระบบข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง

- ให้ประสานกับตำรวจ ใช้มาตรการเฝ้าระวังในการลงโทษนักเรียน นักศึกษา ที่ฝ่าฝืนในชั้นกระทำผิดกฎหมาย และสถานศึกษาจัดระบบติดตามดูแลพฤติกรรม

การดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกัน ประกอบด้วย กิจกรรมห้องเรียนสีขาว กิจกรรมการเรียนการสอน ทักษะชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเล่นดนตรี กีฬา ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นต้น

2. ยุทธศาสตร์ด้านการค้นหา ประกอบด้วยกิจกรรมการสำรวจสภาพการใช้สาร/ยาเสพติด ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา การเยี่ยมบ้าน การรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองผู้เรียนเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มปลอดภัย กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้า

3. ยุทธศาสตร์ด้านการรักษา ประกอบด้วย การดูแลช่วยเหลือ กิจกรรมคลินิกเสมารักษ์ กิจกรรมจิตสังคมบำบัดในสถานศึกษา การเข้าค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การส่งต่อเข้ารับการรักษาจากสถานพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

4. ยุทธศาสตร์ด้านการเฝ้าระวัง ประกอบด้วย กิจกรรมผู้ดูแลเสมารักษ์ กิจกรรมตำรวจประสานโรงเรียน ครู D.A.R.E โรงพักจำลอง กิจกรรมลูกเสือต้านภัยยาเสพติด สารวัตรนักเรียนห้องเรียนสีขาว และการประสานงานกับผู้นำหน่วยงานในท้องถิ่นและหน่วยงานที่รับผิดชอบการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

5. ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนการอำนวยการ กำกับติดตาม ประเมินผล และสรุปรายงาน การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติและสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงาน พิจารณาจัดทำมาตรการลงโทษและมาตรการเสริมแรง

การดำเนินงานกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่

สถานศึกษาดำเนินการ 4 ต้อง คือ

1. สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่สอดคล้องกับสภาพของปัญหาและสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงต่างกัน

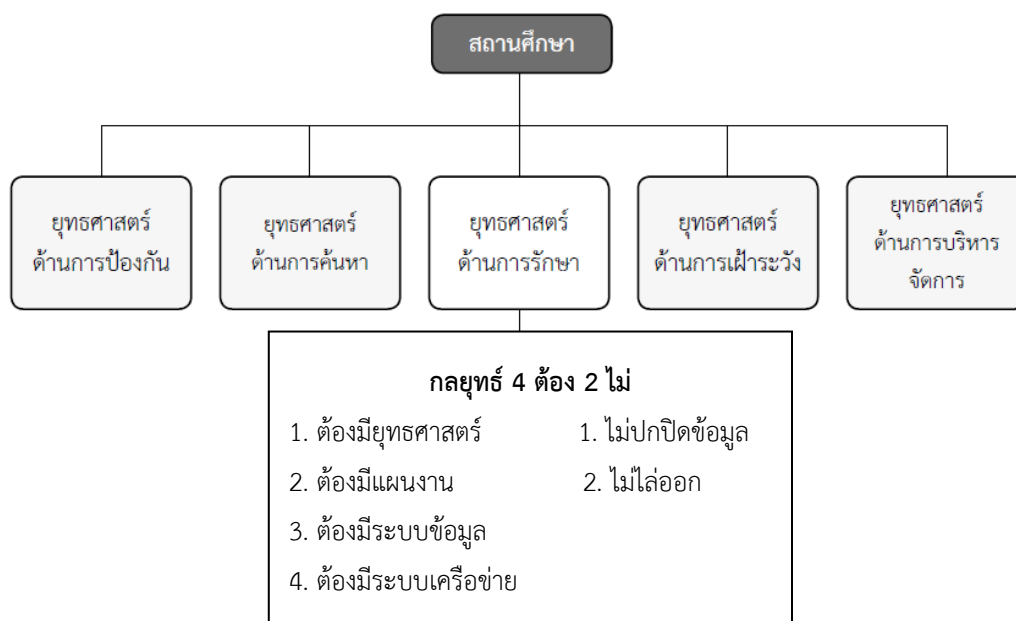
2. สถานศึกษาต้องมีแผนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาตลอดปีการศึกษา

3. สถานศึกษาต้องมีระบบข้อมูลการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ระบบด้านการป้องกัน ระบบด้านการเฝ้าระวัง ระบบด้านการดูแลช่วยเหลือ และระบบด้านการบริหารจัดการ

4. สถานศึกษาต้องมีเครือข่ายการประสานงานทำงานระหว่างนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้นำด้านศาสนา

สถานศึกษาดำเนินการ 2 ไม่ คือ

1. สถานศึกษาไม่ปกปิดข้อมูล กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้ายาเสพติด
2. สถานศึกษาไม่ผลักปัญหา ไม่ไล่นักเรียน นักศึกษา ออกจากสถานศึกษาให้นำไปบำบัดรักษา เมื่อหายแล้วให้กลับมาเรียนได้ตามปกติ



ภาพที่ 10 แสดงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

ที่มา : ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ. (2559 : 8)

1.3 โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดและอบายมุข ของกระทรวงศึกษาธิการ

1. หลักการและเหตุผล

การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน นักศึกษา ให้เติบโต งดงามและเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม ดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการจัดการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้นักเรียน นักศึกษาเป็นคนเก่ง คนดีดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษา ได้รับกระบวนการเรียนรู้แล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากปัจจัยเสี่ยงรอบสถานศึกษาที่มีพฤติกรรมไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร้านเกม การพนัน หนีเรียน ทะเลาะวิวาท ก่ออาชญากรรม เป็นปัญหาสังคมที่ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ต้องเข้าไปช่วยเหลือและแก้ไขปัญหามาให้มีพฤติกรรมเสี่ยง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด การแก้ไขปัญหาตามกระบวนการคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น

การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องโดยใช้แนวคิดและหลักการของ “4 ประสาน 2 ค้ำ” ซึ่ง 4 ประสาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้แทนครูอาจารย์ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน นักศึกษา และส่วนของ 2 ค้ำ เดิมเป็นผู้แทนชุมชน แต่พื้นที่เสี่ยงเพิ่มมากขึ้น จึงได้กำหนดใหม่เพื่อให้มีบุคลากรสำคัญที่จะเข้ามาช่วยสถานศึกษาในการดำเนินงานสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ได้แก่ ตำรวจ ทหาร ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำศาสนา ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องถิ่นและชุมชน ทั้งนี้เพื่อช่วยสถานศึกษาให้มีมาตรการป้องกันและการปราบปรามผู้จำหน่าย/ผู้เสพ มาตรการความปลอดภัย เป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุขรอบสถานศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สถานศึกษามีระบบการป้องกันที่เข้มแข็ง ต่อเนื่องและยั่งยืน จึงให้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ 5 มาตรการ ได้แก่ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ และกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่คือ ต้องมียุทธศาสตร์ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย และ 2 ไม่ คือ ไม่ปกปิดข้อมูลและไม่ปล่อยผู้เรียนออก เป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
2. เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอบายมุข ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริม กระบวนการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขนอกสถานศึกษาให้มีกระบวนการที่เข้มแข็ง ต่อเนื่อง และยั่งยืน
4. ให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการนำไปพัฒนาและสร้างระบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอบายมุข ปักจายเสี่ยงรอบสถานศึกษาในทุกพื้นที่

3. เป้าหมาย

3.1 ด้านปริมาณ

- สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าร่วมโครงการและรับการประเมินประจำปีการศึกษา เพื่อประกาศให้เป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข

3.2 ด้านคุณภาพ

- ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา มีจิตสำนึกร่วมกันในการดูแลกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ กลุ่มติด และกลุ่มค้า เฝ้าระวังไม่ให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด และอบายมุขในสถานศึกษา

- จัดตั้งสถานศึกษาที่เป็นศูนย์การเรียนรู้สถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และศึกษาดูงาน ประจำจังหวัด ประจำอำเภอ และประจำตำบล

4. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ
2. สำนักส่งเสริมกิจการการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
3. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

เชิงปริมาณ ร้อยละ 90 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขมีความพึงพอใจ

เชิงคุณภาพ ร้อยละ 90 ผู้บริหารสถานศึกษา มั่นใจในกระบวนการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข นักเรียน นักศึกษา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นแบบอย่างที่ดีงามของสังคม

6. การประเมินผลโครงการ

1. สถานศึกษาประเมินตนเองเมื่อสิ้นปีการศึกษา และรายงานต้นสังกัด
2. หน่วยงานต้นสังกัดประเมินสถานศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษาถัดไป และรายงานศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียน นักศึกษา และบุคลากรมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา รู้จักเสียสละ ไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและอบายมุข และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
2. สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีระบบการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขอย่างเข้มแข็ง ต่อเนื่องและยั่งยืน
3. ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ในชุมชนทุกแห่งที่สถานศึกษาตั้งอยู่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข

2. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ

2.1 ความหมายของโครงการ

โครงการเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จ ผู้รายงานจึงได้ศึกษาเรื่องโครงการเพื่อนำมาเขียนโครงการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งมีนักการวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 115) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า หมายถึง แผนย่อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานหรือเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแผนงานที่ได้รับไว้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2554 : 280) ให้ความหมายของโครงการ (Project) ไว้ว่า เป็นแผนหรือเค้าโครงตามที่กำหนดไว้

เชาว์ อินโย (2553 : 4) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า โครงการหมายถึง ส่วนย่อย ส่วนหนึ่งของแผนงานซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

สุวิทย์ มูลคำ และ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 146) ให้ความหมายของโครงการว่าโครงการ (Project) หมายถึง การกำหนดแนวทางใดทางหนึ่งกับการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานที่มีวัตถุประสงค์เด่นชัด มีกิจกรรมที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างเหมาะสม มีการจัดทรัพยากรอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ มีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของงาน

สุพักตร์ พิบูลย์ และคณะ (2554 : 117) ให้ความหมายของโครงการว่า เป็นกลุ่มของกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นทางเลือกในการยกระดับคุณภาพงาน ที่ได้รับคัดสรรแล้วว่าเหมาะสมและน่าจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการยกระดับคุณภาพงานปกติ โดยมีจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรมดำเนินงานที่ชัดเจน และมีช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานที่แน่นอน

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 80) ได้กล่าวถึง สาระสำคัญของโครงการ 4 ประการ คือ

1. โครงการต้องมีการกำหนดเวลาสิ้นสุด
2. โครงการมีกิจกรรมที่ซับซ้อน
3. กิจกรรมจะสนองตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ
4. เมื่อโครงการสิ้นสุดจะไม่มีการทำงานซ้ำในลักษณะเดิมอีก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง การกำหนดงานและกิจกรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน ประกอบไปด้วย กิจกรรม งบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินงาน และมีระยะเวลาของการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน

2.2 ลักษณะโครงการที่ดี

ลักษณะโครงการที่ดีนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ในกระบวนการจัดทำโครงการ ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 23-24) ให้ทัศนะเกี่ยวกับโครงการที่ดีจะต้องประกอบไปด้วย ลักษณะสำคัญ 6 ประการคือ

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่ง ๆ อาจมีหลายข้อ

2. มีความเป็นเอกเทศ โครงการแต่ละโครงการจะต้องมีการกำหนดขอบเขตของการดำเนินงานและความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน

3. มีการกำหนดรูปแบบ และรายละเอียดการดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกัน โครงการหนึ่ง ๆ จะต้องมีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการที่เป็นระบบและมีระเบียบ

4. มีการระบุทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงาน ทั้งทรัพยากรด้านบุคคลและแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนโครงการ งบประมาณ และแหล่งเงินทุนที่จะนำมาดำเนินการ

5. มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน โครงการจะต้องมีการกำหนดจุดเริ่มต้นว่าเริ่มโครงการเมื่อใด และจะดำเนินงานต่อไปจนถึงระยะเวลาใด อันเป็นเวลาสิ้นสุดโครงการ จึงไม่ใช่เป็นงานที่ทำประจำไปเรื่อย ๆ แต่มีการกำหนดระยะเวลาไว้อย่างแน่นอน

6. สามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นโครงการเลื่อนลอยหรือสวยหรู นำไปปฏิบัติไม่ได้

รัตน์ บัณฑิต (2556 : 11) กล่าวว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการอย่างน้อยจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ ต่อเนื่องกัน ได้แก่ การกำหนดออกแบบโครงการ (Program Design) การดำเนินงานตามโครงการหรือการนำโครงการไปใช้ (Program Implementation) และการประเมินผลโครงการ (Program Evaluation)

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555 : 10) กล่าวถึง โครงการที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. สามารถแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้

2. มีรายละเอียดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้ หรือมีความเป็นไปได้สูง

3. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหา หรือหลักการและเหตุผล วิธีดำเนินการต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น

4. สามารถสนองความต้องการของสังคม ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ และหน่วยงานของประเทศชาติ

5. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์กร

6. โครงการที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ คือ สามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อโครงการนั้นอยู่เสมอ

7. โครงการที่ดีจะต้องมีการประเมินผล ได้กำหนดออกแบบโครงการ (Program Design) การประเมินผลโครงการ(Program Evaluation) ดำเนินงานตามโครงการ(Program Implementation)

8. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ

9. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม และทางด้านบริหารอย่างแท้จริง

10. โครงการจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงาน กล่าวคือ จะต้องระบุถึงวันเวลาที่เริ่มต้นและวันเวลาที่แล้วเสร็จอย่างแน่ชัด

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการที่ดีจะต้องแก้ปัญหาของหน่วยงานได้ องค์ประกอบของโครงการต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม มีเป้าหมายการดำเนินการและระยะเวลาดำเนินงานที่ชัดเจน ยืดหยุ่น และประเมินผลได้ โดยกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง ได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ และเกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด ลักษณะโครงการที่ดีต้องมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีความคาดหวังผลที่ได้รับ มีการกำกับติดตาม มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นโครงการที่สามารถปฏิบัติได้จริง

2.3 องค์ประกอบของโครงการ

องค์ประกอบของโครงการโดยทั่วไปจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจพิจารณาโครงการได้โดยสะดวก และช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการเห็นทิศทางในการปฏิบัติงานสามารถดำเนินการตามโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเขียนโครงการรูปแบบอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการและข้อกำหนดแต่ละหน่วยงาน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของโครงการ ไว้ดังนี้

ททัยร์ตัน ลิมอรุณวงศ์ (2552 : 3) กล่าวว่า องค์ประกอบในโครงการควรมี ดังนี้

1. ชื่อแผนงาน เป็นการกำหนดชื่อให้ครอบคลุมโครงการเดียวหรือหลายโครงการที่มีลักษณะงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนองวัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้

2. ชื่อโครงการ ให้ระบุชื่อโครงการตามความเหมาะสม มีความหมายชัดเจน และเรียกเหมือนเดิมทุกครั้งจนกว่าโครงการจะแล้วเสร็จ

3. หลักการและเหตุผล ใช้ชี้แจงรายละเอียดของปัญหา และความจำเป็นที่เกิดขึ้นที่จะต้องแก้ไขตลอดจนชี้แจงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับการดำเนินงานตามโครงการ และหากเป็นโครงการที่จะดำเนินการตามนโยบาย หรือสอดคล้องกับแผนจังหวัด หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือแผนอื่น ๆ ก็ควรชี้แจงด้วย ทั้งนี้ผู้เขียนโครงการบางท่านอาจเพิ่มเติมข้อความว่าถ้าไม่ทำโครงการดังกล่าวผลเสียหายโดยตรงหรือผลเสียหายในระยะยาวจะเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้อนุมัติโครงการได้เห็นประโยชน์ของโครงการกว้างขวางขึ้น

4. วัตถุประสงค์ เป็นการบอกให้ทราบว่า การดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความต้องการให้อะไรเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ที่ควรระบุไว้ควรเป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ปฏิบัติ วัดและประเมินผลได้

ในระยะหลังๆ นี้ นักเขียนโครงการที่มีผู้นิยมชมชอบมักจะเขียนวัตถุประสงค์เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม คือ เขียนให้เป็นรูปธรรมมากกว่าเขียนเป็นนามธรรม การทำโครงการหนึ่งๆ อาจจะมีวัตถุประสงค์มากกว่า 1 ข้อได้ แต่ทั้งนี้การเขียนวัตถุประสงค์ไว้มาก อาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติมองไม่ชัดเจนและอาจจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ไม่ได้ นิยมเขียนวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ วัดได้เพียง 1 - 3 ข้อ

5. เป้าหมาย ให้ระบุว่า จะดำเนินการสิ่งใด โดยพยายามแสดงให้ปรากฏเป็นรูปตัวเลขหรือจำนวนที่จะทำได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด การระบุเป้าหมาย ระบุเป็นประเภทลักษณะและปริมาณให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความสามารถในการทำงานของผู้รับผิดชอบโครงการ

6. วิธีดำเนินการหรือกิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงาน คือ งานหรือภารกิจซึ่งจะต้องปฏิบัติ ในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในระยะการเตรียมโครงการจะรวบรวมกิจกรรมทุกอย่างไว้ แล้วนำมาจัดลำดับว่าควรจะทำสิ่งใดก่อนหลังหรือพร้อม ๆ กัน แล้วเขียนไว้ตามลำดับจนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์

7. ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ คือ การระบุระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ ปัจจุบันนิยมระบุวัน เดือน ปี ที่เริ่มต้นและเสร็จสิ้น การระบุจำนวนความยาวของโครงการ เช่น 6 เดือน 2 ปี โดยไม่ระบุเวลาเริ่มต้น สิ้นสุด เป็นการกำหนดระยะเวลาที่ไม่สมบูรณ์

8. งบประมาณ เป็นประมาณการค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของโครงการ ซึ่งควรจำแนกรายการค่าใช้จ่ายได้อย่างชัดเจน งบประมาณอาจแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ เงินงบประมาณแผ่นดิน เงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ เงินนอกงบประมาณอื่น ๆ เช่น เงินเอกชนหรือองค์การเอกชน เป็นต้น การระบุดอกบประมาณ ควรระบุแหล่งที่มาของงบประมาณด้วย นอกจากนี้หัวข้อนี้สามารถระบุทรัพยากรอื่นที่ต้องการ เช่น คน วัสดุ เป็นต้น

9. เจ้าของโครงการหรือผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นการระบุเพื่อให้ทราบว่าหน่วยงานใดเป็นเจ้าของหรือรับผิดชอบโครงการ โครงการย่อย ๆ บางโครงการระบุเป็นชื่อบุคคลเป็นรายโครงการได้

10. หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เป็นการให้แนวทางแก่ผู้อนุมัติและผู้ปฏิบัติว่าในการดำเนินการโครงการนั้นควรจะประสานงานและขอความร่วมมือกับหน่วยงานใดบ้าง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

11. การประเมินผล บอกแนวทางว่าการติดตามประเมินผลควรทำอย่างไร ในระยะเวลาใดและใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งผลของการประเมินสามารถนำมาพิจารณาประกอบการดำเนินการเตรียมโครงการที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องในเวลาต่อไป

12. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เมื่อโครงการนั้นเสร็จสิ้นแล้วจะเกิดผลอย่างไรบ้าง ใครเป็นผู้ได้รับเรื่องนี้สามารถเขียนทั้งผลประโยชน์โดยตรงและผลประโยชน์ในด้านผลกระทบของโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 6-9) ได้กำหนดองค์ประกอบของโครงการไว้ ดังนี้

1. ชื่อโครงการ เป็นการระบุเพื่อให้ทราบว่า จะมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร และหวังผลตอบแทนในรูปใด จะต้องชัดเจนและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของโครงการนั้น

2. ความสำคัญที่มาของโครงการ หน่วยงานบางแห่งจะใช้หลักการและเหตุผลแทนความสำคัญ และที่มาของโครงการ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นสภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้นมา อย่างชัดเจน

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ จะต้องมีความเป็นไปได้ วัดได้ ระบุสิ่งที่ต้องการได้มีเหตุผล และมีขอบเขตเวลาการดำเนินงานที่ชัดเจน และควรกำหนดวัตถุประสงค์หลังจากที่ได้ดำเนินการวิเคราะห์ ปัญหา เนื้อหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหา

4. การกำหนดเป้าหมายของโครงการ เนื่องจากเป้าหมายเป็นการแสดงถึงความต้องการที่ระบุ ในเชิงปริมาณ คุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะ และมักจะมีเวลากำกับด้วย ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึง ความต้องการที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการในอนาคตในแต่ละช่วงเวลา

5. การกำหนดกิจกรรม กิจกรรมเป็นขั้นตอนที่จะเป็นผลให้เกิดการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ของโครงการที่กำหนดไว้ โดยมีประสิทธิภาพสูงสุด กิจกรรมที่ดีจะต้องครอบคลุมหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กับการดำเนินงาน ระยะเวลาของการปฏิบัติงาน และขอบเขตหรือพื้นที่สำหรับปฏิบัติงาน

6. การกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนการดำเนินโครงการ ควรจะกำหนดให้ชัดเจนว่าจะ ดำเนินการกี่ปี มีระยะเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด ส่วนการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานนั้นประกอบด้วย สารสำคัญของกิจกรรมซึ่งจะเขียนเรื่องเป็นข้อๆ แผนดำเนินงานซึ่งระบุกิจกรรมการดำเนินงานกับ ช่วงระยะเวลาที่จะปฏิบัติกิจกรรม กำหนดตัวผู้รับผิดชอบ โดยระบุถึงตำแหน่งหรือชื่อของผู้รับผิดชอบ

7. การกำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ ทรัพยากรเป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยที่จะนำไปใช้ ในการปฏิบัติ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยคน เครื่องจักร เครื่องมือ วัสดุหรืออุปกรณ์ การใช้ทรัพยากรจะต้องประหยัดแต่เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ค่าใช้จ่ายโครงการ เป็นส่วนสำคัญของโครงการ สามารถพิจารณาถึงผลตอบแทนที่ได้รับ ว่าคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใด และจะต้องมีความเหมาะสมกับการดำเนินงานในแต่ละโครงการ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของโครงการจะครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้มีอำนาจ ตัดสินใจพิจารณาโครงการได้โดยสะดวก และช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการเห็นทิศทางในการปฏิบัติงาน องค์ประกอบสำคัญของโครงการได้แก่ ชื่อโครงการ ความสำคัญและที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายกิจกรรม รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ค่าใช้จ่ายในโครงการและผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

2.4 ความหมายของการประเมินโครงการ

โครงการจะดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพหรือไม่นั้นจำเป็นต้องมีการประเมินโครงการเพื่อให้ ได้ข้อสรุปที่ว่าควรต้องดำเนินการอีกหรือไม่ โดยมีนักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมิน โครงการไว้ ดังนี้

เซาว์ อินโย (2553 : 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2555 : 2) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการศึกษาแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีผลกระทบในแง่บวกต่าง ๆ อย่างไรที่เกิดขึ้นจากโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 117) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าหมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารสนเทศในการตัดสินสัมฤทธิ์ผลของโครงการโดยมีรูปแบบการประเมิน

สุโขทัยธรรมมาธิราช (2554 : 91) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์สภาพที่เป็นปัญหาอุปสรรค ความก้าวหน้าหรือความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ ตลอดจนผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับนำมาเป็นข้อมูลย้อนกลับในการใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พียงเกิดขึ้นจากการปฏิบัติโครงการ และใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารของผู้บังคับบัญชาในการตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการในระยะต่อไปหรือเปิดโครงการใหม่ที่มีผลเกี่ยวข้องกับโครงการที่ปฏิบัติในปัจจุบัน

รัตนะ บัวสนธ์ (2556 : 74) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาบังคับโครงการนั้น เพื่อดำเนินงานต่อไปหรือยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

สุวิมล ทิรภานันท์ (2555 : 2) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง เป็นกระบวนการบรรยายเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ เป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการและผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 17) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการในการกำหนดคุณค่าของโครงการ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ ว่าดีมีประสิทธิภาพได้ผลเพียงใด

เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 305) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การประเมินโครงการเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นอันจะนำไปสู่การตัดสินความสำเร็จ รวมทั้งการแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนา ตลอดจนการสร้างและการกำหนดทางเลือกใหม่ในการดำเนินโครงการ

สุภาพร พิศาลบุตร (2555 : 222) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้น เพื่อการดำเนินงานต่อไปหรือจะยุติการดำเนินงานโครงการนั้นเสีย

จิระศักดิ์ สารรัตน์ (2551 : 6) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การออกแบบ การวิจัยประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสรุปการวิจัยที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นมากที่สุด ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบการเก็บ รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ และพิจารณาปัจจัยให้ทราบถึงจุดเด่นหรือ จุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบ แล้วตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นเพื่อการดำเนินงานต่อไป หรือยุติการดำเนินงานโครงการนั้น

2.5 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

การดำเนินการประเมินโครงการใด ๆ ก็ตามจะต้องมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ข้อเท็จจริงของการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งจะช่วยในการตรวจสอบ สำหรับนำไปใช้ในการจัดทำ ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดทำโครงการ หรือเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารโครงการให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อโครงการ ที่จัดทำขึ้น และได้มีนักวิชาการศึกษาได้อธิบายรายละเอียด ไว้ดังนี้

เชาว์ อินโย (2553 : 15) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อการหาข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนโครงการ
2. เพื่อการหาข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ
3. เพื่อการหาข้อมูลที่แสดงถึงผลสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ
4. เพื่อการหาข้อมูลต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของโครงการ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2555 : 2) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการประเมินเป็นกระบวนการ วิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวัตถุประสงค์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจิตวิสัยของผู้ประเมิน เพียงอย่างเดียว ในการจัดเก็บข้อมูลมีการใช้เครื่องมือซึ่งส่วนมากต้องพัฒนาขึ้นมาโดยเฉพาะ เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับการดำเนินงาน การวิจัยประเมินโครงการจึงเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลา มากกว่าการประเมินเชิงจิตวิสัยที่อาศัยเพียงแต่ความคิดเห็น หรือความรู้ของผู้ประเมินเท่านั้น ดังนั้น จุดประสงค์ของการวิจัยประเมินผลจึงทำขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดจากโครงการกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและการปรับปรุงโครงการในอนาคต

แอนเดอร์สัน และ แบลล์ (Anderson และ Bell. 1978 : 14-35 อ้างถึงใน เซาว์ อินโย. 2553 : 9) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของโครงการมี 6 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่าโครงการที่จัดทำขึ้นมีความจำเป็นมากน้อยหรือมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่างบเงินทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงไร โครงการเป็นที่ต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือจะได้รับการสนับสนุนแค่ไหน รวมทั้งขอบเขตของการนำโครงการไปใช้กว้างหรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้จะช่วยในการนำมาประมวลสรุปตัดสินใจสำหรับผู้บริหารหรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ โดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ ได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่าโครงการดังกล่าว ยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่อไปอีกหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินการไปนั้นก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการดำเนินการในระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินเพื่อจะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ได้แก่

3.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะรู้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้นั้นเมื่อดำเนินการไประยะหนึ่ง มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับสนับสนุนร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

3.2 เนื้อหาของโครงการเป็นการพิจารณาว่าเนื้อหาหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงไร นอกจากนั้นก็พิจารณาอีกว่าเนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลังหรือพื้นเพเดิมของกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการจากโครงการมากน้อยเพียงใด

3.3 วิธีการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาว่าโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าใด ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการมีผู้ร่วมงานเพียงพอหรือไม่เท่าใด โครงการมีการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมาย ผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรงหรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไร เป็นต้น

3.4 สภาวะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองหรือการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ ว่าให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่เพียงใด สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงานในโครงการมีลักษณะเช่นไร ขัดแย้งกันหรือไม่ เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ตลอดจนกระทั่งการยอมรับหรือให้การสนับสนุนและการต่อต้านของสาธารณะที่มีต่อโครงการเป็นไปในทางทิศทางใด เป็นต้น

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณาสนับสนุนโครงการสาธารณชน การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น ๆ โดยต้องการรู้ว่าแหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ในขณะนั้น ๆ

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่สี่ นอกจากเราต้องการรู้ถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใดก็ตามบางครั้งโครงการดังกล่าวนั้นก็ได้รับการขัดขวางต่อต้านทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้โดยสะดวก และวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ว่าจะไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการเป็นไปได้โดยสะดวกต่อไป

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการฟื้นการด้านต่าง ๆ ซึ่ง หมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานอื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

อลานน นอกซ์ (Alan B. Knox. 1982 : 199 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์. 2556 : 74) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการตัดสินใจว่า ลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิผล และข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บไว้เพื่อการวิเคราะห์

2. เพื่อรวบรวมหลักการความเป็นจริงและข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิผลของโครงการ

3. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ

4. เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำไปใช้ได้

5. เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รอสซี และฟรีแมน (Peter H. Rossi and Howard E. Freeman. 1982 : 15 อ้างถึงใน สมหวัง พิริยานุวัฒน์. 2553 : 21) กล่าวถึง การประเมินโครงการมีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาถึงคุณค่าและการคะเนถึงคุณประโยชน์ของโครงการ

2. เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโครงการ

3. เพื่อเป็นการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ

4. เพื่อการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้มากน้อยเพียงใด

5. เพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อจำกัดของโครงการเพื่อเป็นการตัดสินใจในการสนับสนุนโครงการ

มิตเซล (Mitzel. 1982 : 16 อ้างถึงใน สมหวัง พิริยานุวัฒน์. 2553 : 22) กล่าวถึง การประเมินโครงการว่ามีความมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
2. เพื่อให้ผู้ตัดสินใจได้ถูกต้องขึ้น
3. เพื่อให้การบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองใช้ในการกำหนดนโยบาย

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ หมายถึง การตรวจสอบโครงการเพื่อตัดสินใจที่จะปรับปรุงโครงการ หรือใช้ข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินการตามโครงการ การขยายโครงการต่อเนื่อง หรือการล้มเลิกโครงการ

2.6 ขั้นตอนของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารหรือผู้สนับสนุนงบประมาณ ในการตัดสินใจปรับปรุงหรือล้มเลิกโครงการ การกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นและควรให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน ผู้ใช้ผลการประเมินแต่ละระดับมีความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน เช่น ผู้บริหารระดับสูงสนใจข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย ระดับรองลงมาสนใจข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน ระดับปฏิบัติการสนใจข้อมูลในขั้นตอนการดำเนินโครงการ การดำเนินงานประเมินโครงการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เหมาะสมจึงจะทำให้ผลการประเมินมีคุณภาพ การประเมินโครงการนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องจัดทำอย่างเป็นระบบ มีนักวิชาการศึกษาได้กล่าวถึงขั้นตอนในกระบวนการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 120-121) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการที่จะทำการประเมินโครงการ รายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดประเด็น และสิ่งที่ต้องการประเมินในขั้นตอนต่อไป

2. กำหนดวัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้ของการประเมิน ซึ่งมีวิธีการเช่นเดียวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนหรือโครงการ กล่าวคือ จะต้องมีความเฉพาะเจาะจง (Specific) สามารถวัดได้ (Measurable) สามารถบรรลุผลได้ (Achievable or Attainable) ระบุผลลัพธ์ที่ต้องการ (Result Oriented) และมีขอบเขตเวลาที่แน่นอน (Time Bound) ซึ่งเรียกว่า “SMART”

3. พัฒนารูปแบบการประเมิน รูปแบบการประเมิน (Evaluation Design) เป็นแผนที่กำหนดว่าจะเก็บสารสนเทศเมื่อไร (When) และจากใคร (From Whom) ระหว่างดำเนินการ การประเมินซึ่งวัตถุประสงค์และตัวบ่งชี้กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 จะเป็นตัวกำหนดว่า ควรจะใช้รูปแบบการประเมินรูปแบบใด จึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

4. กำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อทำการประเมิน วิธีการสุ่มตัวอย่างจะนำมาใช้เมื่อโครงการที่จะประเมินนั้น เป็นโครงการขนาดใหญ่ มีผู้เข้าร่วมในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นักประเมินจะใช้กลุ่มตัวอย่างของประชากรที่เข้าร่วมในโครงการมาทำการทดสอบ หรือเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ และขณะเดียวกันพื้นที่ที่นำกลุ่มตัวอย่างมาทำการประเมิน ก็อาจจะนำมาประเมินด้วยเช่นเดียวกัน

5. กำหนดชนิดของข้อมูลที่จะเก็บรวบรวม วัตถุประสงค์ของการประเมินจะเป็นตัวกำหนดชนิดของข้อมูลที่จะเก็บรวบรวม เช่น ถ้าวัตถุประสงค์กำหนดไว้ว่า นวัตกรรมอย่างหนึ่งจะสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ข้อมูลที่จำเป็นจะต้องเก็บคือ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์จำนวนสองกลุ่มที่จะนำมาเปรียบเทียบกัน

6. เลือกและวางแผนการสร้างและจัดหาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมในระดับพื้นที่ บางครั้งอาจจะใช้เครื่องมือการประเมินอย่างหลากหลาย ซึ่งบางชิ้นอาจจะมีอยู่แล้วในสถาบันการวิจัยต่าง ๆ หรือนักประเมินจัดสร้างขึ้นเอง หรือจัดหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อาจจะใช้มาเพื่อประหยัดเวลาและความพยายาม เป็นต้น

7. วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดให้ชัดเจนว่า ใครจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูล เก็บเมื่อไหร่ จากใคร และจะเก็บอย่างไร

8. การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล วัตถุประสงค์ของการประเมินและตัวบ่งชี้จะให้แนวทางในการกำหนดวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

9. ประมาณการค่าใช้จ่ายในการประเมิน การเตรียมการเกี่ยวกับงบประมาณที่จะใช้ในการประเมิน ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากิจกรรมการประเมินนั้นใช้เงินที่ดึงมาจากงบประมาณของโครงการ ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มวางแผนงานโครงการ นักประเมินจะต้องตระหนักถึงข้อจำกัดทางการเงินที่จะได้รับการจัดสรรมาใช้เพื่อการประเมินโครงการ

10. การวางแผนจัดทำรายงานและการเผยแพร่ผลการประเมิน การวางแผนในขั้นตอนนี้ นักประเมินโครงการจะต้องกำหนดชนิดของรายงานที่จะเสนอ และผู้ที่ได้รับมอบหมายรายงานนั้น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 64 -76) ได้เสนอขั้นตอนในกระบวนการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. ทำการศึกษาและวิเคราะห์โครงการที่จะทำการประเมิน มีความสำคัญมาก เพราะการเข้าใจถึงโครงการมากเท่าไร ก็จะทำให้การประเมินตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายมากขึ้น

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

3. ออกแบบการประเมินโครงการ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากจะต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของโครงการที่ต้องประเมิน

4. การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

5. รวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมิน

6. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยส่วนใหญ่จะใช้เป็นการคำนวณ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง (Content Analysis)

7. วางแผนเขียนสรุปการประเมินและนำเสนอผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553 : 279-288) ได้เสนอขั้นตอนของการประเมินโครงการ ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ก่อนทำการประเมินโครงการ ผู้ประเมินจะต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น โครงการที่เสนอขออนุมัติ ถ้าเป็นโครงการนำร่อง ก็ควรศึกษาเอกสารรายงานความก้าวหน้าของโครงการ หรือถ้ามีรายงานผลการประเมินโครงการฉบับสมบูรณ์ ก็ควรนำมาศึกษา จะทำให้ผู้ประเมินได้เข้าใจความเป็นมาของโครงการสภาพแวดล้อม วัตถุประสงค์ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประเมินสามารถกำหนดประเด็นการประเมินและตัวชี้วัดต่อไปได้

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าจะประเมินโครงการอะไร ประเมินทำไม เพื่อใคร หรือใครเป็นผู้ใช้ผลการประเมิน ข้อมูลที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ สัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบ ผู้สนับสนุนโครงการ

3. การกำหนดขอบเขตของการประเมิน เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้การประเมินโครงการสามารถดำเนินการได้ และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยพิจารณาจากพื้นที่ที่จะทำการประเมิน หน่วยงานที่ต้องการติดตาม บุคคลที่ผู้ประเมินต้องสัมภาษณ์ เป็นต้น

4. การพิจารณากำหนดตัวบ่งชี้และแหล่งข้อมูล การกำหนดตัวบ่งชี้ในการประเมิน สามารถกำหนดได้จากวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือจากตัวแบบการประเมินเชิงทฤษฎี เช่น การกำหนดตัวบ่งชี้จากรูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model หรืออาจจะพิจารณาจากความคาดหวังของผู้ใช้ผลการประเมินก็ได้ ตัวบ่งชี้มีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในเชิงปริมาณนั้น เช่น จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละของนักศึกษาที่มีบุตร อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครู เป็นต้น ส่วนในเชิงคุณภาพ เช่น ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้ประเมินเก็บรวบรวมมา เช่น ข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมอบรม ใช้ค่าร้อยละ ความคิดเห็นต่อโครงการที่อยู่ในรูปมาตราส่วนประมาณค่า ใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ฯลฯ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

6. การสรุปผลการประเมิน การสรุปผลการประเมินโครงการ ผู้ประเมินควรเน้นประเด็นที่สำคัญดังนี้คือ ผลผลิตจากโครงการ ปัญหา และข้อจำกัดของการดำเนินโครงการ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโครงการ นอกจากนั้นควรสรุปผลโครงการไปในด้านอื่น ๆ ด้วย

พิสนุ พองศรี (2553 : 22) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการประเมินว่าการประเมินโดยทั่วไปเห็นว่า ควรจะมีขั้นตอนที่สำคัญๆ คล้ายคลึงกันโดยอาจปรับข้าม ลด เพิ่มขั้นตอน หรือปรับรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนได้ตามความเหมาะสมกับขนาดของสิ่งที่จะประเมิน เช่น การกำหนดค่าน้ำหนักอาจไม่มี หรือ การกำหนดเกณฑ์อาจมาหลายระดับก็ได้ เป็นต้น หรือในบางขั้นตอนมีการสลับก่อนหลัง หรือเชื่อมโยงกลับไปกลับมาบ้างโดยเฉพาะขั้นตอนการศึกษาสิ่งที่ประเมินกับการกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็น การประเมิน ก็น่าจะเป็นการศึกษาสิ่งที่ประเมิน หรือในที่นี้คือโครงการก่อน แต่บางท่านกลับเห็นว่าน่าจะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินก่อนแล้วค่อยศึกษาสิ่งที่ประเมิน จะกำหนดอะไรก่อนก็ได้เพราะทั้ง 2 ขั้นตอนจะต้องเชื่อมโยงกันอยู่แล้วซึ่งได้กำหนดขั้นตอนประเมินไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดการประเมินและวิเคราะห์สิ่งที่ประเมิน
2. กำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด
3. กำหนดเกณฑ์ (ถ้ามี) และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี)
4. กำหนดกรอบ แนวคิด และขอบเขตการประเมิน
5. สร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. การเขียนรายงานการประเมิน
9. การประเมินงานประเมิน (ถ้ามี)

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555 : 14) ได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการประเมินผล ในการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการประเมินผล มีปัจจัยที่ผู้ประเมินผลจะต้องให้ความตระหนัก คือ วัตถุประสงค์ของการประเมินผลที่ไม่จำเป็นที่จะต้องเหมือนกับวัตถุประสงค์ของโครงการเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

2. การเลือกวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการจะวัด ในการเลือกวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการจะวัดหรือประเมินผล ผู้ประเมินผลจะต้องตระหนักว่าวัตถุประสงค์ของโครงการบางวัตถุประสงค์ยังอาจวัดไม่ได้ในช่วงเวลาที่ทำการประเมินผล เนื่องจากเป็นวัตถุประสงค์ระยะยาว ใช้งบประมาณการประเมินที่สูงเกินไปหรือมีความซับซ้อนของวัตถุประสงค์ เป็นต้น

3. การเลือกอุปกรณ์ เครื่องมือและกระบวนการ ผู้ประเมินผลโครงการจะต้องทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ และกระบวนการในการกำหนดเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการจะวัด เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสุ่มตัวอย่าง เป็นต้น

4. การเลือกเทคนิควิเคราะห์ ในการเลือกเทคนิควิเคราะห์นี้ ผู้ประเมินผลจะทำการกำหนดสมมติฐานจากโครงการเพื่อการวัดขึ้นมาก่อน จากนั้นจึงทำการหาเทคนิค เช่น สถิติต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ที่มีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของข้อมูลที่มีอยู่

5. การเลือกตัวอย่าง เป็นการกำหนดตัวแทนของประชากรเป้าหมายเพื่อการสุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา ผู้ประเมินผลจะต้องมั่นใจว่ากลุ่มที่ใช้ควบคุมหรือเปรียบเทียบนั้นมีความเหมาะสมแล้ว

6. การกำหนดการวัดและตารางเวลาการสังเกต เป็นการกำหนดการวัดผลทั้งในช่วงก่อนดำเนินโครงการเพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์การประเมินเบื้องต้นและทำการวัดหลังจากที่ดำเนินโครงการแล้วเสร็จ เพื่อสามารถนำผลที่เกิดขึ้นมาเปรียบเทียบกัน สิ่งสำคัญที่ผู้ประเมินผลตระหนัก คือ การเลือกเวลาที่เหมาะสมในการวัดผล จำนวนครั้งในการวัดผล เป็นต้น

7. การหาข้อสรุปและเสนอแนะ ผู้ประเมินผลจะทำการสรุปและให้ข้อเสนอแนะหลังจากการประเมินผลแล้ว ซึ่งผู้ประเมินควรสรุปและให้ข้อเสนอแนะที่ระมัดระวังเพื่อป้องกัน ความเข้าใจผิดที่เกิดจากการที่ผู้อื่นตีความในทางที่เป็นประโยชน์ต่อเจ้าของโครงการ และอาจจะให้ข้อเสนอแนะให้มีการดำเนินโครงการที่ต้องใช้งบประมาณที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการตีความที่แตกต่างออกไปจากการให้ข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน

สรุปได้ว่า กระบวนการของการประเมินโครงการมีขั้นตอนที่เริ่มต้นจากการศึกษาทำความเข้าใจโครงการที่จะทำการประเมินอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินได้อย่างชัดเจน รู้จักเลือกอุปกรณ์เครื่องมือและกระบวนการต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการเลือกเทคนิคที่จะวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการนำเสนอผู้เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง

2.7 ประเภทของการประเมินโครงการ

การแบ่งประเภทการประเมินโครงการแบ่งได้หลายประเภท ตามแต่ว่าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง ซึ่งมีนักวิชาการศึกษาได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2553 : 114-115) ได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามหลักยึดในการประเมินค่า

1.1 การประเมินค่าตามอุดมการณ์ของโครงการ (Goal Based Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนการประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

1.2 การประเมินค่าซึ่งอิสระจากอุดมการณ์ของโครงการ (Goal Free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง

2. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน

2.1 ประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ

2.2 การประเมินขณะโครงการดำเนินการอยู่

2.3 การประเมินหลังจากกิจกรรมหรือโครงการสิ้นสุดลง

3. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน

3.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

3.2 การประเมินเพื่อสรุปผล เรียกว่า การประเมินรวมสรุป (Summative Evaluation)

4. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน

4.1 การประเมินสภาพแวดล้อม หรือการประเมินบริบท (Context Evaluation)

4.2 การประเมินปัจจัย หรือตัวป้อน (Input Evaluation)

4.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

4.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

เชาว์ อินใย (2553 : 24) ได้จำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) เป็นการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ก่อนที่จะเริ่มโครงการใดโครงการหนึ่ง ซึ่งจะมีประโยชน์ในแง่การตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการต่อไปหรือไม่ อย่างไร โดยทำการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมเชิงปฏิบัติการ (Operating Environment) ของโครงการ ความพร้อมและความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้า อันได้แก่ ชีตความสามารถ ประสิทธิภาพ และความพร้อมของบุคลากร เครื่องมือ งบประมาณและกระบวนการ งบประมาณ รวมไปถึงสมรรถนะในการบริหารจัดการ ทั้งยังต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และความเสี่ยงของการดำเนินโครงการ รวมไปถึงประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ แต่ในขณะเดียวกันยังมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการในด้านต่างๆ เช่น การประเมินผลกระทบด้านสังคม (Social Impact Assessment) การประเมินผลกระทบด้านนิเวศ (Ecological Impact Assessment) การประเมินผลกระทบด้านการเมือง (Political Impact Assessment) การประเมินผลกระทบด้านเทคโนโลยี (Technological Impact Assessment) การประเมินผลกระทบด้านประชากร (Population Impact Assessment) การประเมินผลกระทบด้านนโยบาย (Policy Impact Assessment) การประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Impact Assessment) เป็นต้น

2. การประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการ ผลที่ได้จากการประเมินระหว่างดำเนินโครงการนั้น อาจจะทำในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาโครงการ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ของโครงการเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้นการประเมินระหว่างดำเนินโครงการอาจจะกระทำในระหว่างขั้นตอนการดำเนินโครงการ ซึ่งจะมีส่วนช่วยตรวจสอบว่า โครงการได้ถูกดำเนินการไปตามแผนของโครงการหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเรียกอย่างเฉพาะเจาะจงว่า Implementation Evaluation อย่างไรก็ตาม การประเมินระหว่างดำเนินโครงการนี้ อาจเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการว่า โครงการได้ถูกดำเนินการไปอย่างได้ผลดีหรือไม่ เพียงใด ซึ่งเรียกอย่างเฉพาะเจาะจงว่า Progress Evaluation

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) หรืออาจเรียกว่า การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินผลรวมสรุปภายหลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการ ในการรวมสรุปข้อมูลอันเกิดจากโครงการระยะยาวนั้น จะรวบรวมจากผลของการประเมินระหว่างดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) ทำให้เป็นผลของการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Summative Evaluation) ซึ่งผลรวมสรุปที่ได้จะนำสู่การรายงานว่า โครงการได้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goals) หรือไม่อย่างไร ตลอดจนการรายงานถึงสถานภาพของโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร พบปัญหาหรืออุปสรรคอะไรในการดำเนินโครงการ เพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการโครงการของหน่วยงานให้ดีขึ้นในการดำเนินโครงการนี้ หรือโครงการอื่น ๆ ต่อไป

4. การประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency Evaluation) เป็นการประเมินโครงการที่มุ่งเน้นตรวจสอบผลผลิตและกระบวนการได้มาซึ่งผลผลิต และมุ่งที่จะทราบความสำเร็จหรือความล้มเหลว รวมไปถึงความคุ้มค่าของการดำเนินโครงการนั้น ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารโครงการ หรือผู้ให้ทุนว่า จะยุติหรือขยายการดำเนินโครงการ ยิ่งไปกว่านั้นในปัจจุบันการประเมินประสิทธิภาพโครงการยังมีความสำคัญเพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประเมินประสิทธิภาพโครงการนั้นเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ในแง่ของประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐกิจ ซึ่งถือเป็นแนวคิดกระแสหลักในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2554 : 30) แบ่งการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Primary Evaluation) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ก่อนที่จะเริ่มโครงการใด ๆ หรืออาจศึกษาประสิทธิภาพของตัวป้อน ความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการโครงการ ปัญหาอุปสรรคความเสี่ยงของโครงการ ตลอดจนผลลัพธ์หรือประสิทธิผลที่คาดว่าจะได้รับ

2. การประเมินระหว่างดำเนินการดำเนินโครงการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการประเมินระหว่างดำเนินการ ผลที่ได้จะช่วยตั้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่แท้จริง และตรวจสอบให้เป็นที่ไปตามทิศทางที่ถูกต้อง เช่น

- 2.1 เพื่อทบทวนโครงการ
- 2.2 เพื่อเพิ่มเติมแผนของโครงการ
- 2.3 เพื่อทบทวนแบบสอบถาม
- 2.4 เพื่อคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสม
- 2.5 เพื่อกำหนดตารางให้สอดคล้องกับการดำเนินการ
- 2.6 เพื่อเตรียมข้อมูลข่าวสารสำหรับรายงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ
- 2.7 เพื่อแนะนำปรับปรุง แก้ปัญหา และวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ของโครงการ

3. การประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการหรือการประเมินผลผลิต (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลรวมและสรุปการดำเนินงานของโครงการ ประเมินเมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว สำหรับโครงการระยะยาวอาจใช้การประเมินแบบนี้ เป็นการสรุปย่อในแต่ละช่วงเวลาต่าง ๆ ก็ได้

4. การประเมินประสิทธิภาพ เป็นการประเมินโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผ่านมายังจำกัด ประเมินเฉพาะผลผลิตเพื่อให้ทราบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวเท่านั้น เพื่อสนองตอบผู้ให้ทุนหรือผู้บริหาร แต่ปัจจุบันนักประเมินได้ให้ความสำคัญกับการประเมินประสิทธิภาพ ถือว่าเป็นการประเมินที่สำคัญ เพื่อให้โครงการนั้นดำเนินการไปสอดคล้องกับสภาพของสังคม

พิสนุ พงศ์ศรี (2553 : 12-13) ได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน ผู้ประเมินเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมินนั้นหรือปฏิบัติงานในองค์กรที่รับผิดชอบสิ่งที่ประเมิน ซึ่งมีข้อดีคือทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมิน แต่ก็มีข้อเสียเรื่องความลำเอียงเข้าข้างตนเองเสมอ

1.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก ผู้ประเมินเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่ประเมินโดยตรง อาจเป็นบุคลากรของหน่วยงานอื่นหรือหน่วยงานกลาง ซึ่งมีข้อดีคือความเป็นกลางแต่มีข้อเสีย คือ มักจะทราบรายละเอียดของสิ่งที่ประเมินไม่ดีพอและอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะถ้าเห็นว่าเป็นการจับผิด

2. แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1 ตามวัตถุประสงค์ แบ่งได้เป็น การประเมินความก้าวหน้า ประเมินผลสรุปและประเมินเพื่อการพัฒนา

2.2 ตามข้อมูล แบ่งได้เป็น ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพ และแบบผสม

2.3 ตามการประเมิน แบ่งได้เป็น เชิงธรรมชาติ และเชิงทดลองหรือเชิงระบบ

2.4 ตามจุดเน้นที่ประเมิน แบ่งได้เป็น การประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

3. แบ่งตามช่วงระยะเวลาของการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP ว่า แบ่งออกเป็น 4 ส่วนตามลำดับพัฒนาการของการดำเนินงาน 3 ระยะ ดังนี้

3.1 การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินช่วงนี้เป็นเพื่อวางแผนอันเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานจัดทำสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นโครงการกิจกรรมหลักสูตร ซึ่งจะทำการประเมินใน 2 ส่วนคือ

3.1.1 การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดการดำเนินงาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นรวมทั้งวิเคราะห์หาสาเหตุความไม่สอดคล้องระหว่างความเป็นจริงและสิ่งที่คาดหวังดังกล่าว

3.1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงานทั้งปริมาณและคุณภาพ ระบบบริหารจัดการที่วางแผนไว้ รวมถึงกลยุทธ์และกระบวนการดำเนินงานที่เป็นไปได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การประเมินในข้อ 3.1.1 และข้อ 3.1.2 นำไปสู่การวางแผน ซึ่งควรมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของสิ่งที่จะดำเนินการ โดยพิจารณาความสอดคล้อง ความสมบูรณ์ ประสิทธิภาพความเหมาะสมของการบริหาร ผลกระทบและความเป็นธรรม ความเป็นไปได้ทั้งด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนกำลังคน

3.2 การประเมินขณะดำเนินงาน (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการอันเป็นการศึกษาจุดอ่อนจุดแข็ง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน เพื่อจัดหาสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างทันทั่วทั้ง การประเมินขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของสิ่งที่จะดำเนินการ

3.3 การประเมินหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตของสิ่งที่ประเมิน เพื่อตอบคำถามให้ได้ว่า การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดการดำเนินงานจะพิจารณาผลลัพธ์และการประเมินผลกระทบของการดำเนินงานทุก ๆ ด้าน ผลของการประเมินจะให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า ประเภทของการประเมินมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง เช่น แบ่งตามระยะเวลาแบ่งเป็น การประเมินก่อนเริ่มดำเนินงาน การประเมินขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน แบ่งตามวัตถุประสงค์แบ่งเป็น การประเมินความก้าวหน้า ประเมินผลสรุป และประเมินเพื่อการพัฒนา แบ่งตามประเภทของผู้ประเมินแบ่งเป็น ประเมินจากผู้ประเมินภายใน และประเมินจากผู้ประเมินภายนอก ตามแต่ว่าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง

2.8 วิธีการประเมินโครงการ

มีนักการศึกษาได้แบ่งวิธีการประเมินไว้ ดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2552 : 47-48) ได้กล่าวถึง วิธีการประเมิน ดังนี้

1. วิธีเชิงระบบ การประเมินด้วยวิธีเชิงระบบจะใช้แนวทางปรนัยนิยม โดยนักประเมินจะใช้มาตรฐานหรือเกณฑ์สากล เน้นวิธีเชิงระบบด้วยการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือมาตรฐานในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ เข้าทำนองประเมินโดยยึดหลักการ

2. วิธีเชิงธรรมชาติ การประเมินด้วยวิธีเชิงธรรมชาติจะใช้แนวทางอัตนัยนิยม นักประเมินจะกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นเองตามเหตุผลของตน เน้นวิธีเชิงธรรมชาติ

โดยดำเนินการอย่างยืดหยุ่น รวบรวมข้อมูลสารสนเทศอย่างครอบคลุมตามสภาพธรรมชาติ เข้าทำนองประเมินโดยใช้ความเชี่ยวชาญ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553 : 9 -10) ได้กล่าวถึง วิธีการประเมินแบ่งออกได้ 2 วิธีใหญ่เช่นเดียวกับเป้าหมายของการประเมิน ดังนี้

1. วิธีเชิงระบบ การประเมินด้วยวิธีเชิงระบบ (Systematic Approach) จะใช้แนวทางปรนัยนิยม (Objectivism) โดยนักประเมินจะใช้มาตรฐานหรือเกณฑ์สากล เน้นวิธีเชิงระบบด้วยการวางแผน การดำเนินงานอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือมาตรฐานในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

2. วิธีเชิงธรรมชาติ การประเมินด้วยวิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) จะใช้แนวทางอัตนัยนิยม (Subjectivism) นักประเมินจะกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นเองตามเหตุผลของตน เน้นวิธีเชิงธรรมชาติ โดยดำเนินการอย่างยืดหยุ่น รวบรวมข้อมูลสารสนเทศอย่างครอบคลุมตามสภาพธรรมชาติ

สรุปได้ว่า วิธีการประเมินโครงการมี 2 วิธี คือวิธีเชิงระบบ และวิธีเชิงธรรมชาติ สำหรับการประเมินครั้งนี้ผู้ประเมินใช้การประเมินเชิงระบบ เพราะมีข้อดีที่สำคัญคือ มีความชัดเจน เป็นปรนัย และความน่าเชื่อถือ

2.9 รูปแบบของการประเมินโครงการ

เยาวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 25) ได้กล่าวถึง วิวัฒนาการของการพัฒนาแนวคิดและเทคนิควิธีการประเมินจนถึงยุคของการประเมินเป็นวิชาชีพ ทำให้ความก้าวหน้าของศาสตร์แขนงการประเมินมีหลักการที่ชัดเจน มีความเป็นระบบ ตลอดจนมีการพัฒนารูปแบบที่เรียกกันว่า “โมเดล” (Model) หรือ “แบบจำลอง” ขึ้นหลายรูปแบบ จนทำให้แนวคิดและหลักการสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งนักวิชาการศึกษาทั้งหลายได้เสนอแนวคิด ทฤษฎีโมเดลต่าง ๆ ไว้มากมาย เช่น

1. รูปแบบของราฟท์ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ซึ่ง เยาวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 30-32) ได้กล่าวถึง แนวคิดและโมเดลในการประเมินของ ไทเลอร์ จัดเป็นแนวคิดของการประเมินในระดับชั้นเรียน โดยไทเลอร์ มีความเห็นว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะมีส่วนช่วยอย่างมากในการพัฒนากระบวนการเรียน

ทั้งนี้ ไทเลอร์ ได้เริ่มต้นการนำเสนอแนวความคิดทางการประเมินโดยยึดกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก กล่าวคือ ไทเลอร์ ได้นิยามว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่มุ่งจัดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้ตัวของผู้เรียนด้วยเหตุนี้จุดเน้นของการเรียนการสอน จึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

หลังการสอน ดังนั้นเพื่อให้การสอนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียนตามที่มุ่งหวัง กระบวนการดังกล่าวควรมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

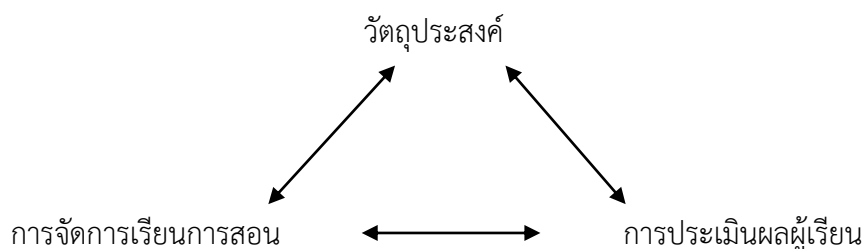
ขั้นที่ 1 ต้องมีการระบุหรือกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนลงไปว่า เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนแล้วผู้เรียนควรเกิดพฤติกรรมใด หรือสามารถกระทำสิ่งใดได้บ้าง ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนดังกล่าวนี้ ควรมีจุดเน้นอยู่ที่การกำหนดพฤติกรรมซึ่งสังเกตเห็นได้โดยชัดเจน หรือที่เรียกว่า วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นที่ 2 ต้องระบุต่อไปว่า จากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวนี้มีเนื้อหาใดบ้างที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ หรือมีสาระใดบ้างที่เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 หารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ตามที่ระบุไว้ในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 หามาตรการในการตรวจสอบหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนว่า ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในข้อใดบ้าง และมีวัตถุประสงค์ข้อใดบ้างที่ผู้เรียนยังไม่เกิดการเรียนรู้

แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดในช่วงต้นของ ไทเลอร์ ต่อมา ไทเลอร์ ได้สร้างวงจรของวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลขึ้นซึ่งเขียนเป็นโมเดลพื้นฐานได้ ดังนี้



ภาพที่ 11 ตัวอย่างขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนของครู

ที่มา : เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556)

จากโมเดลจะเห็นว่า หัวลูกศรจะชี้ไปยังทั้งสองทิศทางของทุกองค์ประกอบ มีความหมายว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้นตามทัศนะของ ไทเลอร์ แล้ว องค์ประกอบทั้ง 3 คือ (1) วัตถุประสงค์ (2) การจัดการเรียนการสอน และ (3) การประเมินผลผู้เรียน จะต้องดำเนินการให้ประสานสัมพันธ์กันไปเสมอ

โดยสรุปก็คือ การประเมินในความเห็นของ ไทเลอร์ จึงหมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งที่ผู้เรียนสามารถกระทำได้จริงหลังจากที่ได้จัดการเรียนการสอนแล้วกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งได้กำหนดขึ้นไว้ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ

จากแนวคิดพื้นฐานการดำเนินการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประเมินการเรียนการสอน ดังกล่าว ไทเลอร์ จึงได้เสนอโมเดลการประเมินขึ้น เรียกว่า “Tyler’s Goal Attainment Model” ซึ่งเป็นโมเดลที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการประเมินความสำเร็จของโครงการ โดยการตรวจสอบผลผลิตของโครงการว่าได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

2. รูปแบบของ ครอนบาค (Cronbach’s Concepts and Model)

เยาวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 32-34) ได้กล่าวถึง แนวคิดและโมเดลในการประเมินของ ครอนบาค โดยได้ให้นิยามการประเมินตามทัศนะของตนไว้ว่า “การประเมิน” เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้สารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมทางการศึกษา คำว่า “โปรแกรม” ในความหมายของ ครอนบาค ใช้ได้ทั้งในความหมายที่กว้าง เช่น การจัดวางแผนแจกจ่ายสื่อการศึกษา ระดับประเทศ การวางแผนการสอนของโรงเรียนแห่งหนึ่งๆ หรือการวางแผนการเรียนให้กับนักเรียนคนหนึ่งๆ ทั้งนี้ในส่วนของการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานั้น ครอนบาค ได้แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 การตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงรายวิชา เช่น การปรับแผนการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อการสอนแบบใหม่

2.2 การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น การจัดกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถ รวมทั้งการจัดสอนซ่อมหรือสอนเสริม

2.3 การจัดการบริหารในโรงเรียน เช่น การพัฒนาระบบคุณภาพของโรงเรียน รวมทั้งการจัดการบริหารในโรงเรียน เช่น การพัฒนาระบบคุณภาพของโรงเรียน รวมทั้งการคัดเลือกหรือการพัฒนาคุณภาพของครู การตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงรายวิชาที่มีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ตรงการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนรวมทั้งการหาจุด หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่ควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนา

ครอนบาค มีความเห็นว่า การประเมินนั้นไม่ควรกระทำโดยใช้แต่เพียงแบบทดสอบ แต่ควรมีมาตรการอื่นประกอบด้วยโดย ครอนบาค ได้เสนอแนวทางการประเมินเพิ่มเติมไว้ 4 แนวทางคือ

1) การศึกษากระบวนการ (Process Studies) ได้แก่ การศึกษาภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เช่น การที่นักเรียนทำแบบฝึกหัดไม่ถูกต้อง การสังเกตผลการใช้สื่อ การซักถามนักเรียนขณะดำเนินการสอน หรือขณะให้ทำกิจกรรมต่างๆ ภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้สามารถจะนำมาเป็นข้อมูลที่ใช้เพื่อการพัฒนาหรือปรับปรุงรายวิชาได้เป็นอย่างดี

2) การวัดศักยภาพของผู้เรียน (Proficiency Measurement) Cronbach ให้ความสำคัญต่อคะแนนรายข้อมากกว่าคะแนนจากแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยให้ทัศนะว่าคะแนนจากแต่ละข้อสามารถชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว และสิ่งที่ควรจะพัฒนาต่อไป ด้วยเหตุนี้ ครอนบาค จึงให้ความสำคัญ

ต่อการสอบเพื่อวัดสมรรถภาพของผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอนว่า มีความสำคัญมากกว่าการสอบประจำปลายภาคเรียน หรือการสอบปลายปี

3) การวัดทัศนคติ (Attitude Measurement) ครอนบาค ให้ทัศนะว่า การวัดทัศนคติ เป็นผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนส่วนหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญเช่นกัน การวัดทัศนคติ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และอื่น ๆ เป็นต้น

4) การติดตามผล (Follow - up Studies) เป็นการติดตามผลการทำงานหรือภาวะการณ์ เลือกลงศึกษาต่อในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งการให้บุคคลที่เรียนในระดับชั้นพื้นฐานที่ผ่านมาแล้วได้ประเมินถึง ข้อดีและข้อจำกัดของวิชาต่าง ๆ ว่าควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไร เพื่อช่วยในการพัฒนาหรือปรับปรุงรายวิชาเหล่านั้นต่อไป

เมื่อสรุปแนวคิดของ ครอนบาค ข้างต้นแล้ว จะเห็นว่า ครอนบาค มีความเชื่อว่าการประเมินที่เหมาะสมนั้นต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน ดังที่กล่าวมาแล้ว 4 ประการ ครอนบาค จึงได้เสนอโมเดล การประเมินที่เรียกว่า “Cronbach’s Goal & Side Effect Attainment Model” เพื่อนำมาใช้สำหรับการประเมินโครงการด้านการเรียนการสอน โดยเน้นว่าการประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนนั้น ไม่ควรประเมินเฉพาะแต่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เท่านั้น แต่ควรประเมินหรือตรวจสอบผลข้างเคียงของโครงการด้วย ครอนบาค ยังมีความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินโครงการด้านการเรียนการสอนก็คือ การค้นหาข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข กระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. รูปแบบการประเมินของ สคริฟเวน (Scriven’s Evaluation Ideologies and Model)

เยาวตี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 35-38) ได้กล่าวถึง แนวคิดและโมเดลในการประเมินของ สคริฟเวน ได้ให้นิยาม การประเมินไว้ว่า “การประเมิน” เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวม ข้อมูล การตัดสินใจ เลือกใช้เครื่องมือ เพื่อเก็บข้อมูลและการกำหนดเกณฑ์ประกอบในการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมินคือ การตัดสินคุณค่าให้กับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการจะประเมิน

สคริฟเวน ได้จำแนกประเภทและบทบาทของการประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) เป็นบทบาทของการดำเนินงาน กิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่บ่งชี้ถึงข้อดีและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานนั้น ๆ ผลจากการประเมินดังกล่าวนี้ สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนางานดังกล่าวให้ดีขึ้น จึงเรียกการประเมินประเภทนี้ว่า เป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุง

2) การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นบทบาทของการประเมิน เมื่อกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ สิ้นสุดลงเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณค่าความสำเร็จของโครงการนั้น ๆ รวมทั้งนำเอาความสำเร็จหรือแนวทางที่ดีไปใช้กับงานหรือกิจกรรมอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในโอกาสต่อ ๆ ไป จึงอาจเรียกการประเมินประเภทนี้ว่า เป็นการประเมินสรุปรวม

นอกจากนี้ สคริปเวเน ยังได้เสนอสิ่งที่ต้องประเมินออกเป็นส่วนสำคัญอีก 2 ส่วน คือ

1) การประเมินเกณฑ์ภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของเครื่องมือใด ๆ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลรวมทั้งคุณภาพของคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น เป้าหมาย โครงสร้าง วิธีการ ตลอดจนทัศนคติของบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการ ความเชื่อถือจากสาธารณชน และข้อมูลอื่น ๆ ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ การประเมินในส่วนนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก ข้อที่น่าสังเกต คือ การประเมินเกณฑ์ภายในจะไม่สนใจถึงผลผลิต หรือผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการของโครงการ

2) การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้อง กับคุณภาพของโครงการ ทฤษฎี หรือสิ่งอื่น ๆ ของโครงการ แต่เป็นการประเมินในส่วนซึ่งเป็นผลที่ดีต่อผู้รับบริการจากการดำเนินโครงการ เช่น ผลที่ได้จากคะแนนสอบ หรือผลการปฏิบัติงานของผู้รับบริการจากการดำเนินโครงการหรือผลกระทบต่อด้านสุขภาพอนามัยของผู้รับบริการ การประเมินความคุ้มค่าได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่ให้แก่ผู้รับบริการจึงจัดว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยอิงเกณฑ์ภายนอก (Extrinsic Criteria)

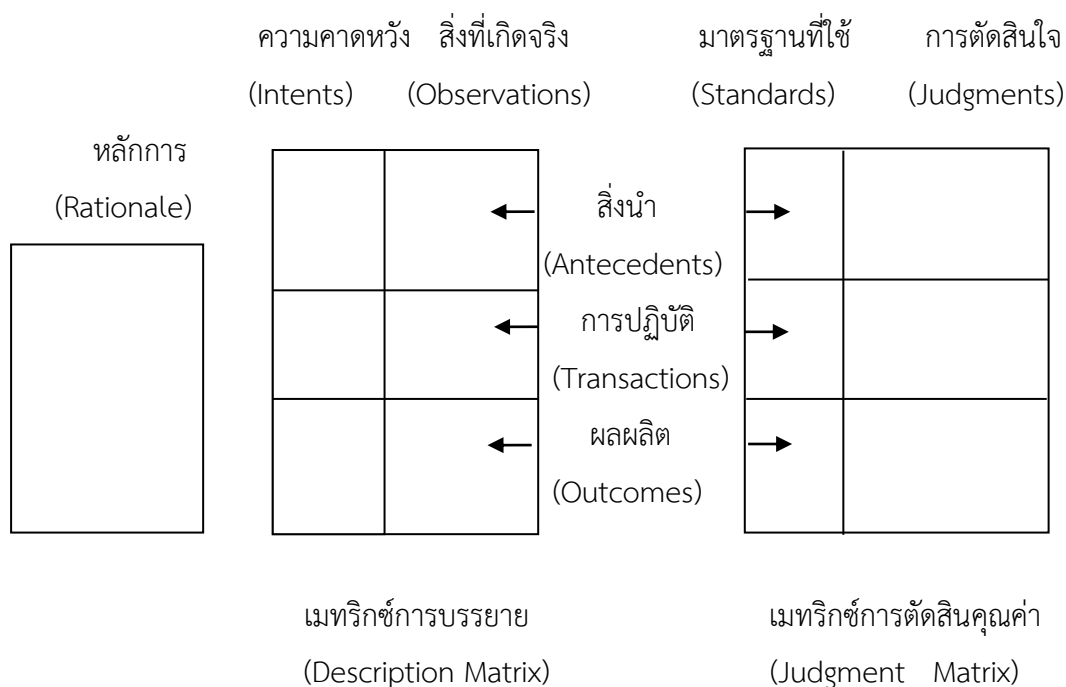
สคริปเวเน ยังกล่าวถึง การประเมินทั้งสองส่วนข้างต้นว่าควรให้ความสำคัญต่อการประเมิน เกณฑ์ภายใน แต่ขณะเดียวกันนักประเมินก็ต้องตรวจสอบผลผลิตในเชิงสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่าง กระบวนการกับผลผลิตอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย แนวคิดทางการประเมินของ สคริปเวเน ในระยะต่อมาได้ พัฒนาไปจากแนวคิดเดิมของการประเมินที่ยึดตามวัตถุประสงค์แต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการประเมิน ที่มุ่งเน้นถึงผลผลิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ในทุก ๆ ด้าน โดยให้ความสนใจ ต่อผลผลิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นผลโดยตรงจากโครงการของ สคริปเวเน แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1) การประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal - Based Evaluation) ดังแนวคิดแรก ๆ ของ สคริปเวเน ที่กล่าวมาแล้ว

2) การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal - Free Evaluation) ไม่ได้หมายความว่า จะไม่ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ แต่มีความหมายว่าผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของผลอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นด้วย แนวคิดดังกล่าว ได้รับคำวิจารณ์ทั้งในทางสนับสนุนและไม่สนับสนุน ในทางสนับสนุนมีความเห็นว่าแนวคิดการประเมิน ในลักษณะนี้ทำให้นักประเมินของผลงานในทัศนะที่กว้างสามารถทราบผลทุก ๆ ส่วนที่เกิดขึ้นจากการทำ กิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ซึ่งย่อมจะส่งผลดีในการทำงานหรือในการวางแผนงานต่าง ๆ ส่วนในทางที่ ไม่สนับสนุนนั้น จะมีจุดโต้แย้งหลักไปในด้านวิธีการ หรือมีความเห็นว่าในทางปฏิบัติคงยากที่จะติดตาม ผลการประเมินใด ๆ ที่เกิดขึ้นให้ครบทั้งหมดได้

4. รูปแบบการประเมินของ สเตค (Stake's Concepts and Model of Evaluation)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 39-45) ได้กล่าวถึง แนวคิด และโมเดลในการประเมินของ สเตค เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง เพื่อนำมาจัดให้เป็นระบบระเบียบ และมีความหมายในการประเมิน โดย สเตค ได้สร้างแบบจำลองทางความคิดเกี่ยวกับการประเมินขึ้นเรียกว่า โมเดล Countenance (Stake's Countenance Model) ดังภาพที่ 12



ภาพที่ 12 การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินตามรูปแบบการประเมินของ สเตค
ที่มา : พิชิต ฤทธิจรูญ. (2555 : 34)

โมเดลตามความคิดของ สเตค นั้นมีมิติทางการประเมินอยู่ 2 มิติ คือ

1. มิติในแนวตั้ง

1.1 สิ่งนำ (Antecedents) “สิ่งนำ” หมายถึง ภาวะของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ก่อนที่จะมีกิจกรรม หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามมา เช่น ในเรื่องของการเรียนการสอนก็จะหมายถึง ภูมิหลัง ความสามารถ ความถนัด ความสนใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเดิมของนักเรียน เป็นต้น

1.2 การปฏิบัติ (Transaction) “การปฏิบัติ” หมายถึง ภาวะของการกระทำการเคลื่อนไหว หรือการจัดกิจกรรมใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของงานในโครงการนั้น ๆ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและนักเรียน

1.3 ผลผลิต (Outcomes) “ผลผลิต” หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการที่มีภาวะของการกระทำในโครงการ เช่น ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ผลผลิตที่คาดหวัง หมายถึงการที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดี มีความสามารถ มีทักษะ หลังจากที่ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปแล้ว

2. มิติในแนวนอน

2.1 ส่วนของการบรรยาย หมายถึง ภาวะที่ได้เกิดขึ้นจริงหรือต้องการจะให้เกิดขึ้นโดยสามารถสังเกตได้ ภาวะในส่วนของการบรรยายนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนย่อย คือ

2.1.1 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์ที่คาดหวังหรือที่วางแผนไว้ เพื่อต้องการให้เกิดขึ้น

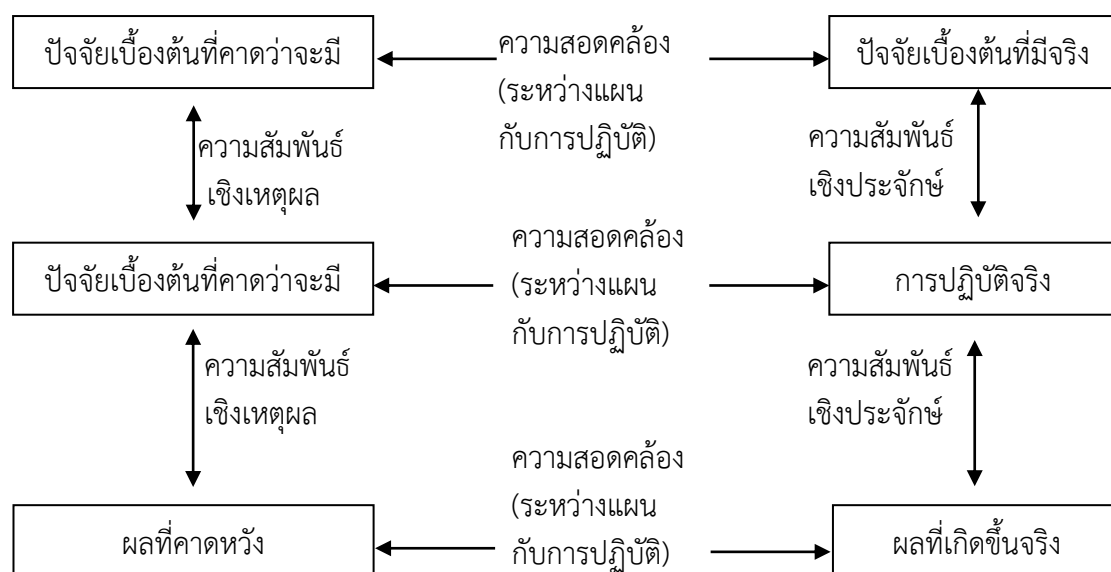
2.1.2 ผลหรือสิ่งที่สังเกตได้จริง

2.2 ส่วนของการตัดสิน หมายถึง ภาวะของการตัดสินใจเชิงประเมิน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนย่อย คือ

2.2.1 เกณฑ์ ได้แก่ ภาวะที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เทียบกับปรากฏการณ์ใด ๆ ที่สังเกตได้ และเพื่อระบุว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีคุณภาพระดับใด

2.2.2 การเลือกตัดสินใจได้แก่ ผลที่เกิดจากการนำเอาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

คำว่า “Contingency” ในความหมายที่เป็นความต่อเนื่องเชิงสัมพันธ์ในแนวตั้ง ซึ่งหมายถึง “ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล” (Logical Contingency) และ “ความสัมพันธ์เชิงประจักษ์” (Empirical Contingency) จากภาวะของปัจจัยเบื้องต้นกับภาวะปฏิบัติการ และผลผลิตที่คาดหวังตามลำดับ ส่วนคำว่า “Congruence” ใช้ในความหมายที่เป็นความสอดคล้องระหว่างภาวะของความคาดหวังกับภาวะที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นความสอดคล้องในแนวนอนและเป็นความสัมพันธ์เชิงประจักษ์ สเตรค ได้เขียนโมเดลที่แสดงความหมายของคำว่า “Contingency” และ “Congruence” ในเมตริกบรรยาย ดังภาพที่ 13



ภาพที่ 13 เมทริกซ์การบรรยายโมเดล Countenance ของ สเตค
ที่มา : พิเชิต ฤทธิจรรณู. (2555 : 33)

สเตค ยังได้เสนอแนะแนวทางการประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักกว่าประกอบด้วย กระบวนการประเมินอย่างมีระบบ ดังนี้

- 1) พูดคุยกับบุคลากรและผู้รับบริการที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- 2) กำหนดขอบเขตของโครงการ
- 3) ศึกษาทบทวนกิจกรรมทั้งหมดของโครงการ
- 4) ค้นหาจุดมุ่งหมายและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
- 5) รวบรวมประเด็นและปัญหาต่าง ๆ ที่น่าจะประเมิน
- 6) กำหนดข้อมูลที่เป็นไปตามประเด็นปัญหาที่กำหนด
- 7) คัดเลือกผู้สังเกต ผู้ตัดสินและเครื่องมืออย่างที่กำหนด
- 8) สังเกตข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนำเข้าหรือปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการปฏิบัติ รวมทั้งผลผลิต

ของโครงการ

- 9) เตรียมการพรรณนาและกรณีศึกษา
 - 10) ชี้ประเด็นปัญหาของผู้เกี่ยวข้อง
 - 11) เตรียมและนำเสนอรายงานการประเมินฉบับสมบูรณ์อย่างเป็นทางการ
- อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่กล่าวมานั้น ไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการตามลำดับเสมอไป ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยได้มาก หรือน้อยตามควรแก่กรณี

5. รูปแบบการประเมินของ อัลคิน (Alkin's Concept of Evaluation)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 45-47) กล่าวถึง แนวคิดและโมเดลในการประเมินของ Alkin ได้ให้นิยาม“การประเมิน”ไว้ว่าเป็น กระบวนการของการคัดเลือกประมวลข้อมูล และการจัดระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อเสนอต่อผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือเพื่อกำหนดทางเลือกในการทำกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ อัลคิน ได้แบ่งการประเมินออกเป็น 5 ส่วน คือ

1) การประเมินเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ การประเมินส่วนนี้ เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นก่อนที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ เป็นการประเมินเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือเพื่อกำหนดเป้าหมายของโครงการให้สอดคล้องกับภาวะความต้องการที่เป็นอยู่

2) การประเมินเพื่อการวางแผนโครงการ การประเมินส่วนนี้ เป็นการประเมินเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการที่จะวางแผนให้การดำเนินงานในโครงการนั้น ๆ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3) การประเมินขณะกำลังดำเนินโครงการ การประเมินส่วนนี้ จะเน้นการพิจารณาขั้นตอนการทำงานว่าเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้หรือไม่ หรือได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนที่ควรจะเป็นเพียงใด

4) การประเมินเพื่อการพัฒนางาน การประเมินส่วนนี้ เป็นการประเมินเพื่อค้นหารูปแบบแนวทางหรือข้อเสนอแนะใด ๆ ในการที่จะทำให้งานที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5) การประเมินเพื่อรับรองผลงาน และเพื่อการยุบ ขยายหรือปรับเปลี่ยนโครงการ การประเมินส่วนนี้เป็นการประเมินภายหลังการดำเนินงานตามโครงการมีจุดมุ่งหมาย เพื่อตรวจสอบผลที่ได้กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งการประมวลผล ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้กับโครงการต่อไป และเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการที่จะยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการในช่วงระยะเวลาต่อไปด้วย

อัลคิน ชี้ว่า รูปแบบการประเมินดังกล่าวนี้ มีข้อตกลงเบื้องต้นในการประเมิน 4 ประการคือ

1. การประเมินเป็นกระบวนการรวบรวมสารสนเทศ
2. สารสนเทศที่รวบรวมได้ในการประเมิน ส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้เพื่อการตัดสินใจเลือกทางเลือก

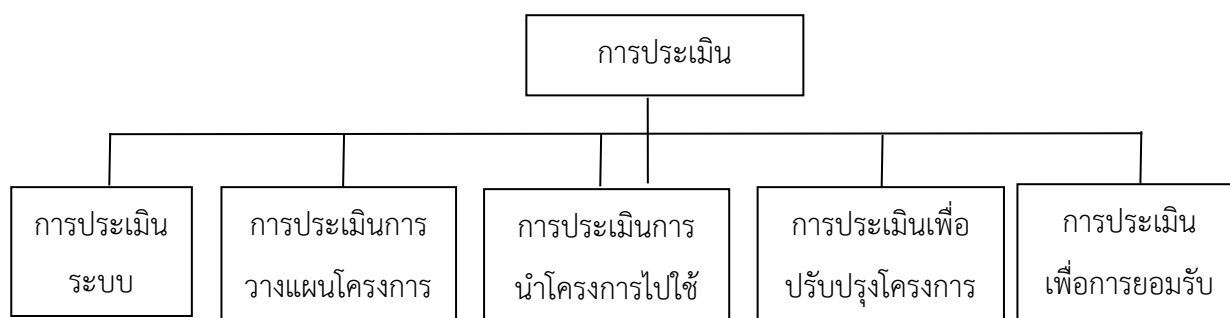
ในการปฏิบัติการ

3. สารสนเทศที่ได้จากการประเมินควรจะนำเสนอให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ด้วยรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยออกแบบการนำเสนอที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย กระชับ ชัดเจน ไม่ทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสับสน หรือเข้าใจผิดได้

4. ประเภทของการตัดสินใจที่ต่างกันย่อมต้องใช้กระบวนการประเมินที่ต่างกัน

จากแนวคิดหลักตามรูปแบบการประเมินของ อัลคิน นั้น จะเห็นว่าเป็นการประเมินเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ โดยมีนักประเมินทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการหา และการเตรียมข้อมูล รวมทั้งสรุปและรายงานให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจได้ทราบเพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสม นับว่าเป็นการประเมินที่มีระบบ คือมีการประเมินการวางแผนโครงการเพื่อช่วยให้ได้ วิธีการที่บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการประเมินการดำเนินโครงการเพื่อหาทางปรับปรุงจากการตรวจสอบ และสุดท้ายคือการประเมิน

เพื่อรับรองโครงการ อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าว ยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน จึงยังไม่แพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปใช้ยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร แต่ก็ได้ให้แนวคิดพื้นฐานของการประเมินโครงการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าควรจะมีการประเมินที่เป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังภาพที่ 14



ภาพที่ 14 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน

ที่มา : พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2555 : 42)

6. รูปแบบการประเมินของ แฮมมอนด์ (Hammond's Concepts and Model of Evaluation)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 47-52) ได้กล่าวถึง แนวคิดและโมเดลในการประเมินของ แฮมมอนด์ ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโปรแกรมการศึกษา โดยเน้นหนักทางด้านโครงการนวัตกรรมในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะเป็นโมเดล 3 มิติ ดังนี้

1. มิติด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ มิติในส่วนนี้แบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนย่อยคือ

1.1 พุทธิพิสัย หมายถึง การเรียนรู้เนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ที่ต้องใช้ปัญญา และสมองเป็นที่ตั้ง

1.2 จิตพิสัย หมายถึง การอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี มีความประพฤติที่ถูกต้องมีความสนใจในค่านิยมที่เหมาะสม

1.3 ทักษะพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เน้นด้านการทำงานด้วยการใช้ทักษะทางกล้ามเนื้อ

2. มิติด้านการจัดการเรียนการสอน

2.1 การจัดระบบ การจัดระบบในส่วนนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนย่อย คือ

2.1.1 เวลา หมายถึง ช่วงเวลาและลำดับขั้นตอนของการใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอน

2.1.2 การจัดกลุ่มนักเรียน แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะย่อยคือ การจัดกลุ่มนักเรียนตามระดับของพัฒนาการทางการเรียนรู้และการจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1.3 เนื้อหา หมายถึง องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

2.2 วิธีการ หมายถึง กระบวนการที่นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

2.4 ค่าใช้จ่าย หมายถึง รายจ่ายในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ที่จำเป็นต้องใช้รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดโปรแกรมการศึกษา

3. มิติด้านสถาบัน มิติในส่วนนี้ แบ่งเป็น 6 ด้านคือ 1) ตัวนักเรียน 2) ครู 3) ผู้บริหาร 4) ผู้เชี่ยวชาญ 5) ครอบครัว และ 6) ชุมชนแวดล้อม โดยมีประเด็นที่ได้รับการพิจารณาในแต่ละด้านดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ตัวนักเรียน เช่น อายุ ระดับชั้นเรียน เพศ ภูมิหลังทางครอบครัว ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิต ผลการเรียนรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมต่าง ๆ

3.2 ครู ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

3.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สุขภาพและบุคลิกภาพ

3.2.2 ข้อมูลทางการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน เช่น วิชาเอก วิชาโทที่สำเร็จในการศึกษาระดับต่าง ๆ วุฒิสูงสุด ประสบการณ์ทางการศึกษา และประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

3.2.3 ข้อมูลด้านสภาวะแวดล้อม เช่น เงินเดือน สมาชิกชมรมวิชาชีพ สมาชิกชมรมอื่น ๆ การทางเศรษฐกิจ และสังคม นิสัยทางการอ่าน และงานอดิเรก

3.2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมในโปรแกรมต่าง ๆ

3.3 ครอบครัว ประกอบด้วย

3.3.1 ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนวัตกรรม เช่น มีบุตรอยู่ในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในด้านนวัตกรรม หรือมีบุตรอยู่ในโรงเรียนแต่บางคนมีส่วนร่วม และบางคนไม่มีส่วนร่วมในนวัตกรรม หรือไม่มีบุตรอยู่ในโรงเรียน

3.3.2 ลักษณะทั่วไปของครอบครัว เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนาดของครอบครัว การกระจายของอายุ สถานภาพด้านการสมรส และรูปแบบของครอบครัว

3.3.3 รายได้ เช่น ระดับของรายได้ จำนวนผู้ทำงาน แหล่งของรายได้ และอาชีพ

3.3.4 สถานที่พักอาศัย เช่น ในเมือง ชานเมือง ชนบท

3.3.5 ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดามารดา พี่น้องและญาติที่เกี่ยวข้อง

3.3.6 สมาชิกชมรมต่าง ๆ เช่น ชมรมทางศาสนา การเมือง สังคม วิชาชีพ

3.3.7 อัตราการเคลื่อนย้าย เช่น ภูมิลำเนาของบิดามารดา ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน อัตราการย้ายถิ่น

3.4 ชุมชนแวดล้อม ประกอบด้วย

- 3.4.1 สภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ทำเล และสภาพแวดล้อม
- 3.4.2 ลักษณะด้านภูมิหลังของประชากร เช่น ความหนาแน่น อัตราการเกิดและการตาย เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ภาษา ระบบการเคลื่อนย้าย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 3.4.3 ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่น ธุรกิจการค้า รายได้ และภาษีอากร
- 3.4.4 ลักษณะภูมิหลังของสังคม เช่น การปกครอง การศึกษา ศาสนา การบริการ การเงิน การพักผ่อน และความปลอดภัย

แนวคิดที่สำคัญจากโมเดลการประเมินของ แฮมมอนด์ คือ การชี้ประเด็นที่ว่า ในการจัดการเรียนการสอนที่มีวัตถุประสงค์ปลายทาง คือ ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมทั้งสามส่วนดังกล่าว ซึ่งได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยนั้น ย่อมมีความจำเป็นที่ผู้ดำเนินการจะต้องคำนึงถึงมิติที่สำคัญในอีกสองส่วนควบคู่กันไป คือ มิติการประเมินตามแนวคิดและโมเดลการประเมินของ แฮมมอนด์ นับว่าเป็นการประเมินอย่างมีระบบและมีความสำคัญทางการศึกษา ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การประเมินมักจะมีอิงนิยามของการวัดผลแต่เพียงอย่างเดียว จึงไม่ครอบคลุมทุกมิติ แต่การประเมินตามโมเดลของ แฮมมอนด์ นับว่าเป็นโมเดลที่สมบูรณ์ เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา และสามารถให้ข้อมูลพื้นฐานเชิงระบบสำหรับการตัดสินใจคุณค่าทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ถึงแม้โมเดลการประเมินของ แฮมมอนด์ จะมีความซับซ้อนและยากต่อการนำไปใช้ แต่ในปัจจุบัน ถ้านักการศึกษา ครู นักจิตวิทยา นักบริหาร รวมทั้งนักประเมินผลทางการศึกษาได้ให้ความสนใจและร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยร่วมกันประเมินเป็นคณะ (Team Evaluation) ภายใต้การสนับสนุนของผู้รับผิดชอบทางการศึกษาแล้ว เชื่อว่าโมเดลการประเมินของ Hammond คงจะทวีความสำคัญ และคงจะมีการนำไปประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการศึกษามากขึ้นกว่าเดิม

7. รูปแบบของเคิร์กแพททริก (Kirkpatrick) เคิร์กแพททริก ได้พัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิผลโครงการอบรมที่เน้น การประเมินหลังโครงการฝึกอบรม โดยการประเมินแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ (Kirkpatrick. อ้างถึงใน พิสนุ พงศ์ศรี. 2553 : 87 - 88)

7.1 การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) การประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรม โครงการว่ามีความรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ เช่น หลักสูตร เนื้อหาสาระตรงกับความต้องการหรือไม่ ความคิดเห็นต่อเอกสาร สถานที่โสตทัศนูปกรณ์ ระยะเวลาของโครงการอบรมว่ามีความเหมาะสมเพียงใด วิทยากรมีความเหมาะสมเพียงใด ได้รับความรู้ทักษะในระดับใด มีความคาดหวังอย่างไรต่อการนำความรู้ และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

7.2 การประเมินการเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการอบรม เช่น การเพิ่มขึ้นของการเรียนรู้ก่อน - หลังการฝึกอบรมเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และทักษะ เป็นต้น

7.3 การประเมินพฤติกรรม (Behavior) เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเมื่อกลับไปปฏิบัติงาน เช่น การประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อน - หลังโครงการฝึกอบรมว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ มีการนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น และการที่ผู้เข้ารับการอบรมจะเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานได้นั้นมีเงื่อนไข 5 ประการ คือ

- 1) ผู้เข้ารับการอบรมต้องปรับปรุงตนเอง
- 2) ผู้เข้ารับการอบรมต้องรู้จักจุดอ่อนของตนเอง
- 3) ต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
- 4) ต้องมีผู้ชำนาญที่น่าสนใจให้ความช่วยเหลือ
- 5) ต้องมีโอกาสที่จะทำตามความคิดที่เกิดขึ้นใหม่

7.4 การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์กร (Results) เป็นการประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดต่อองค์กร ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรม เช่น การลดลงของปัจจัยเสี่ยง การเพิ่มของประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานองค์กร การลดลงของต้นทุน การเพิ่มกำไร ประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กร เป็นต้น

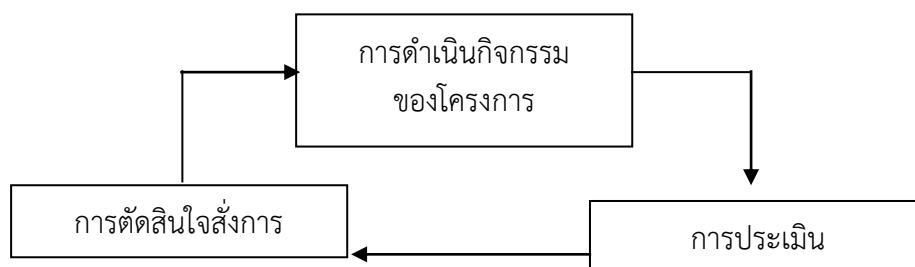
8. รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เป็นรูปแบบการประเมินที่มีระบบแผนอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการประเมินโครงการต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง

คำว่า CIPP ย่อมาจากคำว่า Context (บริบทหรือสภาวะแวดล้อม) Input (ปัจจัยเบื้องต้น) Process (กระบวนการ) และ Product (ผลผลิต) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าแนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีมนี้ ได้ยึดหลักการของการวิเคราะห์ระบบ (system analysis) หรือวิธีการเชิงระบบ (systems approach)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 56-62) ได้กล่าวว่า แนวคิดของ สตัฟเฟิลบีม มีลักษณะที่จะแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหาร มีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้นั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี

ทั้งนี้ ในส่วนที่เป็นรายละเอียดของการประเมินตามนิยามของ สตัฟเฟิลบีม นั้น สามารถถ่ายทอดเป็นโมเดลพื้นฐานได้ ดังนี้



ภาพที่ 15 โมเดลพื้นฐานของ สต๊ฟเฟิลบีม
ที่มา : เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556)

การประเมินตาม CIPP โมเดลของ สต๊ฟเฟิลบีม แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือดำเนินการโครงการใด ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการและเหตุผล รวมทั้งเพื่อการพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหา ตลอดจนการพิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการ

2. การประเมินตัวป้อนเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยีและแผนของการดำเนินงาน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) ส่วนนี้เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ เพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้น ๆ

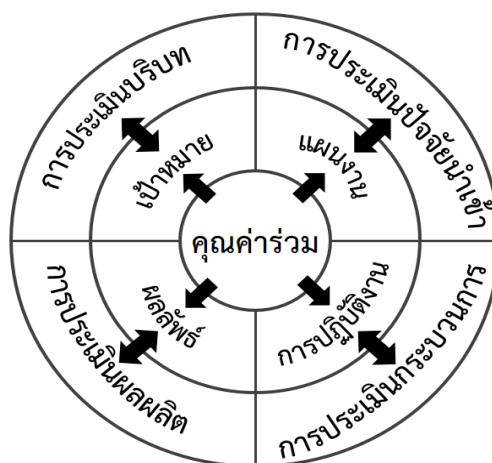
3.1 หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่จะสั่งการเพื่อการพัฒนางานต่าง ๆ

3.2 บันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักการ

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้แต่ต้น รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

จากมิติการประเมิน 4 ด้านของรูปแบบการ ประเมิน CIPP สรุปสาระสำคัญของรูปแบบได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณค่าของรูปแบบ หมายถึง รูปแบบการประเมิน CIPP มีคุณค่าต่อการประเมินอะไรบ้างและเป็นการประเมินที่สัมพันธ์กับมิติใดของรูปแบบ ซึ่งแสดงได้ตามภาพที่ 16



ภาพที่ 16 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการประเมิน CIPP และความสัมพันธ์กับโครงการ
ที่มา : ปรับจาก Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 333 เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556 : 17)

2. บทบาทการประเมินเป็นระยะ ๆ และการประเมินสรุปรวม เนื่องจากรูปแบบการประเมิน CIPP สามารถนำมาใช้ได้ทั้งเป็นการประเมินเป็นระยะ ๆ (Formative Evaluation) และการประเมินสรุปรวม การประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) ดังนั้นวัตถุประสงค์ และการใช้ผลการประเมินในมิติ 4 ด้านของรูปแบบการประเมินจึงแตกต่างกัน ซึ่งสรุปให้เห็นตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของมิติทั้ง 4 ด้าน ในรูปแบบการประเมิน CIPP กับบทบาทการประเมินเป็นระยะ ๆ และการประเมินสรุปรวม

บทบาทการประเมิน Evaluation Roles	บริบท Context	ปัจจัยนำเข้า Input	กระบวนการ Process	ผลผลิต Product
การประเมินเป็นระยะ : มุ่งใช้สารสนเทศที่ได้จาก CIPP เพื่อมองมุ่งไปข้างหน้าช่วยสำหรับการตัดสินใจและประกันคุณภาพของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง	ชี้แนะสำหรับการจำแนกความต้องการจำเป็นของสิ่งแทรกแซงและเลือกจัดลำดับเป้าหมาย (บนพื้นฐานการประเมินความต้องการจำเป็น ปัญหา คุณสมบัตินี้มีค่าและโอกาสที่จะเกิดขึ้น)	ชี้แนะสำหรับการเลือกแผนปฏิบัติงานหรือกลยุทธ์อื่น ๆ (บนพื้นฐานของการประเมินทางเลือกกลยุทธ์และทรัพยากรที่จัดให้สำหรับโครงการ รวมทั้งการตรวจสอบแผนปฏิบัติงาน	ชี้แนะสำหรับการนำแผนปฏิบัติงานไปใช้ (บนพื้นฐานของการกำกับควบคุมและการตัดสินใจกรรมในแผนงานนั้น)	ชี้แนะสำหรับการดำเนินงานต่อเนื่องการปรับเปลี่ยนการดัดแปลงหรือแม้กระทั่งการยุติหรือระงับความพยายามใด ๆ ของโครงการ แผนงาน (บนพื้นฐานของการประเมินผลลัพธ์และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บทบาทการประเมิน Evaluation Roles	บริบท Context	ปัจจัยนำเข้า Input	กระบวนการ Process	ผลผลิต Product
การประเมินสรุปรวม : มุ่งใช้สารสนเทศ ที่ได้จาก CIPP เพื่อมองย้อนกลับ สรุปเกี่ยวกับคุณภาพ คุณประโยชน์ ความซื่อสัตย์ แม่นยำ และความมีนัยสำคัญ ของโครงการ	เปรียบเทียบการ ประเมินความ ต้องการจำเป็น ปัญหา คุณสมบัติที่ มีค่าและโอกาสกับ เป้าหมายและ การจัดลำดับ ความสำคัญ	เปรียบเทียบ กลยุทธ์การ ออกแบบและ งบประมาณของ โครงการกับความ ต้องการจำเป็น ของกลุ่มเป้าหมาย และผู้รับประโยชน์ ของโครงการนั้น	การบรรยายอย่าง ครอบคลุมเกี่ยว กับกระบวนการ และค่าใช้จ่ายที่ เกิดขึ้นจริงโดย การเปรียบเทียบ กับกิจกรรมใน แผนงานที่ ออกแบบไว้	เปรียบเทียบผลลัพธ์ และผลข้างเคียง ทั้งหมดของโครงการ กับความต้องการ จำเป็นของกลุ่มเป้า หมายและเปรียบ เทียบกับผลที่เกิดขึ้น จากโครงการ ตีความผลที่ได้รับ โดยพิจารณาร่วมกับ ผลการประเมิน บริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการ

ที่มา : ปรับจาก Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 329 เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556 : 17)

3. ลักษณะสำคัญของการประเมินมิติ 4 ด้าน ของรูปแบบการประเมิน CIPP การประเมิน มิติ 4 ด้านของรูปแบบการประเมิน CIPP มีลักษณะสำคัญแตกต่างกันออกไปทั้งในแง่วัตถุประสงค์ และวิธีการประเมินรวมทั้ง ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ลักษณะสำคัญของการประเมิน 4 มิติตามรูปแบบการประเมิน CIPP

ลักษณะสำคัญ	การประเมินบริบท	การประเมิน ปัจจัยนำเข้า	การประเมิน กระบวนการ	การประเมิน ผลผลิต
วัตถุประสงค์	1. เพื่อนิยามบริบทที่เกี่ยวข้อง 2. เพื่อจำแนกประชากรเป้าหมายและประเมินความต้องการจำเป็นของประชากรดังกล่าว 3. เพื่อจำแนกโอกาสสำหรับกำหนดความต้องการจำเป็น 4. เพื่อวินิจฉัยปัญหาบนพื้นฐานความต้องการจำเป็น 5. เพื่อตัดสินใจว่าเป้าหมายของโครงการตอบสนองความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเพียงพอหรือไม่	1. เพื่อจำแนกและประเมินสมรรถวิสัยของระบบการทำงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ 2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางเลือกของโครงการไปใช้ 3. เพื่อกำหนดออกแบบแนวทางการนำโครงการไปใช้ 4. เพื่อกำหนดแนวทางการใช้งบประมาณและตาราง (ปฏิทิน) การปฏิบัติงาน	1. เพื่อค้นหาและคาดคะเนข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมหรือการนำโครงการไปใช้ 2. เพื่อจัดหาสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับ กิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากแนวทางการดำเนินงานของโครงการ	1. เพื่อค้นหาการบรรยายและตัดสินใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ของโครงการโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์กับสารสนเทศของวัตถุประสงค์ บริบท ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ 2. ติความเกี่ยวกับคุณภาพคุณประโยชน์ ความมีนัยสำคัญ และความถูกต้อง แม่นยำของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซง
วิธีการ	การใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ระบบการสำรวจ การทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ทฤษฎี การรับฟัง	สำรวจและวิเคราะห์ การมีอยู่ของบุคคล และวัสดุอุปกรณ์ กลยุทธ์ การแก้ไขปัญหาและแนวทางอื่นที่เกี่ยวข้อง ความเป็นไปได้ต้นทุน และภาวะทางเศรษฐกิจ	ควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ และกระตุ้นเตือนเกี่ยวกับการไม่ได้เข้าร่วมโครงการของบุคคลใด ๆ บรรยายกระบวนการจริงที่เกิดขึ้นสร้างปฏิสัมพันธ์ และทำการสังเกตอย่าง	นิยามเชิงปฏิบัติการ และวัดผลลัพธ์ตามเกณฑ์ รวบรวมการตัดสินใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ หรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะสำคัญ	การประเมินบริบท	การประเมินปัจจัยนำเข้า	การประเมินกระบวนการ	การประเมินผลผลิต
วิธีการ	ความคิดเห็นแบบทดสอบวินิจฉัยและเทคนิคเดลไฟ	ใช้วิธีการบางอย่างได้แก่ การค้นหาเอกสารตรวจเยี่ยมโครงการตัวอย่างการโน้มน้าวทีมงานและการทดลองนำร่อง	ต่อเนื่องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของทีมปฏิบัติงาน ในโครงการและผู้มีส่วนได้เสียเสียอื่น ๆ	โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมทั้งเปรียบเทียบผลลัพธ์กับความต้องการจำเป็นในการได้รับการตอบสนองของกลุ่มเป้าหมาย
ความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในกระบวนการเปลี่ยนแปลง	สำหรับตัดสินใจ กำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของเป้าหมายกับความจำเป็นที่จะได้รับการบริการหรือการได้รับโอกาสการจัดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับระยะเวลาการใช้งานประมาณและทรัพยากรความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์กับการแก้ไขปัญหาการจัดทำแผนเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็นและจัดเตรียมสารสนเทศพื้นฐาน สำหรับการตัดสินใจตัดสินใจ	สำหรับเลือกแหล่งให้การสนับสนุน กลยุทธ์การแก้ปัญหา และการออกแบบแนวทางการดำเนินงานโครงการตัดสินใจปรับเปลี่ยนกิจกรรม งบประมาณและตารางเวลาการดำเนินกิจกรรมเป็นการจัดหาสารสนเทศเพื่อเป็นพื้นฐานการตัดสินใจนำไปใช้	สำหรับการใช้และปรับการออกแบบ โครงการควบคุมผลที่จะเกิดจากกระบวนการ ควบคุมผลที่อาจเกิดจากกระบวนการ และจัดเตรียมคำอธิบายกระบวนการที่เกิดขึ้นจริงเพื่อใช้ตีความผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในตอนท้าย	สำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับความต่อเนื่องการยุติ การปรับแต่งหรือเปลี่ยนแปลงจุดเน้นของกิจกรรม และนำเสนอบันทึกรายงานที่ชัดเจนของผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากกิจกรรมต่าง ๆ (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจทั้งเชิงบวกและเชิงลบ) เปรียบเทียบผลการประเมินความต้องการจำเป็นที่ได้รับการตอบสนองกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ที่มา : ปรับจาก Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 335 เยาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี. (2556 : 18)

การจัดประเภทของการประเมิน แสดงถึงการประเมินที่พยายามให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานในทุก ๆ ขั้นตอน ตามแนวคิดที่รู้จักกันดีในนามว่า “CIPP” สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ การตัดสินใจเพื่อดำเนินการใด ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้อีก 4 ประเภทเช่นกัน คือ

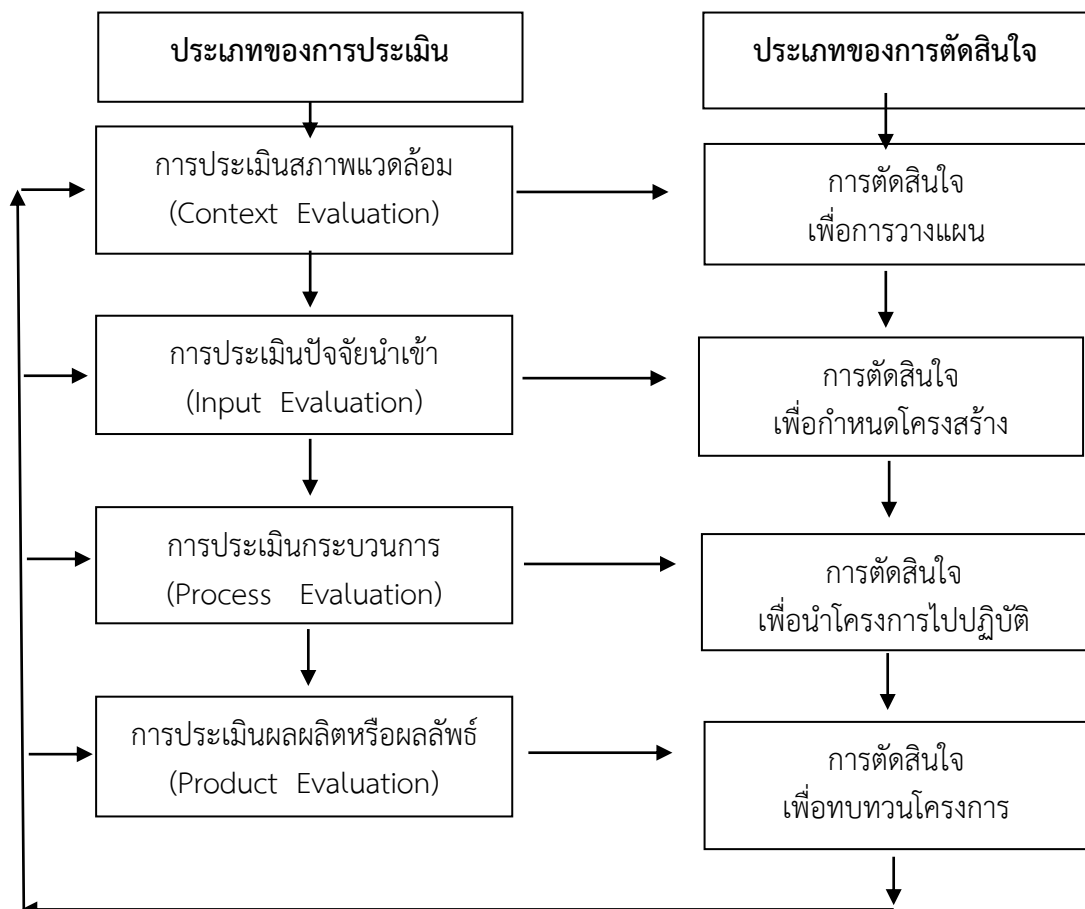
1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผนเป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินสถานะแวดล้อมมีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ เป็นการตัดสินใจที่ต้องอาศัยการประเมินตัวป้อน มีบทบาทสำคัญ คือ การกำหนดโครงสร้างแผนงานและขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยการประเมินกระบวนการมีบทบาทสำคัญ คือ ควบคุมการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด และเพื่อปรับปรุง แก้ไขแนวทางการทำงานให้ได้ผลดีที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อการทบทวนโครงการ เป็นการตัดสินใจที่อาศัยผลจากการประเมินที่เกิดขึ้นมีบทบาทหลัก คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการยุติ ล้มเลิก หรือขยายโครงการในช่วงเวลาต่อไป

ดังรูปแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏในภาพที่ 17



ภาพที่ 17 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินตามโมเดลของ สตีฟเฟิลบีม
ที่มา : เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556 : 61).

จากภาพที่ 17 แสดงให้เห็นว่าการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจแบบชิปของสตัฟเฟิลบีม (CIPP Model) เป็นการประเมินที่ครอบคลุมตั้งแต่เริ่มโครงการจนสิ้นสุดโครงการจึงเป็นการช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายของสิ่งที่จะประเมิน การดำเนินงาน การกำหนดยุทธวิธี แผนงานและการปรับเปลี่ยนยุทธวิธี แผนการดำเนินงานให้มีความเหมาะสม รวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยน คงขยาย ยุบ หรือ เลิก สิ่งที่จะประเมิน ดังนั้น การประเมินโครงการการจัดการศึกษา โดยใช้รูปแบบชิป (CIPP Model) อย่างถูกต้อง ย่อมได้รับสารสนเทศเป็นประโยชน์อันจะส่งผลให้การดำเนินงานของโครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

แนวคิดและรูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม นับว่าเป็นต้นแบบของการประเมินอย่างมีระบบ การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงตัดสินผลทุกขั้นตอนและเป็นกระบวนการประเมินที่มีประสิทธิภาพ การประเมินโดยใช้รูปแบบชิป (CIPP Model) เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายมากที่สุด โดยเฉพาะการประเมินโครงการต่าง ๆ เพราะว่าเป็นการประเมินให้สารสนเทศที่ครอบคลุมมีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้ โดยไม่ครบตามขั้นตอนด้วยการตัดการประเมินบริบทออกทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณค่าลงและมีผลต่อการตัดสินใจได้

ในการประเมินโครงการนั้น รูปแบบการประเมินจะเป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายโครงการและจะนำไปสู่การตัดสินใจโครงการ จึงมีข้อควรคำนึงในการใช้รูปแบบการประเมิน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศ (Information) เพื่อการตัดสินใจ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียละเอียดที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ
 2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ย่อมต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และควรใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไป
 3. กรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันด้านเนื้อหา ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผล คือ วิเคราะห์ รวบรวม และนำเสนอ
 4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ วิเคราะห์ ออกแบบ เลือก และปฏิบัติ จึงจำเป็นจะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมินซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
 5. เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความเที่ยง และมีความเป็นปรนัย
 6. การประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ
- จากแนวคิดและรูปแบบการประเมินโครงการที่นักประเมินทั้งหลายได้พยายามเสนอไว้นั้น แต่ละรูปแบบมีแนวคิด ทฤษฎี และหลักเหตุผลของการพัฒนาโดยเฉพาะ มีความเชื่อ และปรัชญาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป ที่สำคัญคือ รูปแบบแต่ละรูปแบบที่นำเสนอมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการใช้

ในการประเมินที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นรูปแบบต่าง ๆ ล้วนมีจุดเด่นจุดด้อย และมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้วการประเมินโครงการใด ๆ ต้องพิจารณาถึงสภาวะแวดล้อมและวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการใช้รูปแบบนั้น ๆ รวมทั้งอรรถประโยชน์ที่จะได้จากการใช้รูปแบบนั้น ๆ เป็นส่วนสำคัญด้วย สำหรับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ครั้งนี้ ผู้รายงานเลือกประยุกต์ใช้รูปแบบชิป ของ สตีฟเฟิลบีม เนื่องจากผู้ประเมินเห็นว่า เป็นรูปแบบที่มีองค์ประกอบของการประเมินครอบคลุมทุกองค์ประกอบของระบบและมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดำเนินโครงการต่อไป

2.10 ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่า สามารถสนองตอบความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการมีความสำคัญและมีประโยชน์ตามความคิดเห็นของนักวิชาการศึกษา ดังนี้

เชาว์ อินโย (2553 : 12) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช่ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการก็คือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่

พิชิต ฤทธิจรรยา (2555 : 75-76) ได้สรุปถึง ความสำคัญหรือคุณประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. การประเมินจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรการของการดำเนินงาน มีความชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำเข้าไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ หรือมาตรการการดำเนินงาน หากขาดความแน่นอน ชัดเจน จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจน

เสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการมีความชัดเจนและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมินผล

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม และคุ้มค่า ทรัพยากรทุกชนิดจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนหรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอต่อการดำเนินงาน ทรัพยากรที่มีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้รับการจัดหาเพิ่มเติม ฉะนั้น การประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าโครงการ เป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบ วิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินการไปได้ด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมดโดยส่วนรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ และการดำเนินงานไปได้ด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการและการทำให้โครงการมีข้อที่ทำให้เกิดความเสียหายน้อยลง

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน ดังที่กล่าวมาแล้ว การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งการดำเนินการอย่างมีระบบและความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกชนิดของโครงการและปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงานจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ข้อมูลนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Output) จะได้รับการตรวจสอบประเมินทุกขั้นตอน ส่วนใดที่ไม่มีปัญหาหรือไม่มีคุณภาพ จะได้รับการพิจารณาย้อนหลัง (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินการใหม่ จนกว่าจะเป็นมาตรการหรือตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ จึงถือว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ การประเมินโครงการมิใช่การควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์ด้านการปรับปรุงแก้ไขและเสนอวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการอันยอมนำมาซึ่งผลงานที่ดี เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจและตั้งใจกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การประเมินโครงการมีส่วนสำคัญในการสร้างขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการ จะทำให้ผู้บริหารได้ทราบอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการ ดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวแล้วจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือจะ ยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

สมคิด พรหมจ้อย (2552 : 30) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการตรวจสอบ ความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการ ตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการ ต่อไป
5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร
6. เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเอง จะทำให้ผู้ปฏิบัติงาน ได้ทราบถึงผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 93-95) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการประเมินโครงการ ไว้ดังนี้

1. การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถ ประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับ หนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้ องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก จึงเห็นความจำเป็นต้องใช้วิธีประเมิน โครงการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากประชาชนทั่วไปด้วย
2. การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคใน การดำเนินงาน ของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการ ที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล
3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนักงานประมาณแผ่นดิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการอนุมัติงบประมาณให้แก่โครงการใด ๆ ทางสำนักงานประมาณแผ่นดิน ก็มักจะขอข้อมูลสารสนเทศที่เป็นผลการประเมินหน่วยงานซึ่งจัดทำโครงการเหล่านั้นไปประกอบการ

พิจารณาด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดสรรเงินงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการวิพากษ์วิจารณ์ และสอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริง

4. การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการ คัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง ดังนั้น การประเมินโครงการต่าง ๆ อย่างมีระบบ และครบทุกขั้นตอนจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะช่วยชี้แนะได้ว่าโครงการใดควรจะให้พิจารณาให้การสนับสนุนก่อน และโครงการใดควรจะให้การสนับสนุนในลำดับถัดไป เป็นต้น

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัด และปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่าง ๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลักแต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

สุวิทย์ มูลคำ และ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550 : 151) กล่าวถึง ความสำคัญของการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารโครงการซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่นำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดโครงการ การตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการจัดทำโครงการ

2. ช่วยให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ เพื่อการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินโครงการให้เป็นไปตามทิศทางที่ต้องการ

3. ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของโครงการที่นำมาใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินการในช่วงต่อไป ยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไปอีก

รัตน์ะ บัวสนธ์ (2556 : 26-27) กล่าวว่า การประเมินโครงการมีประโยชน์ ดังนี้

1. การประเมินโครงการ ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรการของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้นเพราะการนำโครงการไปใช้ควรจะได้รับ การตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหารและผู้ประเมินเสียก่อน หากพบว่าวัตถุประสงค์หรือมาตรการในการดำเนินงานส่วนใดไม่ชัดเจนจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเสียก่อน

2. การประเมินโครงการ ช่วยในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์สูงสุดเพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ หากพบว่ามีข้อมูลหรือปัจจัยที่เป็นปัญหา จะได้รับการแก้ไขเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรือใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมคุ้มค่า ทรัพยากร

ทุกชนิด จะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดจะได้รับการหาเพิ่มเติม

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ เพราะโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ดำเนินการไปด้วยดี แผนงานก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ไปด้วย

4. การประเมินโครงการช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการเสียหายน้อยลง

5. การประเมินโครงการช่วยในการควบคุมคุณภาพของงาน เพราะการประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบและควบคุมชนิดหนึ่ง

6. การประเมินโครงการช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการแต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข และเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ อันยอมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง

7. ผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารและฝ่ายการเมือง

8. การประเมินโครงการ ช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรคปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินการโครงการโดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยทำให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไป หรือยุติโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินโครงการเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานการของการทำงานมีความชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีส่วนสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน และได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อดีข้อเสียของความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ให้โครงการบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ และยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

3.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจตรงกับภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า เป็นสภาพความรู้สึกของบุคคลที่มีความสุข ความเอิบอิ่มใจ เมื่อความต้องการหรือแรงจูงใจของตนได้รับการตอบสนอง ความพึงพอใจตามพจนานุกรมด้านจิตวิทยา หมายความว่า เป็นความรู้สึก

ในขั้นแรกเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ และความรู้สึกขั้นสุดท้ายเมื่อบรรลุถึงจุดหมายโดยมีแรงกระตุ้น ได้มีนักวิชาการและนักจิตวิทยาศึกษาให้ความหมายหรือแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้หลายท่าน ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 126) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลตอบแทน คือผล ที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญกำลังใจ จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน

ธร สุนทรายุทธ (2553 : 111) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลต่อการทำงานในด้านดีที่เกิดจากการทำงาน ทำให้ได้รับผลตอบแทนเกิดความพึงพอใจ เกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงาน รวมถึงความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

สุพรรณษา ทองเปลว (2554 : 27) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกในงานที่ทำด้วยความเต็มใจหรือพอใจในทางบวกที่ส่งผลต่อทัศนคติที่ดีในการทำงานและ ได้รับการตอบสนองทางอารมณ์ของบุคคลที่แสดงออกเมื่อได้รับผลตอบแทนที่แตกต่าง ซึ่งรางวัลหรือ ผลตอบแทนเหล่านั้นเป็นสาเหตุของความพึงพอใจในการทำงาน มีความเสียสละ อุทิศตนมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานส่งผลให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพ

สถาพร ส่องแสง (2554 : 52) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจเป็น ทัศนคติอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ เป็นความรู้สึกส่วนตัว เมื่อได้รับการตอบสนองตามความต้องการของตนในสิ่งที่ขาดหายไป และเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรม ในการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อการเลือกที่จะปฏิบัติ ในกิจกรรมนั้น ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2554 : 775) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

มุสดี แสงหล่อ (2555 : 14) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกรวมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานในทางบวกเป็นความสุขของบุคคลที่เกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะ ทำงาน มีขวัญกำลังใจ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานรวมทั้งการส่งผล ต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร

วรายุทธ แก้วประทุม (2556 : 60) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดี ของบุคคลเป็นไปตามความคาดหวังหรือมากกว่าสิ่งที่คาดหวัง ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้น และสร้างสรรค์สิ่งที่ตั้งใจได้ต่อไป ความรู้สึกจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดหมาย นั้นไม่ได้รับการตอบสนองและถ้ามีความรู้สึกที่ดีต่อการทำงาน จะมีผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการ ทำงาน มีการเสียสละ อุทิศกาย ใจและสติปัญญาให้แก่งาน ซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ ในที่สุด

เวลเลอร์สไตน์ (Wallerstein, 1971. อ้างถึงใน ปฐมาวดี ศรีชนะ. 2559 : 27) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ความพึงพอใจเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มีจากการสังเกตคนเหล่านั้นจากพฤติกรรม การที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจนั้น

จากความหมายของความพึงพอใจสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับการตอบสนองความต้องการของบุคคลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกชอบ พอใจ และมีความสุข เมื่อกิจกรรมนั้น ๆ บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของตนเอง

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

การสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นให้แก่ผู้เรียนทุกคนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้นั้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดกับผู้เรียนมีผู้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

ทิตนา แชมมณี (2552 : 53) กล่าวว่า ทฤษฎีในการสร้างแรงจูงใจของฟรอยด์ (ซิกมันด์ ฟรอยด์ (S.M. Freud) ตั้งสมมุติฐานว่าบุคคลมักไม่รู้ตัวมากกว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม ฟรอยด์ พบว่าบุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้าหลายอย่าง สิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดคำที่ไม่ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผลและมีพฤติกรรมหลอกหลอนหรือเกิดอาการวิตกกังวลอย่างมาก

สังวาล ภูครองหิน (2554 : 9-11) กล่าวว่า ทฤษฎีสำหรับการสร้างความพึงพอใจ มีหลายทฤษฎีแต่ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและมีชื่อเสียงคือ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของ มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) ที่กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน แต่ความต้องการนั้นเป็นลำดับขั้น เขาได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ ไว้ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ และไม่มีที่สิ้นสุดขณะที่ความต้องการสิ่งใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมอื่นต่อไป ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม
3. ความต้องการของมนุษย์จะเรียงเป็นลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองซึ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์มี 5 ขั้นตอนตามลำดับจากต่ำไปสูง ดังนี้

3.1 ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการในเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการเรื่องอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค

ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์จะต้องการในขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

3.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social or Belonging Needs) หลังจากที่มีมนุษย์ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการสูงขึ้นอีก คือ ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วม และได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตร และความรักจากเพื่อน

3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตนเอง อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ความเป็นอิสระ และเสรีภาพ

3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็นอยากจะได้ตามความคิดของตนหรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนั้น

ทฤษฎีแรงจูงใจของ เฮิร์ซเบิร์กเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่ ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกต่างๆ กัน ได้แก่ Motivations-Maintenance Theory, Dual Factor Theory และ Motivation-Hygiene Theory (สุมนา ณ นคร. 2551 : 18 -20)

Herzberg และเพื่อนร่วมงาน คือ Mausner และ Syderman พบว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดีและไม่ดีของพนักงาน ปัจจัยดังกล่าวแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยที่กระตุ้น (Motivation Factor) มีผลให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะปัจจัยดังกล่าวสามารถทำให้บุคคลสนองตอบความต้องการด้านความสำเร็จในชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ ปัจจัยกระตุ้น ประกอบไปด้วย

1.1 การยอมรับนับถือ (Recognition) การที่ผลงานของผู้ปฏิบัติงานได้รับการยกย่อง ชมเชย ยอมรับนับถือ หรือแสดงความยินดีจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลอื่น ๆ เป็นสิ่งทำให้ผู้ทำงานเกิดความภาคภูมิใจในการทำงาน และมีผลในการกระตุ้นจูงใจที่จะทำงานให้ดียิ่งขึ้น การยอมรับนับถือดังกล่าวมักเกิดควบคู่กับความสำเร็จของงานด้วย

1.2 ลักษณะของงาน (Work-Itself) เป็นลักษณะของงานที่น่าสนใจ ท้าทายความสามารถ ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวนไม่น้อยที่รู้สึกพึงพอใจ เมื่อได้ทำงานที่ต้องใช้ความคิดประดิษฐ์ คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ แบบใหม่ ๆ โดยไม่คำนึงว่าจะได้รับการยอมรับนับถือหรือไม่

1.3 ความรับผิดชอบ (Responsibility) เป็นงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา ไม่จำเป็นต้องควบคุมมากเกินไป การให้ออกาสแก่ผู้ทำงานได้รับผิดชอบต่องานที่ทำอย่างเต็มที่ จะทำให้เกิดความพึงพอใจเป็นอย่างมาก

1.4 ความก้าวหน้า (Advancement) เป็นการได้รับพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน หรือค่าจ้าง และเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งนั้นเป็นเรื่องที่ทำให้ตื่นเต้นดีใจมากที่สุดในการทำงาน

1.5 ผลสำเร็จในการทำงาน (Achievement) องค์ประกอบนั้นนับว่ามีความสำคัญมากที่สุด เพราะผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะตอบว่าเมื่อได้ทำงาน หรือสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติได้เป็นผลสำเร็จ เขาจะรู้สึกพึงพอใจและปลาบปลื้มในผลสำเร็จของงานนั้น ๆ ยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ซึ่งลักษณะเป็นภาวะแวดล้อม หรือเป็นส่วนประกอบของงาน ปัจจัยนี้อาจจะนำไปสู่ความไม่พอใจในการปฏิบัติงานได้ปัจจัยค้ำจุนประกอบไปด้วย

2.1 เงินเดือน (Salary) หรือค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับงานที่ทำตลอด รวมถึงการได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือค่าจ้างช้าเกินไป เงินเดือนหรือค่าจ้างระหว่างคนเก่ากับคนใหม่ห่างกันน้อยเกินไป ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและกลายมาเป็นความไม่พอใจในการทำงานในที่สุด

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน (Relationship with Peers) เป็นการที่ต่างคนต่างทำงานโดยไม่คำนึงถึงมิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมงาน การแข่งขันชิงดีชิงเด่น การเอาตัวรอดโดยการหักหลังเพื่อนร่วมงาน ล้วนเป็นสาเหตุแห่งการสร้างความไม่พึงพอใจในการทำงาน

2.3 การปกครองบังคับบัญชา (Supervision) ผู้บังคับบัญชาที่มีอคติลำเอียง และขาดความรู้ความสามารถในการปกครอง ทั้งยังไม่สามารถให้คำแนะนำทางวิชาการ เทคนิคใหม่ๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

2.4 นโยบายและการบริหารองค์กร (Company Policy and Administration) ได้แก่ การทำงานซ้ำซ้อน การแก่งแย่งอำนาจกันระหว่างบุคลากรในองค์กร ตลอดจนจนถึงการไร้ซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรและการดำเนินงานที่ขาดความเป็นธรรม เป็นต้น ล้วนทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงานได้ทั้งสิ้น

2.5 สภาพการทำงาน (Working Condition) เป็นสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น ที่ตั้งของที่ทำงานไม่มีขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการทำงาน ปริมาณงานที่ทำมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

2.6 ความมั่นคงในงาน (Job Security) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อหน่วย งานว่ามีความมั่นคงหรือไม่มั่นคงเพียงใด เช่น ระยะเวลาของงาน ความมั่นคงและไม่มั่นคงเพียงใดของหน่วยงาน เป็นต้น

2.7 ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา (Relationship With Subordinated) ได้แก่ การเข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ได้ ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและทำตนเป็นตัวถ่วงความเจริญของหน่วยงาน ก็เป็นส่วนสร้างความไม่พอใจในการทำงานได้เช่นกัน

2.8 สถานะของอาชีพ (Status) เป็นลักษณะอาชีพที่บุคคลนั้นทำงานอยู่ ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่อหน่วยงานว่าอาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม มีเกียรติมีศักดิ์ศรี

2.9 ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life) เป็นสถานการณ์ของงานที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล ซึ่งเป็นผลที่เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.10 โอกาสเจริญก้าวหน้า (Growth) เป็นโอกาสที่จะเพิ่มพูน ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการทำงาน ทำให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดสรุปได้ว่า บุคคลพยายามที่สร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรกก่อนเมื่อความต้องการนั้นได้รับความพึงพอใจ ความต้องการนั้นก็หมดลงและเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดลำดับต่อไป

3.3 การวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจ เป็นการวัดความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะหนึ่งลักษณะใด ซึ่งมีนักวิชาการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธิ (2553 : 222) กล่าวว่า เทคนิคของลิเคิร์ต (Likert) เป็นแบบหนึ่งที่สามารถใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างประโยคหรือข้อความที่ต้องการวัด โดยกำหนดหัวข้อให้เลือก เมื่อวัดทัศนคติในประเด็นต่าง ๆ ครบทุกประเด็นก็นำคะแนนที่ได้ในแต่ละประเด็นมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งแบบวัดสามารถวัดทัศนคติได้เกือบทุกเรื่องและให้ความเที่ยงตรงสูง มีหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. เนื้อหา (Content) การวัดทัศนคติต้องมีสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้แสดงกริยาท่าทีแสดงออกสิ่งเร้าโดยทั่วไป ได้แก่ สิ่งที่ต้องการทำ

2. ทิศทาง (Direction) การวัดทัศนคติโดยทั่วไปกำหนดให้ทัศนคติมีทิศทางเป็นเส้นตรงและต่อเนื่องกันในลักษณะเป็นซ้าย - ขวา และ บวก - ลบ

3. ความเข้ม (Intensity) กริยาท่าทีและความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้น มีปริมาณมากหรือน้อยแตกต่างกัน ถ้ามีความเข้มสูงไม่ว่าจะเป็นไปในทิศทางใดก็ตาม จะมีความรู้สึกหรือท่าทีรุนแรงมากกว่าที่มีความเข้มปานกลาง

วิเชียร วิทยอดุม (2554 : 37) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีที่วัดระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญของผู้สัมภาษณ์ที่จะจูงใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การสัมภาษณ์เป็นการวัดระดับความพึงพอใจ โดยวิธีการที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง

2. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่งโดยการขอร้องหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลที่ต้องการวัดแสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้ เลือกตอบหรือเป็นคำตอบอิสระโดยคำถามที่ถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

3. การสังเกต เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจได้โดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรมก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว เช่น การสังเกตกิริยา ท่าทาง การพูด สีหน้า การโต้ตอบ การร่วมกิจกรรม การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ ผู้วัดต้องทำอย่างจริงจัง และมีแบบแผนที่แน่นอนจึงจะสามารถประเมินไปถึงความพึงพอใจได้อย่างถูกต้อง

บุญชม ศรีสะอาด (2554 : 74) ได้เสนอเครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจ เช่น แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยชุดข้อความที่ต้องการให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยกาเครื่องหมายหรือเขียนตอบ หรือกรณีที่กลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือไม่ได้หรืออ่านยาก อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม นิยามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็นของบุคคล มีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงสร้างแบบสอบถาม มีส่วนประกอบโครงสร้างของแบบสอบถาม 3 ส่วน คือ

1.1 คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม เป็นส่วนแรกของการสอบถาม โดยระบุจุดมุ่งหมายและความสำคัญที่ให้ตอบแบบสอบถาม คำอธิบายลักษณะของแบบสอบถาม และวิธีตอบพร้อมยกตัวอย่างประกอบ และตอนสุดท้ายจะกล่าวขอบคุณล่วงหน้า แล้วระบุชื่อเจ้าของแบบสอบถาม

1.2 สถานภาพทั่วไป เป็นรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น อายุ เพศ การศึกษา

1.3 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะวัด ซึ่งอาจแยกเป็นพฤติกรรมย่อย ๆ แล้วสร้างข้อคำถามวัดพฤติกรรมย่อย ๆ นั้น

2. รูปแบบของแบบสอบถาม ข้อคำถามในแบบสอบถามอาจมีลักษณะเป็นปลายเปิดหรือแบบปลายปิด แบบสอบถามฉบับหนึ่งอาจเป็นแบบปลายเปิดทั้งหมดหรือแบบผสมก็ได้ ดังนี้

2.1 ข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open- ended form or unstructured questionnaire) เป็นคำถามที่ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้เลือกตอบ แต่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบ โดยใช้คำพูดของตนเอง

2.2 ข้อคำถามปลายปิด (Closed – ended form or unstructured questionnaire) เป็นคำถามที่มีคำตอบให้ผู้เขียนเขียนเครื่องหมาย ลงหน้าข้อความ หรือตรงกับช่องที่เป็นความจริงหรือความเห็นของตนมีหลายแบบ ได้แก่

2.2.1 แบบให้เลือกตอบคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของตนเพียงคำตอบเดียวจาก 2 คำตอบ

2.2.2 แบบให้เลือกตอบคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของตนเพียงคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ

2.2.3 แบบให้เลือกตอบคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง หรือความคิดเห็นของตนได้หลายคำตอบ

2.2.4 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยให้ผู้ตอบตามระดับความคิดเห็นของตน อาจจัดในรูปของตาราง

2.2.5 แบบผสม หมายถึง มีหลายแบบอยู่ด้วยกัน

2.2.6 แบบให้เรียงลำดับความสำคัญ โดยเขียนเรียงลำดับความชอบต่อสิ่งนั้น

2.2.7 แบบเติมคำสั้น ๆ ลงในช่องว่าง สิ่งที่เติมมีความเฉพาะเจาะจง

3. หลักเกณฑ์การสร้างแบบสอบถาม มีดังนี้

3.1 กำหนดจุดมุ่งหมายให้แน่นอนว่าต้องการถามอะไร

3.2 สร้างคำถามให้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3.3 เรียงข้อความคำถามตามลำดับให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันตรงหัวข้อที่ได้วางโครงสร้าง

3.4 ไม่ควรให้ผู้ตอบตอบมากเกินไป เพราะจะทำให้เบื่อหน่าย ทำให้ตอบโดยไม่ตั้งใจ

3.5 ให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความลำบากน้อยที่สุดในการตอบ ดังนั้น ควรใช้ข้อความแบบปลายปิด ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงแต่กาตอบในแบบสอบถาม

3.6 สร้างข้อความคำถามให้มีลักษณะที่ดีคือ มีลักษณะดังนี้

3.6.1 ใช้ภาษาที่ชัดเจนเข้าใจง่ายไม่กำกวม ไม่มีความซับซ้อน

3.6.2 ใช้ข้อความที่สั้นกะทัดรัด ไม่มีส่วนฟุ่มเฟือย

3.6.3 เป็นข้อความที่เหมาะสมกับผู้ตอบ โดยคำนึงถึงสติปัญญา ระดับการศึกษา

ความสนใจของผู้ตอบ

3.6.4 แต่ละข้อความถามเพียงปัญหาเดียว

3.6.5 หลีกเลี่ยงคำถามที่จะตอบได้หลายทาง

3.6.6 หลีกเลี่ยงคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบเบื่อหน่าย ไม่รู้เรื่อง หรือไม่สามารถตอบได้

3.6.7 หลีกเลี่ยงคำที่ผู้ตอบตีความแตกต่างกัน เช่น บ่อย ๆ เสมอ ๆ รวย โง่ ฉลาด

3.6.8 ไม่ใช่คำถามที่เป็นคำถามนำผู้ตอบ ให้ตอบตามแนวหนึ่งแนวใด

3.6.9 ไม่เป็นคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบเกิดความลำบากใจหรืออึดใจที่จะตอบ

3.6.10 ไม่ถามในสิ่งที่รู้แล้ว หรือวัดด้วยวิธีอื่นได้ดีกว่า

3.6.11 ไม่ถามในเรื่องที่เป็นความลับ

3.6.12 คำตอบที่ให้เลือกในข้อความถาม ควรมีให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างทุกคนสามารถเลือกตอบได้ ตรงกับความจริงตามความเห็นของเขา

4. มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) เป็นมาตรวัดชนิดหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือประเภทแบบสอบถาม แบบวัดด้านจิตพิสัย เช่น เจตคติแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

4.1 มีระดับความเข้มข้นให้ผู้ตอบเลือกตอบตามความคิดเห็น เหตุผลสภาพความเป็นจริง ตั้งแต่ 3 ระดับ ขึ้นไป

4.2 ระดับที่เลือกอาจเป็นชนิดที่มีด้านบวกและด้านลบในข้อเดียวกันหรือมีเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง โดยที่อีกด้านหนึ่งจะเป็นศูนย์หรือระดับน้อยมาก

4.3 บางข้อมีลักษณะเชิงนิมาน และบางข้อมีลักษณะเชิงนิเสธ

4.4 สามารถแปลงผลตอบเป็นคะแนนได้ จึงสามารถวัดความคิดเห็นคุณลักษณะด้านจิตพิสัยออกมาในเชิงปริมาณได้

โพลเวลล์ (Powell.1983 : 338 อ้างถึงใน วรายุทธ แก้วประทุม. 2556 : 61) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจสามารถวัดได้หลายวิธี เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม การจะนำวิธีใดมาใช้ขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปใช้ ดังนี้

1. ใช้แบบวัดความพึงพอใจ ซึ่งจะประกอบด้วยข้อความชุดหนึ่งแสดงความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อข้อความต่าง ๆ เหล่านั้น

2. ใช้แบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เรียนมีอิสระที่จะตอบคำถามต่าง ๆ ได้ตามความรู้สึกที่แท้จริงของตน

3. ใช้การสัมภาษณ์ ซึ่งผู้สัมภาษณ์สามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้ถูกสัมภาษณ์ได้

ชัชวาล เรื่องประพันธ์ (2558 : 108) ได้กล่าวถึง เกณฑ์การวัดความพึงพอใจไว้ ดังนี้

การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนแบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ

5 = พอใจมากที่สุด

4 = พอใจมาก

3 = พอใจปานกลาง

2 = พอใจน้อย

1 = พอใจน้อยที่สุด

สถิติที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย ดังนั้นจะต้องกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง พอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง พอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง พอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง พอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง พอใจน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบ และระดับความรู้สึกของนักเรียน เพราะความพึงพอใจเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เป็น การตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก การวัดจึงวัดจากบุคลิกภาพแรงจูงใจการรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างที่การวัด ความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การรายงานตนเอง การสัมภาษณ์เทคนิค จินตนาการการวัดทางสรีระ และแบบสอบถาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกความเหมาะสม ตลอดจน จุดประสงค์ของการวัดจึงจะส่งผลให้การวัดมีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือ

3.4 แนวการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ

พิสนุ พงศ์ศรี (2552 : 188-197) กล่าวถึง การสร้างและการพัฒนาแบบวัดเครื่องมือไว้ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการต่าง ๆ
2. กำหนดนิยาม โดยนำผลจากข้อ 1 มากำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อให้วัดได้โดย นำองค์ประกอบสำคัญหรือประเด็นหลักของนิยามไปร่างเป็นข้อความ
3. ร่างข้อคำถามและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นตอนที่สำคัญโดยเฉพาะการร่างข้อ คำถามซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ ได้ตามที่ Colt & Covert. (2007 : 174) กล่าวไว้ 8 ประการคือ

3.1 การร่างข้อคำถามมีแนวทางที่สำคัญ 8 ประการ คือ

- 1) ร่างให้สั้น กระชับ ตามคุณลักษณะของแบบสอบถามที่ดี
- 2) ร่างให้ถามเพียงประเด็นเดียว
- 3) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะกับผู้ตอบ
- 4) ถ้าจำเป็นต้องขยายความให้เข้าใจ
- 5) อย่าใช้คำถามลำเอียง
- 6) ถ้าเป็นคำถามเรื่องละเอียดอ่อนต้องระวังเป็นพิเศษ
- 7) พึงระวังข้อคำถามที่ตอบตามความต้องการหรือกระแสวิง
- 8) พึงระวังข้อคำถามที่ผู้ตอบเข้าข้างตนเอง

3.2 การร่างตัวเลือก ตัวเลือกเป็นองค์ประกอบของข้อคำถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ ตัวเลือกที่ให้คำตอบเพียงคำตอบเดียวตามมาตรฐานที่กำหนด ตัวเลือกไม่กำหนดมาตรฐานเลือกได้หลายตัว และจัดลำดับโดยมีแนวทางการสร้าง ดังนี้

3.2.1 ตัวเลือกเดียว ซึ่งมักจะใช้มาตรฐานหลายระดับ มีแนวทางการสร้าง ดังนี้

- 1) มีครบ ให้สามารถเลือกได้เพียงพอ
- 2) ต้องเป็นประเด็นเดียวกัน
- 3) ต้องต่อเนื่อง
- 4) ถ้ามีความเฉพาะควรระบุคำขยาย

- 5) ให้เหมาะสมกับวัย
- 6) ให้เข้าใจง่าย
- 7) เลี่ยงตัวเลือกกำเริบ
- 8) มีทิศทางเดียวกัน
- 9) ระบุขอบเขตแต่ละตัวเลือก
- 10) การใช้ตัวเลือกที่เป็นกลางอาจเสียข้อมูลที่ต้องการได้
- 11) ถ้าจำเป็นต้องใช้ตัวเลือกไม่ทราบข้อมูลด้วย
- 12) พิจารณามาตรวัดที่ใช้ให้เหมาะสม มาตรที่ใช้สำหรับการวัดเจตคติมี 4 แบบ

ซึ่งอาจนำมาปรับใช้ ดังนี้

(12.1) มาตรวัดของ Thurstone ใช้สำหรับการแสดงความเห็นสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งน้อยที่สุด จนกระทั่งมากที่สุด ซึ่งถ้าให้ละเอียดมากจะมี 11 ระดับ ดังนี้

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	สนับสนุน				สนับสนุน				สนับสนุน	
	หรือเห็นด้วย				หรือเห็นด้วย				หรือเห็นด้วย	
	น้อยที่สุด				ปานกลาง				มากที่สุด	

ตัวอย่าง ท่านมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของท่านเพียงใด

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	พึงพอใจน้อย				พึงพอใจปานกลาง				พึงพอใจมาก	

มาตรวัดของ Thurstone มีข้อจำกัด เช่น การสร้างยุ่งยาก ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก ร่วมกันกำหนดค่าน้ำหนักแต่ละข้อ ผู้ตอบต้องเลือกตอบบางข้อให้ตอบแบบขอไปที และตัดสินใจยากเนื่องจากใช้มาตรถึง 11 ระดับ ซึ่งอาจแก้โดยลดจำนวนระดับลงได้ นอกจากนี้ยังจำแนกผู้ที่มีเจตคติสูง-ต่ำ ออกได้ยาก

(12.2) มาตรวัดแบบ Likert มาตรวัดแบบนี้พบเห็นกันโดยทั่วไป เป็นการแสดงความเห็นที่ดีหรือไม่ดี ต่อเรื่องหนึ่งเรื่องใด มี 5 ระดับ โดยข้อความมีทั้งทางบวกและลบ การให้คะแนนจะกลับกันคือ ถ้าเป็นทางบวกให้ 5 4 3 2 1 ทางลบ 1 2 3 4 5 ซึ่งถ้าเป็นทางลบจะคิดคะแนนยุ่งยากขึ้น

มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

มาตรวัดแบบ Likert มีข้อดี คือ สร้างได้ง่าย ไม่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา คำนวณง่าย ตอบง่าย ได้ผลในภาพรวมดีกว่าแบบ Thurstone เพราะต้องตอบทุกข้อ แต่มีข้อจำกัดบ้าง เช่น ผู้ตอบมักตอบปานกลาง เนื่องจากขี้เกียจคิด หรือต้องการปกปิดพฤติกรรมบางอย่าง ถ้าตัดออกอาจทำให้คนกลุ่มนี้ไม่ตอบก็ได้

(12.3) มาตรวัดแบบ Guttman ใช้วัดการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยเพียง 2 ระดับ เท่านั้น โดยสร้างข้อความที่มีความต่อเนื่องกันเป็นขั้นบันได ถ้าเห็นด้วยกับข้อความที่ 2 แสดงว่า เห็นด้วยกับข้อความที่ 1 ซึ่งมีข้อดีคือ ทราบถึงแบบแผนการตอบของแต่ละคน แต่มีข้อเสียที่สำคัญคือ ต้องใช้การวิเคราะห์ที่ยุ่งยากมากจึงไม่ค่อยนิยมใช้กัน

(12.4) มาตรวัดแบบ Osgood ใช้คำคุณศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมการประเมิน เช่น ดี - เลว แสดงศักยภาพ เช่น แข็งแรง - อ่อนแอ แสดงการกระทำเช่น เร็ว - ช้า เป็นต้น หรือ เรียกว่า มาตรมโนทัศน์ โดยมี 7 ระดับ มีคำคุณศัพท์กำกับหัวท้ายการให้คะแนนออกเป็น 1-7 หรือ 3 ระดับ กลาง - 0 และ ทางลบถึง - 3 ก็ได้

13) การใช้คำในช่องตัวเลือกให้เหมาะสม

3.2.2 แบบไม่ใช้มาตร ซึ่งมักเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อมูลทั่วไปก่อน จึงตอบเนื้อหาที่มีแนวทางการสร้าง ดังนี้

- 1) ครอบคลุม
- 2) ถ้าทราบข้อมูลว่าไม่มีแน่ก็ควรตัดออก
- 3) ใช้ตัวเลือกขาดจากกัน

3.2.3 แบบเลือกได้หลายคำตอบหรือจัดลำดับ

- 1) ครอบคลุม
 - 2) ในกรณีให้จัดลำดับไม่ควรมีตัวเลือกมากเกินไป
4. ตรวจสอบด้วยตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
 5. ปรับปรุงเบื้องต้น
 6. ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ
 7. ปรับปรุงจากผลการตรวจของผู้เชี่ยวชาญ
 8. ทดลองใช้เพื่อหาค่าความเที่ยงหรือค่าอำนาจจำแนก
 9. ปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

ซ็ชวาลย์ เรื่องประพันธ์ (2558 : 105) กล่าวว่า ความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในแบบอัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha : α) หมายถึง ความสอดคล้องกันระหว่างคะแนนรายข้อหรือความเป็นเอกพันธ์ของเนื้อหาข้อ อันเป็นตัวแทนของคุณลักษณะเด่นอันเดียวกันที่ต้องการวัด ซึ่งจะใช้วิธีการประมาณค่า คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเป็นเอกพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อ จากผลการวัด

เพียงครั้งเดียว ซึ่งอาจใช้วิธีการคำนวณโดยการแบ่งครึ่งข้อสอบ หรือใช้สูตรคำนวณของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน หรือใช้สูตรการคำนวณสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค

สมชาย วรภิเษมสกุล (2554 : 6) กล่าวว่า การสร้างเครื่องมือวัดทุกชนิดควรมีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ก่อนเป็นลำดับแรก เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของเครื่องมือวัดกับโครงสร้างที่ต้องการวัด เนื้อหาของเครื่องมือ หมายถึง การใช้ภาษา รูปแบบ ตัวเลือก แนวคิดและข้อความถามในเครื่องมือ ซึ่งการตรวจสอบนี้เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ และต้องใช้วิจารณญาณของผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินความตรงตามเนื้อหา ดังนั้นควรต้องมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินข้อความถามออกเป็นระดับคะแนนที่เป็นปรนัย

การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ ควรใช้ภาษาที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ไม่กำกวมไม่มีความซับซ้อน สั้น กระชับ ไม่เป็นความลับ เป็นสิ่งที่ยังไม่รู้ เป็นปัญหาเดียว ไม่เป็นการถามนำและไม่เป็นคำถามที่ผู้ตอบเพื่อหน่วยอดีตที่จะตอบ

3.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจมี 2 ปัจจัย คือ (สุนันทา เลาहनันท์. 2553 : 17)

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการงานซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยมีครูผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก หรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ หรือการปฏิบัติงานนั้น ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

2.1 ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงานการตอบสนองความต้องการปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนองเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์ รวมทั้งสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.2 ผลของการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม

ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับ คือ ความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริง และการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทนที่รับรู้แล้วความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น

เสาวภาคย์ ปฐมพฤษ์วงศ์ (2558 : 58) ได้กล่าวถึง มูลเหตุที่ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงาน โดยอ้างถึงทฤษฎีของ บาร์นาร์ด (Barnard) ไว้ดังนี้

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของหรือสภาวะทางกายที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นการตอบแทน เช่น รางวัลการทำงานที่เขาได้ปฏิบัติมาเป็นอย่างดี

2. สิ่งจูงใจเป็นโอกาสของบุคคลซึ่งไม่ใช่วัตถุ จัดเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการช่วยเหลือ ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานมากกว่ารางวัลที่เป็นวัตถุ เพราะสิ่งจูงใจประเภทนี้ไม่เกิดกับทุกคน เช่น เกียรติภูมิ ตำแหน่ง การให้สิทธิพิเศษและการมีอำนาจ เป็นต้น

3. สภาพร่างกายที่พึงปรารถนา หมายถึง สิ่งแวดล้อมในความสะดวกต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความสุขทางกายในการทำงาน

4. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ เป็นสิ่งจูงใจซึ่งอยู่ระหว่างความมีอำนาจที่สุดกับความท้อแท้ ผลประโยชน์ทางอุดมคติ หมายถึง สมรรถภาพของหน่วยงานและสนองความต้องการของบุคคลในด้านความต้องการ ความภูมิใจในด้านการแสดงฝีมือ ความรู้สึกเท่าเทียมกัน การได้มีส่วนช่วยเหลือครอบครัวตัวเองและผู้อื่นรวมทั้งได้แสดงความจริงใจต่อหน่วยงาน

5. ความดึงดูดในสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ฉันมิตรกับผู้ร่วมงานในหน่วยงาน ซึ่งถ้าความสัมพันธ์นั้นไปได้ด้วยดีจะทำให้เกิดความผูกพันและความพอใจร่วมกัน

6. การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการ และเจตคติของบุคคลซึ่งแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน

7. โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวางและเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน มีความรู้สึกร่วมในงานเป็นส่วนหนึ่งของงาน ความรู้สึกเท่าเทียมกันจนมีกำลังใจในการทำงาน

8. สภาพของการอยู่ร่วมกัน เป็นความพอใจของบุคคลในด้านสังคมและทำให้คนรู้สึกมีหลักประกันและมั่นคงในการทำงาน

มันส์ พิพัฒน์ (2553 : 117) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งต่อความพึงพอใจไว้ ดังนี้

1. สัมฤทธิ์ผลของงาน (Achievement) คนเป็นจำนวนมากที่ต้องการความสำเร็จในการทำงานและพอใจในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์งานมีความสำคัญให้แก่บริษัท ถ้าผู้บริหารยอมรับในข้อนี้ ย่อมสนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำงานตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. การยอมรับ (Recognition) โดยปกติแล้วคนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้น ถ้าผู้บริหารแสดงออกถึงพฤติกรรมการยอมรับในความคิดหรือความสามารถของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นคำยกย่องชมเชย หรือการให้ Feedback ที่เหมาะสมจะมีส่วนร่วมจูงใจในการทำงานได้มากที่สุด

3. ความก้าวหน้า (Advancement) ความก้าวหน้าในการทำงานเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ เพราะการก้าวสู่ตำแหน่งใหม่หรือการได้เผชิญกับงานในสถานการณ์ใหม่ ที่มีความท้าทายจะทำให้บุคคลนั้นได้มีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานอยู่เสมอ

4. ความสนใจ (Interest) หมายถึง การให้บุคคลที่มีความสามารถ มีไหวพริบและทักษะในการทำงานด้วยอำนาจและความรับผิดชอบของตนเอง และจะไม่ชอบการถูกบังคับให้ทำงาน

5. ความรับผิดชอบ (Responsibility) สำหรับบุคคลที่มีความสามารถ มีไหวพริบและทักษะในการทำงานที่ดี อยากรที่จะทำงานด้วยอำนาจและความรับผิดชอบของตนเองและไม่ชอบการถูกบังคับให้ทำงาน

6. การมีส่วนร่วมในการทำงาน (Participation) การเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายวิธีการทำงาน ตลอดจนการตัดสินใจในการทำงาน สร้างให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงานหรือบริษัท การให้มีส่วนร่วมในการทำงานนี้จะจูงใจให้บุคคลยอมรับในความสามารถซึ่งกันและกันและมีโอกาสพัฒนาการทำงานเป็นทีมด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งต่อความพึงพอใจ ขึ้นอยู่กับสัมฤทธิ์ผลของงาน การยอมรับ ความก้าวหน้า ความสนใจ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการทำงาน

3.6 การสร้างความพึงพอใจในการเรียน

เสาวภาคย์ ปฐมพลกษัณษ์ (2558 : 62) กล่าวว่า การดำเนินงานกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในปัจจุบันเป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวก หรือให้คำแนะนำปรึกษา การทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงแนวคิดพื้นฐานที่มีความแตกต่างกันใน 2 ลักษณะต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติ การตอบสนองความต้องการผู้ปฏิบัติงาน จนเกิดความพึงพอใจซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ความพึงพอใจนำไปสู่การกระตุ้น การเสริมแรง เป็นแรงบัลดาลใจ เพื่อให้ผู้ได้รับจากการกระตุ้นด้วยวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ได้รับความพึงพอใจอย่างต่อเนื่อง และอยากปฏิบัติเพื่อตอบสนองการเสริมแรงในเชิงบวกก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานใด ๆ ได้ ดังนั้นครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบรรลุจุดประสงค์ ต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศ

สถานการณ์ สื่อการสอน ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจ ทำกิจกรรมจนบรรลุจุดประสงค์

จากแนวคิดเมื่อนำมาใช้ในการเรียนผลตอบแทนภายใน หรือรางวัลภายในเป็นผลด้าน ความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะ ความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นส่วนผลตอบแทนภายนอกเป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำ ให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่อง ชมเชยจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือ แม้แต่การได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

จากการสร้างความพึงพอใจในการเรียน สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนและผลการเรียน จะมีความสัมพันธ์กันทางบวก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนอง ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตมากนักย ึ่งเพียงใดนั่น คือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ และการปฏิบัติให้กับผู้เรียน

4. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนคลองฉนวนวิทยา ปีการศึกษา 2561

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เริ่มก่อสร้าง 19 พฤษภาคม 2524 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ตั้งอยู่ที่ 125 หมู่ 3 ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี ผู้บริหารคนแรก คือ นางสาวทิพวรรณ หวานแก้ว เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนได้กำหนดเขตบริการจัดการศึกษาในเขต ตำบลคลองฉนวน อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจุบันเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 โดยมีนางพรทิพย์ นุกุลกิจ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

4.1 ข้อมูลจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูและบุคลากร	จำนวน(คน)
ข้าราชการครู	17
พนักงานราชการ	1
ลูกจ้างประจำ	3

4.2 ข้อมูลจำนวนนักเรียน

โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา มีภารกิจในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลาย มีข้อมูลดังนี้ (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561)

ชั้น	จำนวนเต็ม		
	ชาย	หญิง	รวม
มัธยมศึกษาปีที่ 1	24	17	41
มัธยมศึกษาปีที่ 2	23	24	47
มัธยมศึกษาปีที่ 3	12	11	23
มัธยมศึกษาปีที่ 4	7	15	22
มัธยมศึกษาปีที่ 5	4	13	17
มัธยมศึกษาปีที่ 6	10	14	24
รวม	80	94	174

4.3 ทิศทางการพัฒนา

วิสัยทัศน์

ภายในปี 2561 โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี

พันธกิจ

1. พัฒนาระดับมาตรฐานการศึกษา
2. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคุณธรรม นำความรู้
3. พัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความเป็นเลิศทางด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา
4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้หลากหลายตามความถนัด และความสนใจของนักเรียน
5. เสริมสร้างนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
6. สร้างเสริมศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ
7. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อบริการและการเรียนรู้
8. ส่งเสริมกระบวนการทำงานตามวิถีประชาธิปไตย
9. จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
10. ระดมสรรพกำลังจากองค์กร ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

คุณภาพการศึกษา

เป้าประสงค์

1. มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน การค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงาน สร้างอาชีพ

2. มีทักษะการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสืบสานวัฒนธรรมไทย
3. มีความเป็นเลิศ ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา
 4. มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ จิตสาธารณะ
 5. มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
 6. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่ดี
 7. เป็นโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ก้าวหน้าเทคโนโลยี

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ
9. กตัญญู
10. มีความรับผิดชอบ

เอกลักษณ์ของโรงเรียน

ใช้สุนทรียภาพด้านยาเสพติด

อัตลักษณ์ของโรงเรียน

เก่ง ดี มีความเป็นผู้นำ

4.4 งบประมาณปีการศึกษา 2561 (ข้อมูลจำนวนนักเรียน ณ วันที่ 15 พฤษภาคม 2561)

รายการ	งบประมาณปีการศึกษา 2561 (บาท)	ยอดยกมา (บาท)	รวม
เงินอุดหนุน			
1. งบเงินอุดหนุน	592,600	30,591.32	623,191.32
รวม	592,600	30,591.32	623,191.32

เงินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (เรียนฟรี)			
1. กิจกรรมด้านวิชาการ		0	
2. กิจกรรมด้านคุณธรรม		0	
3. กิจกรรมทัศนศึกษา		0	
4. กิจกรรมบริการ ICT		0	
รวม	148,660	0	148,660
เงินรายได้สถานศึกษา			
1. เงินประมูลโรงอาหาร	70,000	0	70,000
2. เงินปาล์ม	5,000	0	5,000
3. เงินค่าบำรุงหอประชุม	10,000	0	10,000
รวม	85,000	0	85,000
รวมทั้งสิ้น	826,260	30,591.32	856,851.32

ที่	เงินอุดหนุน (บาท)	งบสาธารณูปโภค (บาท)		คงเหลือ
		ค่าไฟฟ้า	ค่าถ่ายเอกสาร	
1	623,191.32	120,000	50,000	453,191.32

การจัดสรรงบประมาณตามแผนงานโครงการประจำปี 2561

ที่	รายการจัดสรร	ครุุ่ย่อยละ	จำนวนเงิน (บาท)	หมายเหตุ
1	ฝ่ายบริหารงานวิชาการ	40	307,660	
2	ฝ่ายบริหารงานบุคคล	13	100,500	
3	ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ	3	26,000	
4	ฝ่ายบริหารงานทั่วไป	37	286,000	
5	งบสำรองจ่าย	7	51,691.32	
	รวม	100	771,851.32	

ที่	ฝ่ายงาน	จำนวนโครงการ (โครงการ)	จำนวนกิจกรรม (กิจกรรม)	หมายเหตุ
1	บริหารงานวิชาการ	21	30	
2	บริหารงานบุคคล	4	7	
3	บริหารงานงบประมาณ	3	7	
4	บริหารงานทั่วไป	9	43	
รวม		37	87	

1. ฝ่ายบริหารงานวิชาการ

ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	โครงการใฝ่รู้ใฝ่เรียน (ใช้งบประมาณ รายได้ของสถานศึกษาจากค่าบำรุง ห้องสมุด)	0		มฐ. 1	ครูกนกกร ครูสุดารัตน์
2	โครงการคิดเป็น ทำเป็น	0		มฐ. 1	ครูสุไรณี
3	โครงการค่ายวิทยาศาสตร์	10,000	10,000	มฐ. 1	ครูสุไรณี ครูศิริมา
4	โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	12,000		มฐ. 1	ครูปริศนา
5	โครงการแข่งขันทักษะวิชาการ	40,000	61,660	มฐ. 1	ครูปริศนา
6	โครงการพัฒนาหลักสูตร	2,000		มฐ. 1	ครูสุชาดา
7	โครงการนิเทศภายใน	1,000		มฐ. 2	ครูสุชาดา
8	โครงการพัฒนาระบบการเรียนรู้	2,000		มฐ. 1	ครูสุชาดา
9	โครงการลูกเสือ / นศท.		20,000	มฐ. 1	ครูมนตรี
10	โครงการการแข่งขันกีฬา	10,000		มฐ. 1	ครูมนตรี
11	โครงการทัศนศึกษา		20,000	มฐ. 1	ครูกนกกร
12	โครงการแนะแนว	4,000		มฐ. 1	ครูสุภาภรณ์
13	โครงการปฐมนิเทศ	2,000		มฐ. 1	ครูสุภาภรณ์
14	โครงการปัจฉิมนิเทศ	3,000		มฐ. 1	ครูสุภาภรณ์
15	โครงการ Open house	30,000		มฐ. 1	ครูมนตรี

16	โครงการเพิ่มเติมศึกษา	3,000		มฐ. 1	ครูฮายาตี
17	โครงการประกันคุณภาพการศึกษา	20,000		มฐ. 4	ครูจุฑารัตน์
18	โครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ	5,000		มฐ. 1	ครูพิศลดา
19	โครงการสถานศึกษาศีล 5	5,000	17,000	มฐ. 1	ครูนุชสรดา
20	โครงการค่านิยม 12 ประการ	10,000		มฐ. 1	ครูกุลยา
21	โครงการพัฒนาระดับคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนในฝันสู่ มาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน	0	20,000	มฐ. 3	ครูสุวัฒน์
รวมทั้งสิ้น		159,000	148,660		

2. ฝ่ายบริหารงานบุคคล

ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	โครงการพัฒนาครูและบุคลากรใน ศตวรรษที่ 21	70,000		มฐ. 3	ครูจุฑารัตน์ ครูสุไรวณี
2	โครงการเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับครู	500		มฐ. 3	ครูจุฑารัตน์ ครูสุไรวณี
3	โครงการด้วยรักและห่วงใย	30,000		มฐ. 3	ครูจุฑารัตน์
รวมทั้งสิ้น		100,500			

3. ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ

ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	โครงการพัฒนาระบบบริหารแผนงาน งบประมาณ	3,000		มฐ. 2	ครูพิศลดา ครูสุวัฒน์
2	โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำ แผนปฏิบัติการประจำปี	20,000		มฐ. 2	ครูศิริมา
3	โครงการจัดซื้อ จัดจ้างฯ พัสดุครุภัณฑ์	3,000		มฐ. 2	ครูสุวัฒน์
รวมทั้งสิ้น		26,000			

4. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	10,000		มฐ. 1	ครูกุลยา ครูจุฑาทิพย์
2	โครงการส่งเสริมสุนทรียภาพ	10,000		มฐ. 1	ครูเข็มชาติ ครูจุฑาทิพย์
ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ	10,000		มฐ. 1	ครูกุลยา ครูจุฑาทิพย์
2	โครงการส่งเสริมสุนทรียภาพ	10,000		มฐ. 1	ครูเข็มชาติ ครูจุฑาทิพย์
3	โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัย เสพติดและอบายมุข	10,000		มฐ. 1	ครูกุลยา ครูจุฑาทิพย์
4	โครงการ SBM (ใช้เงิน สพฐ. 11,000 บ.)	0		มฐ. 2	ครูพงศ์ธร
5	โครงการพัฒนาภูมิทัศน์และ สิ่งแวดล้อม	50,000		มฐ. 2	ครูพงศ์ธร
6	โครงการพัฒนายกระดับคุณภาพ การศึกษาโรงเรียนในฝันสู่ มาตรฐานสากลอย่างยั่งยืน	0	20,000	มฐ. 3	ครูสุวัฒน์
7	โครงการ Best เศรษฐกิจพอเพียง	5,000		มฐ. 3	ครูสุภารัตน์
8	โครงการจัดการขยะในโรงเรียน	5,000		มฐ. 3	ครูพงศ์ธร ครูศิริมา
9	โครงการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	6,000		มฐ. 2	ครูจุฑาทิพย์ ครูเข็มชาติ ครูนุชสราร
10	โครงการบริการอำนวยความสะดวก	20,000			ครูนุชสราร
รวมทั้งสิ้น		116,000	20,000		

งบสาธารณูปโภค

ที่	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ (บาท)		สอดคล้อง กับ มฐ.	ผู้รับผิดชอบ
		เงิน อุดหนุน	เงิน กิจกรรมฯ		
1	ค่าไฟฟ้า	120,000			
2	ค่าถ่ายเอกสาร	50,000			
3	งบสำรองจ่าย	120,000			

4.5 ผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา

ด้านสถานศึกษา

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
1	โล่รางวัลเสมา ปปส. ประเภทผลงานดีเด่นระดับทอง โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย สะอาด และอบายมุข	กระทรวงศึกษาธิการ
2	ชมรมต้นกล้าแผ่นดินในสถานศึกษา ระดับทอง	กระทรวงศึกษาธิการ
3	สถานศึกษาคุณธรรม น้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	กระทรวงศึกษาธิการ
4	รางวัลชนะเลิศ เหรียญเงินระดับชาติ การประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) ครั้งที่ 7 ปีการศึกษา 2560 สถานศึกษายอดเยี่ยมประเภทมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้านบริหารจัดการ	กระทรวงศึกษาธิการ
5	ได้รับคัดเลือกจาก สพฐ. ให้เข้าร่วมจัดนิทรรศการโรงเรียนต้นแบบ DLIT ในงาน EDUCA 2017 ณ อิมแพ็ค เมืองทองธานี	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6	ได้รับรางวัลเหรียญทองแดงระดับภูมิภาค “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม” ประจำปี 2560	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
7	โรงเรียนปลอดภัยที่ต้นแบบที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของจังหวัด ประจำปี 2560	มูลนิธิณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ จาก สสส.
8	ได้รับการรับรองมาตรฐานโรงเรียน อย.น้อย ระดับดีเยี่ยม งานมหกรรม อย.น้อย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี
9	ได้รับรางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
10	ได้รับประกาศเป็นต้นแบบสถานศึกษารักษาศีล 5 รุ่นที่ 5 จังหวัดสุราษฎร์ธานี	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
11	ได้รับประกาศจัดตั้งศูนย์เครือข่ายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ DLIT (ปีการศึกษา 2560)	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11
12	ได้รับโล่รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 งานระบบแนะแนวดีเด่น ปี 2560	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11
13	ได้รับรางวัลโครงการส่งเสริมงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปีการศึกษา 2560 ประเภทสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ระดับเงิน	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11
14	ได้รับการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ระดับมัธยมศึกษา ประจำตำบล และประจำอำเภอ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11
15	ได้รับประกาศผลการประเมินโรงเรียนที่เข้ารับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2560 ระดับเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11 ได้ระดับ ดีเด่น	กระทรวงศึกษาธิการ

ด้านผู้บริหาร

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
1	โล่รางวัล เสมอ ป.ป.ส. ประเภทผลงานดีเด่นระดับทอง โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2559	กระทรวงศึกษาธิการ
2	รางวัลเหรียญทอง ระดับชาติ การประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARD ปีการศึกษา 2560 ผู้อำนวยการสถานศึกษา ยอดเยี่ยมระดับมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ด้านบริหารจัดการ	กระทรวงศึกษาธิการ
3	รางวัลเชิดชูเกียรติ MOE AWARDS ประเภทโครงการ สาขา ป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในสถานศึกษา ประจำปี 2558	กระทรวงศึกษาธิการ
4	ได้รับคัดเลือกผู้บังคับบัญชาลูกเสือดีเด่น ประจำปี 2559	เลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
5	โล่รางวัล ครูดีไม่มีอบายมุข เนื่องในวันครู ประจำปี พ.ศ. 2563	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านผู้บริหาร

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
6	ได้รับคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น ประจำปี 2560	สมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (สบมท).

ด้านครู

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
1	โล่รางวัล เสมอ ป.ป.ส. ประเภทผลงานดีเด่นระดับทอง โครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ปีการศึกษา 2559 ได้แก่ นางสาวจุฑารัตน์ สุวรรณขำ	กระทรวงศึกษาธิการ
2	เกียรติบัตรครูแกนนำต้นแบบโรงเรียนปลอดภัย จำนวน 2 คน ได้แก่ นางสาวจุฑารัตน์ สุวรรณขำ และ นางสุไธณี บาเหม	มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ จาก สสส.
3	รางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณครูดีไม่มีอบายมุข ปีที่ 7 ปีการศึกษา 2560 เนื่องในวันครูแห่งชาติ พุทธศักราช 2561 จำนวน 1 คน ได้แก่ นางสาวจุฑารัตน์ สุวรรณขำ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4	รางวัลประกาศเกียรติบัตรครูดีไม่มีอบายมุข ปีที่ 7 ปีการศึกษา 2560 เนื่องในวันครูแห่งชาติ พ.ศ. 2561 จำนวน 4 คน ได้แก่ นายพงศ์ธร เจริญกิจ ,นางสาวศิริมา ปานแขวง,นางสุไธณี บาเหม, และ นางจุฑาทิพย์ สุวรรณสาม	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5	รับรางวัล MOE AWARDS ประจำปีการศึกษา 2560 สาขาป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จำนวน 1 คน ได้แก่ นางจุฑาทิพย์ สุวรรณสาม	กระทรวงศึกษาธิการ
6	เกียรติบัตรครูผู้ฝึกสอนนักเรียน ได้รับรางวัลระดับเหรียญทองแดง กิจกรรมการแข่งขันหุ่นยนต์ระดับพื้นฐานระดับชั้น ม.1-3 งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ครั้งที่ 67 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 2 คน ได้แก่ นายสุวัฒน์ เพ็งสกุล และ นายเชมชาติ ไชยจันทร์	กระทรวงศึกษาธิการ

ด้านนักเรียน

ที่	ประเภทรางวัล	หน่วยงาน
1	รางวัลระดับเหรียญทองแดง จากการแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ครั้งที่ 67 การแข่งขันหุ่นยนต์พื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้แก่ เด็กชายเกริกเกียรติ สุขฉนวน เด็กชายวีรกานต์ มากจิตร เด็กหญิงสร้อยทิพย์ ทองศรี	กระทรวงศึกษาธิการ
2	นักเรียนได้รับรางวัลนำเสนอมรต้นกล้าแผ่นดินไทยในสถานศึกษาดีเด่น	กระทรวงศึกษาธิการ
3	ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ SCG Sci-camp รุ่นที่ 26 และโครงการค่ายวิทยาศาสตร์ อพวช. ณ ศูนย์วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ นางสาวโชติมา เพ็ญจันทร์ นางสาวสุปราณี เพชรสวัสดิ์	สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ประเทศไทย
4	เหรียญทอง ชนะเลิศ อันดับ 1 การแข่งขันคัดลายมือภาษาไทย ระดับ ม.5 การแข่งขันทักษะวิชาการ ”วชิรวิชาการสุราษฎร์ธานี“ ประจำปี 2560	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา เขต 11
5	เหรียญทอง ชนะเลิศ อันดับ 1 การแข่งขันการเล่านิทาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การแข่งขันทักษะวิชาการ	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา เขต 11

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ธงชัย บุญน่วม (2552 : 72) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ และประเมินความคิดเห็นในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง โดยใช้รูปแบบการประเมินด้วยรูปจำลองปรับประยุกต์แบบซิปป (CIPP Model) ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านสภาวะแวดล้อม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โรงเรียนมีแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน สภาพห้องน้ำและมุมอับ

ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสภาพชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน มีความปลอดภัยจากยาเสพติด

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายให้ครูผู้สอน มีความตระหนักของพิษภัยของยาเสพติด ครูมีความตระหนักในการดูแลเอาใจใส่ในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดให้นักเรียน โรงเรียนมีการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสม คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ชุมชน ผู้นำชุมชน และโรงพยาบาลท่าม่วง มีความรู้ความเข้าใจนโยบายการป้องกันและ แก้ไขปัญหาเสพติดโรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขลักษณะนิสัยอย่าง ต่อเนื่อง โรงเรียนมีการจัดทำเอกสารการเผยแพร่โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียน และมีการจัดระเบียบสภาวะแวดล้อมรอบโรงเรียนให้มีความปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของนักเรียน

3. ด้านกระบวนการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยครูและชุมชนมีส่วนร่วมในการ วางแผนดำเนินโครงการการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้แก่นักเรียน เกี่ยวกับยาเสพติด มีการตรวจสุขภาพนักเรียนเพื่อค้นหานักเรียนกลุ่มเสี่ยง มีการจัดกิจกรรม To Be Number ONE จัดกิจกรรมฝึกทักษะชีวิต

4. ด้านผลผลิต พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีสุขลักษณะนิสัยที่ดี ปลอดภัยจาก สารเสพติด มีสุขภาพจิตที่ดี มีจิตสำนึกที่ดี เป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความสุข สามารถนำ กิจกรรมตามโรงเรียนวิถีพุทธไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีทักษะในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากยาเสพติด และสามารถนำความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดที่ครูจัดขึ้นไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ด้านผลกระทบ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้รับการดูแลเอาใจใส่ จากโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนให้ความดูแลเอาใจใส่บุตรหลานของตนเอง ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ชุมชนให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนในการป้องกันการแพร่ ระบาดของยาเสพติด ชุมชนให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนในการดำเนินนโยบายโครงการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดในโรงเรียนท่าม่วงราชบุรีบำรุง และนักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ใน ชุมชน ส่งผลให้นักเรียนตั้งใจเรียนทำให้มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

วัชรินทร์ มารตอม (2552 : 68) ได้ศึกษาการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาไรใช้ สารเสพติดในโรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านเขตวัน จังหวัดแพร่ ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่วนใหญ่ ประเมินว่าการดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด มีการนำนโยบายเกี่ยวกับการป้องกัน ยาเสพติด ของรัฐบาลมาใช้เพื่อการดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสมมาก โรงเรียนมีการนำข้อมูล สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมาใช้ในการวางแผน การป้องกันได้อย่างเหมาะสมมาก

ด้วยการสำรวจข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานต่าง ๆ การประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานส่งผลให้โรงเรียนจัดทำโครงการและกิจกรรมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานโครงการประสบความสำเร็จ

2. ด้านความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้น พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่วนใหญ่ประเมินว่า โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้สารเสพติดในโรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านเขตวัน จังหวัดแพร่ มีความพร้อมโดยเฉพาะด้านบุคลากรในการดำเนินงานมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการจัดกิจกรรมการป้องกันแก้ปัญหายาเสพติดให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย แต่สื่อเอกสาร วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

3. ด้านกระบวนการดำเนินงานพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่วนใหญ่ประเมินว่าโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านเขตวัน จังหวัดแพร่ ในโรงเรียนมีการวางแผนและการดำเนินงานตามแผนตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ มีการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย การดำเนินการอย่างต่อเนื่องเหมาะสมส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจและห่างไกลยาเสพติด

4. ด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่วนใหญ่ประเมินว่าสภาพสถานศึกษาผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักการภารโรงและผู้ประกอบการต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการดำเนินการโครงการดีมากทั้งในการป้องกันยาเสพติด การพนันสื่อลามก อนาจาร และการทะเลาะวิวาท

5. ด้านทัศนคติต่อการดำเนินงานโครงการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่วนใหญ่ประเมินว่ามีความรู้ความเข้าใจโครงการและเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ของโรงเรียนต่อสังคมและประเทศชาติมาก โครงการนี้ช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวของเด็กและเยาวชนได้มาก รวมทั้งช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

สุนิภา ชินวุฒิ (2553 : 73) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรณีศึกษาในจังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านบริบท พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สถานประกอบการ สถานศึกษาและชุมชนมีสถานที่ดำเนินโครงการชัดเจน มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์โครงการและทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก

2. ด้านปัจจัยป้อน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งสถานประกอบการ สถานศึกษาและชุมชนดำเนินงานตาม 3 ยุทธศาสตร์หลักและองค์ประกอบ 3 ก คือ กรรมการ กิจกรรมและกองทุน โดยรวมสมาชิก เห็นด้วยกับปัจจัยป้อนของโครงการ

3. ด้านกระบวนการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สมาชิกส่วนใหญ่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการได้มีโอกาสแสดงความสามารถพิเศษของตนเองรวมถึงการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชมรม เห็นด้วยกับกระบวนการของโครงการ

4. ด้านประสิทธิผล พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สมาชิกได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน รู้จักการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกเห็นด้วยกับประสิทธิผลของโครงการ

สมปอง ทองแดง (2553 : 56) ได้ศึกษาการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกองสวัสดิการสังคมงานพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองหัวหิน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกองสวัสดิการสังคมงานพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองหัวหิน ในองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ กลุ่มผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 154 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากร

ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านบริบท ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นระดับมากและปานกลาง โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นอย่างดี รองลงมา คือ องค์ประกอบของโครงการมีความชัดเจน ได้แก่ เนื้อหาสาระของโครงการ เป้าหมาย แผนการ ดำเนินงาน ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบโครงการ โดยก่อนมีโครงการปัญหายาเสพติดในพื้นที่มีความรุนแรง มีความคิดเห็นระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเป็นลำดับแรก คือ มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการทราบข้อมูลและกำหนดการล่วงหน้า รองลงมา คือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพร้อมในการเข้ารับการฝึกอบรม และได้รับการสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ สำหรับใช้ในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี เป็นลำดับสุดท้าย

3. ด้านกระบวนการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีความคิดเห็นระดับมากเป็นลำดับแรก คือ มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี รองลงมา คือ วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของวิทยากร และเอกสารประกอบการฝึกอบรมมีจำนวนเพียงพอเป็นลำดับสุดท้าย

4. ด้านผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีความคิดเห็นระดับมากเป็นลำดับแรก คือ ต้องการให้มีโครงการลักษณะนี้ต่อไป รองลงมา คือ โดยภาพรวมมีความพอใจต่อโครงการ และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นลำดับสุดท้าย

นันทพงศ์ ทอดเสียง (2553 : 48) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการต้นกล้าด้านยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการโดยใช้ CIPP Model ประกอบด้วย 4 ระเบียบย่อยคือ 1) การประเมินบริบทของโครงการ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ 3) การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ และ 4) การประเมินผลผลิตของโครงการ โดยผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง ชุตชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ จำนวน 11 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 5 ชุมชน โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผลการประเมินพบว่า

1. การประเมินบริบทของโครงการ พบว่า ปัจจุบันปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสังคมไทย รวมถึงชุมชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งของสถานศึกษา มีจำนวนเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นทางสถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และได้จัดทำโครงการต้นกล้าด้านยาเสพติดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการขยายตัวของยาเสพติดในสถานศึกษาและชุมชนในเขตรับผิดชอบ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่าง ข้าราชการตำรวจ เยาวชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการดำเนินโครงการ โดยอาศัยสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของการพบปะประชาชนซึ่งก็คือ วัด เป็นสถานที่ดำเนินโครงการ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการ พบว่า ปัจจัยนำเข้าของโครงการประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ และวัสดุสื่อต่าง ๆ รวมถึงการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย โดยในส่วนของบุคลากรในการดำเนินโครงการก็คือ เจ้าหน้าที่ชุตชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อการดำเนินโครงการและเจ้าหน้าที่ชุตชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธรเมืองลำปาง เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของพิษภัยของยาเสพติดเป็นอย่างดี ในส่วนของงบประมาณนั้นยังมีงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการอย่างจำกัด ในบางครั้งจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนในเรื่องของวัสดุสื่อต่าง ๆ นั้นยังไม่หลากหลาย และมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

3. การประเมินด้านกระบวนการของโครงการ พบว่า การดำเนินกิจกรรมตามโครงการต้นกล้าด้านยาเสพติดเป็นไปตามขั้นตอนของการดำเนินงาน เยาวชนและประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในเรื่องของการเข้าร่วมโครงการ การอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ ในการประชาสัมพันธ์โครงการนั้น ข้าราชการตำรวจชุตชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ได้มีการประชุมสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุและเครื่องขยายเสียงของรถยนต์ที่ออกประชาสัมพันธ์ในทุกชุมชน

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า การดำเนินโครงการต้นกล้าต้านยาเสพติดของสถานีดำรงภูธรเมืองลำปางเป็นไปตามเป้าหมาย โดยจะเห็นได้จากสถิติการจับกุมยาเสพติดของชุมชน ทั้ง 5 ชุมชนในเขตรับผิดชอบของสถานีดำรงภูธรเมืองลำปาง ที่มียอดการจับกุมลดลง อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน เยาวชนและประชาชนในชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการ และนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่บุคคลอื่น ๆ ในชุมชน รวมทั้งยังได้มีการสร้างแกนนำในการต่อต้านยาเสพติดในทุก ๆ ชุมชน ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเป็นสังคมบูรณาการ

พัทธนันท์ ประสารก (2555 : 67) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 กิจกรรมผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีระดับการปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มากเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) ตามลำดับ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จำนวนบุคลากรผู้ประสานพลังแผ่นดินหมู่บ้านละ 25 คน มากเป็นลำดับแรก รองลงมา คืออุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจหาสารเสพติดที่ผู้ประสานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) ใช้ในกิจกรรมตั้งด่านเพื่อตรวจหาสารเสพติดมีความเพียงพอและทันสมัย ตามลำดับ

3. ด้านกระบวนการ (Process) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประสานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) กับกิจกรรมของโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มากเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ การดำเนินการตรวจสารเสพติดกลุ่มเสี่ยงของผู้ประสานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) กิจกรรมการตรวจสารเสพติดของกลุ่มเสี่ยง ตามลำดับ

4. ด้านผลผลิต (Product) โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ประโยชน์จากการจัดตั้งผู้ประสานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) มากเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด ตามลำดับ

ดิเรก เทียนทองศิริ (2555 : 123) ได้ศึกษาการประเมินโครงการเพื่อการต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียนของสถานีดำรงภูธรเมืองสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการ การศึกษาเพื่อการต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียน (Drug Abuse Resistance Education หรือ D.A.R.E.) ของสถานีดำรงภูธรเมืองสมุทรปราการ ในด้านปรัชญา/จุดมุ่งหมาย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ของโครงการ D.A.R.E. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 416 คน ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนพรานีลวัชระ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ สถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินพบว่า

1. ผลการประเมินโครงการ D.A.R.E. ด้านปรัชญา/จุดมุ่งหมายของโครงการ คือ ครูประเมินว่าโครงการ D.A.R.E. สามารถเพิ่มทักษะและวิธีการในการตัดสินใจหลีกเลี่ยงและปฏิเสธการใช้ยาเสพติดและความรุนแรงของยาเสพติดในเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองนักเรียนประเมินว่าโครงการ D.A.R.E. เสนอทางเลือกที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในการหลีกเลี่ยงการใช้ยาเสพติดและความรุนแรงของยาเสพติด นักเรียนประเมินว่าโครงการ D.A.R.E. มีประโยชน์สามารถลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้

1.1 ด้านกระบวนการ ครูประเมินว่าโครงการ D.A.R.E. มีขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและแผนการสอน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการอย่างถูกต้องและเหมาะสมโดย ตำรวจ D.A.R.E. ผู้ปกครองนักเรียนประเมินว่าโครงการ D.A.R.E. มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการอย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยตำรวจ D.A.R.E. นักเรียนประเมินว่าตำรวจ D.A.R.E. ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของยาเสพติด ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงผลร้ายของยาเสพติดและความรุนแรงของยาเสพติด

1.2 ด้านผลผลิต ครูประเมินว่านักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจถึงความรุนแรงของยาเสพติด และผลกระทบของยาเสพติด ผู้ปกครองนักเรียนประเมินว่านักเรียนหลีกเลี่ยงและปฏิเสธการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด นักเรียนประเมินว่านักเรียนรู้จักวิธีการจัดการกับความเครียดโดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด

2. ผลการศึกษาแนวทางพัฒนาโครงการ D.A.R.E. คือ โครงการควรให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับผลกระทบจากยาเสพติดอย่างชัดเจน ควรสร้างทักษะและวิธีการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ถูกต้องให้กับนักเรียน ควรเสนอแนะวิธีการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับนักเรียน และโรงเรียนควรควบคุมดูแลนักเรียนไม่ให้มีการใช้ยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น

เฉลิมพงษ์ พองจินา (2556 : 81) ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 240 คน ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านบริบท โดยภาพรวม มีสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ โครงการตามนโยบายมีความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา มีสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ โครงการสอดคล้องกับนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ส่งเสริมผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านปัจจัยนำเข้า โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารมีความพร้อมในการดำเนินงานตามนโยบาย มีสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบาย มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านกระบวนการ โดยภาพรวม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บุคลากรทำความเข้าใจกับนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา รองลงมาคือ ผู้บริหารให้การสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ผู้รับผิดชอบเสมอ และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านผลผลิต โดยภาพรวม มีสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูมีความคิดเห็นเชิงบวกกับนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานศึกษา รองลงมาคือ ครูเห็นความสำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ นักเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

สุภาพ ถิ่นกาญจน์ (2556 : 71) ได้ศึกษา การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนปากพะยูนพิทยาคาร ปีการศึกษา 2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านสถานะแวดล้อม ด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตของโครงการ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ จำนวน 535 คน ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนปากพะยูนพิทยาคาร ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยใช้ตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ของเครีจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 5 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนปากพะยูนพิทยาคาร โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) พิจารณาเป็นรายด้านดังนี้

1. ผลการประเมินโครงการด้านสถานะแวดล้อม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินรายข้อปรากฏว่า โครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน มีผลการประเมินสูงกว่าข้ออื่น คือ มีผลการประเมินในระดับมากที่สุด

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยพื้นฐาน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรายข้อปรากฏว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรายข้อปรากฏว่า ส่วนของผู้บริหารให้การสนับสนุน และให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรมอย่างสม่ำเสมออยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต การดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข ของโรงเรียนปากพะยูนพิทยาคาร ปีการศึกษา 2556 มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นด้าน คือ

4.1 ผลการประเมินด้านผลสำเร็จ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินรายข้อปรากฏว่าโครงการมีความคุ้มค่า เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ผลการประเมินด้านความพึงพอใจ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินรายข้อปรากฏว่า นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นที่พึงพอใจของครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสาธารณชนทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด

สุริยา พนะสัน (2557 : 65) ได้ศึกษาการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุขโรงเรียนมัธยมปากกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลาง ใน 4 ด้าน คือ 1) ประเมินด้านบริบทของโครงการ (Context Evaluation) 2) ประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ (Input Evaluation) 3) ประเมินด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ(Process Evaluation) และ 4) การประเมินด้านผลผลิตของโครงการ (Product Evaluation) โดยผู้ประเมินได้ประยุกต์ใช้รูปแบบ CIPP Model ในการประเมินเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน ครูผู้ดำเนินโครงการ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการสภานักเรียน รวมทั้งสิ้น 422 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลาง แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการประเมินพบว่า

1. ด้านสภาพบริบทของโครงการ (Context) ในด้านความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมของโครงการโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลางตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมปากกลาง และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ (Input) เกี่ยวกับความสามารถ ความเพียงพอของบุคลากร ความเหมาะสมความเพียงพอของสื่อ เครื่องมือ งบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมปากกลางและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ (Process) เป็นการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดำเนินโครงการ คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง และคณะกรรมการสถานักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ต่อกระบวนการดำเนินงานตามมาตรการของโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขโรงเรียนมัธยมปากกลาง ใน 5 มาตรการ และการดำเนินงานตามกลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงานตามมาตรการ 5 มาตรการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อวิเคราะห์ตามราย พบว่า ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานตามมาตรการ 5 มาตรการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มาตรการด้านการป้องกัน รองลงมา ได้แก่ มาตรการด้านการเฝ้าระวัง และมาตรการด้านการบริหารจัดการ ส่วนมาตรการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ มาตรการด้านการรักษา

4. ผลการประเมินด้านผลผลิตของโครงการ (Product)

4.1 ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนต่อคุณภาพการปฏิบัติตนตามพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนในองค์ประกอบ 5 ด้าน ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข โรงเรียนมัธยมปากกลาง ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้ดำเนินโครงการ นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมปากกลาง ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ปฐมาวดี ศรีชนะ (2559 : 77) ได้ทำการศึกษาการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขของโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข ของโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนนักเรียน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนผู้นำชุมชน รวมทั้งสิ้น 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขของโรงเรียน ประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาในรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา ได้แก่ 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการเฝ้าระวัง 3) ด้านการค้นหา 4) ด้านการบริหารจัดการ และ 5) ด้านการรักษา ตามลำดับ

2. การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขของโรงเรียน ประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ในภาพรวมของแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาในรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา ได้แก่ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และ 5) ด้านผลกระทบ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดลงมา มีดังนี้

2.1 ด้านบริบท ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุข และมีห้องปฏิบัติการมากที่สุด รองลงมา คือ การนำข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวางแผนดำเนินงานโครงการ ได้เหมาะสม และการนำนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติด อบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินโครงการได้เหมาะสมน้อยที่สุด

2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า บุคลากรมีความรู้ความสามารถเพียงพอจากการส่งบุคลากรออกไปศึกษาดูงานหรืออบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการในการดำเนินโครงการมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการทุกฝ่ายเพื่อกำหนดแผนงานเป็นไปตามขั้นตอนโดยมีการศึกษานโยบาย จัดประชุม กำหนดแนวทางการดำเนินงานและกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่าย และมีการจัดหา/จัดซื้อสื่อ เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ใช้ในการดำเนินโครงการอย่างครบถ้วน เพียงพอความพร้อมใช้และสะดวกต่อการขอใช้บริการน้อยที่สุด

2.3 ด้านกระบวนการ ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการสุ่มตรวจปัสสาวะของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ กลุ่มเสพ/ กลุ่มติด และมีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงน้อยที่สุด

2.4 ด้านผลผลิต ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัย เสพติดและอบายมุขที่ดีและ

เหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า สถานศึกษามีข้อมูลนักเรียนรายบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ สถานศึกษามีการสุ่มตรวจปีสภาวะของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ กลุ่มเสพ/ กลุ่มติด และการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ชุมชนและโรงเรียนเพื่อสอดส่องดูแลและแก้ไขปัญหาสารเสพติดน้อยที่สุด

2.5 ด้านผลกระทบ ในภาพรวมโรงเรียนประสานมิตรวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 มีการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขที่ดีและเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายข้อพบว่า นักเรียนมีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทางสร้างสรรค์ต่าง ๆ ตามกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ปกครองและชุมชนมีความเชื่อถือ และมีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษา และปัญหาเสพติดและอบายมุขในชุมชนลดลงน้อยที่สุด

บรรดิษฐ์ ม่วงอ่อน (2559 : 62) ได้ศึกษาการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุข โรงเรียนบ้านกกจัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยเสพติดและอบายมุขโรงเรียนบ้านกกจัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ใน 4 ด้านคือ ด้านบริบท (Context Evaluation) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) และด้านผลผลิต (Product Evaluation) โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ประชากรที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ เป็นครูผู้ดำเนินโครงการ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการภาคีเครือข่ายของโรงเรียนบ้านกกจัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 85 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และความถี่ (Frequency) ผลการประเมินพบว่า

1. ผลการประเมินด้านบริบท ภาพรวมมีความสอดคล้องและความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โครงการมีหลักการการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงไปคือความร่วมมือของโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ปกครองและชุมชนมีความจำเป็นในการป้องกันนักเรียนให้ห่างไกลจากยาเสพติดและการสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดให้กับนักเรียนมีความสำคัญและความจำเป็นมาก ตามลำดับ

2. ผลการประเมินด้านปัจจัย เกี่ยวกับความสามารถ ความเพียงพอ ความเหมาะสมต่อการดำเนินงานโครงการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้านคือ ด้านงบประมาณและระยะเวลา ด้านบุคลากร และด้านสื่อและเครื่องมือ ตามลำดับ

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามมาตรการ 5 ด้านของโครงการ ภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายมาตรการพบว่า ด้านมาตรการป้องกันรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงไปคือ มาตรการค้นหา และมาตรการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มาตรการเฝ้าระวัง ตามลำดับ

4. ผลการประเมินด้านผลผลิตเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของนักเรียนในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโครงการ ภาพรวมครูและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 5 เรื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่องพบว่า การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียนชุมชนและสังคมอยู่ในระดับมาก รองลงไป คือ นักเรียนมีทักษะในการหลีกเลี่ยงป้องกันภัยอันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเองได้ ตามลำดับ

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

โบเวน (Bowen et al, 1995 : 140-144) ได้ทำการศึกษาถึงเรื่อง นโยบายการรวมกลุ่มโรงเรียน เป็นกลวิธีการลดการสูบบุหรี่ในเด็ก เป็นการศึกษาถึง ผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านสุขภาพจำกัดเฉพาะกลุ่มที่ทำการศึกษาการสูบบุหรี่ในเด็กเท่านั้น เช่น นโยบายการรวมกลุ่มของผู้สูบบุหรี่ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มของโรงเรียนที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถที่จะจัดโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของประชากรวัยหนุ่มสาว รายงานฉบับนี้เลือกกลุ่มผู้สูบบุหรี่ส่วนหนึ่งจากโรงเรียนนานาชาติในทุก ๆ ระดับชั้น ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของชุมชน ศึกษาจนกระทั่งกลุ่มผู้สูบบุหรี่หยุดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โรงเรียนถูกสอบถามเกี่ยวกับนโยบายการสูบบุหรี่ในโรงเรียน รูปแบบที่ใช้ตลอดจนความจริงใจในการศึกษาข้อมูลแสดงถึงความหลากหลาย ของนโยบายการรวมกลุ่มผู้สูบบุหรี่ในโรงเรียน เพื่อให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ข้อจำกัดของนโยบาย ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างระดับชั้น ความแตกต่างระหว่างวัย โอกาสในการให้ข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ยังพบว่านโยบายไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากทางโรงเรียนไม่ได้เน้นเรื่องการสูบบุหรี่เป็นโทษต่อสุขภาพ รวมทั้งไม่ได้สอนทักษะในการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่ นโยบายของโรงเรียนเป็น เครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาพที่สำคัญมาก แต่ควรพิจารณาถึงรูปแบบความจำเป็นก่อนที่จะนำไปใช้

บอทวิน (Botvin et al, 1995 : 1,106 -1,112 อ้างถึงใน ปฐมาวดี ศรีชนะ. 2559 : 45) ได้ทำการศึกษาติดตามผลระยะยาวของการป้องกันการใช้อาหารเสพติดในกลุ่มชนชั้นกลางผิวขาวในสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน เรื่อง การป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน การออกแบบการทดลอง โดยทำการสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียน 56 แห่ง ที่ได้รับโปรแกรมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การติดตามการกระตุ้น การสอนทักษะชีวิตทั่ว ๆ ไป และทักษะการเผชิญอิทธิพลทางสังคมในการต่อต้านเกี่ยวกับการใช้อาหารเสพติด โดยวิธีการฝึกปฏิบัติร่วมกับการให้คำปรึกษาแนะนำ

ตลอดทั้งปี ส่วนในกลุ่มควบคุมจะได้รับการฝึกจากวิดีโอเทป และไม่ได้รับคำปรึกษาแนะนำ หรือได้รับการรักษาตามปกติ ได้ทำการติดตามผลในระยะเวลา 6 ปี หลังจากได้รับโปรแกรมการทดลอง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางโทรศัพท์ และทางไปรษณีย์ ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้สารเสพติดและยาอื่น ๆ ลดลง ทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการจัดโปรแกรมการป้องกัน และการใช้สารเสพติดตั้งแต่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีความสำคัญและความอดทนต่อการลดการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และเสพกัญชาโดยตรง ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนโดยการผสมผสานระหว่างทักษะการเผชิญปัญหา และทักษะชีวิตทั่วไป รวมทั้งมีการกระตุ้นติดตามต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปี

มัลฮอลล์ (Mulhall, 1995 : 2731 - 2732) ได้ทำการวิจัย เรื่องการตรวจสอบผลของการใช้หลักสูตรและไม่ใช้หลักสูตรในโครงการป้องกันการติดยาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดของวัยแรกรุ่น เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการป้องกันการเสพยาเสพติดในเด็กวัยแรกรุ่น โดยการใช้หลักสูตรและไม่ใช้หลักสูตรซึ่งเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผลการวิจัยพบว่า โครงการป้องกันยาเสพติดของโรงเรียนสามารถให้ผลทางบวกต่อความรู้ และทัศนคติ แต่มีผลทางลบต่อแอลกอฮอล์ บุหรี่ และยาเสพติดอื่น ๆ หลังการทดลองและติดตามผล 1 ปี พบว่า โครงการไม่มีผลกระทบต่อการเพิ่มทักษะการต้านในกลุ่มเพื่อน หรือลดความไวต่อความกดดันของกลุ่มเพื่อน

ทอมป์สัน (Thompson, 1995 : 2676) ได้ทำการวิจัยถึง เรื่อง การประเมินผลของโครงการป้องกันการติดยาเสพติดในโรงเรียนชนบทของรัฐมินเนโซต้าตอนใต้ โดยศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันการเข้าในทางที่ผิดและยาเสพติด เพื่อกำหนดความแตกต่างของความรู้ การยอมรับตนเอง และทัศนคติ การใช้สารเสพติดและการรักษาระหว่างกลุ่มที่กำหนดความรู้ ในด้านการต่อต้านยาเสพติด และกลุ่มที่ไม่ได้กำหนดความรู้ การศึกษาครั้งนี้ ได้ตรวจสอบผลกระทบที่เกี่ยวกับเพศด้วย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนจำนวน 500 คน จากโรงเรียนในชนบทของรัฐมินเนโซต้า พบว่า นักเรียนในกลุ่มที่กำหนดความรู้ ถึงการต่อต้านการติดยาเสพติดมีความรู้เรื่องของยาเสพติดสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดเนื้อหา และนักเรียนหญิงจะมีความรู้สูงกว่านักเรียนชาย และผลของการสำรวจทัศนคติ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนในกลุ่มที่กำหนดความรู้ จะมีการรับรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กำหนดความรู้ ดังนั้น ผลของการวิจัยครั้งนี้จะแสดงให้เห็นว่า ในการกำหนดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดการยอมรับตนเอง ทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อยาเสพติดและการรักษา ควรจัดอยู่ในโปรแกรมการศึกษาของโรงเรียนโดยให้มีการประเมิน และแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อติดตามนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมตามโครงการการต่อต้านยาเสพติดให้มีผลในการต่อต้านระยะยาวจนถึงขั้นอุดมศึกษา

มาคอส และคณะ (Marcos and Others, 1995 : 1,383 – 1,405) ได้ศึกษาถึงรูปแบบของความก้าวหน้าของยาเสพติด : การทดสอบการควบคุมทางสังคม โดยจำแนก และทดสอบการใช้ยาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,626 คน ของนักเรียนระดับ High School จากทางใต้ของอเมริกาในด้าน

การควบคุมทางสังคมในรูปแบบที่เกี่ยวกับบิดามารดา ผู้ปกครอง การศึกษา ศาสนาและค่านิยม ความเชื่อ พบว่า ร้อยละ 39.00 ใช้แอมเฟตามีน และร้อยละ 24.00 ใช้พวทยาเสพติดร้ายแรง จากการศึกษา พบว่า ควรนำทฤษฎีการควบคุมทางสังคม และการพัฒนาความก้าวหน้าของยาเสพติด ร่วมกันทำนวยรูปแบบ การใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น

ฮอฟมานน์ (Hoffmann, 1996 อ้างถึงใน ปฐมาวดี ศรีชนะ. 2559: 45) ได้ศึกษาในวัยรุ่น ชายอายุ 11 - 17 ปี จำนวน 1,250 คน โดยศึกษาถึง ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของครอบครัว ต่อการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น โดยมุ่งถึงผลกระทบโดยตรงของโครงสร้างครอบครัวสัมพันธภาพระหว่าง ผู้ปกครองและวัยรุ่น หรือความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ในการใช้กัญชาและสารเสพติดอื่นๆ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มเพื่อนมีผลกระทบมากที่สุด รองลงมาคือ สัมพันธภาพของครอบครัว และสุดท้ายคือโครงสร้าง ของครอบครัว

เพาเวอร์ และกิบสัน (Power and Gibson, 1996 อ้างถึงใน ปฐมาวดี ศรีชนะ. 2559 : 45) ได้ศึกษาเรื่อง ทศนคติ และประสบการณ์การใช้ยาเสพติด ในกลุ่มวัยรุ่นอังกฤษ อายุระหว่าง 16 -19 ปี ที่มีการใช้แอมเฟตามีน พบว่า เครือข่ายทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน จะเป็นปัจจัยพื้นฐานของ การเริ่มและใช้ยาเสพติด นอกจากนั้นความสำคัญของการปรึกษาในกลุ่มและการสื่อสารในครอบครัว ยังมีผลต่อการลดการใช้ยาเสพติดในหมู่วัยรุ่นอีกด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 โดยใช้แนวคิดในการประเมินโครงการโครงการ(Program Evaluation) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดคุณค่าของโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดขึ้นภายในแผนงาน นำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับ โครงการว่าดีมีประสิทธิภาพได้ผลเพียงใด บรรลุถึงเป้าหมายมากน้อยเพียงใด เพื่อนำข้อมูลผลการ ประเมินที่ได้ไปพัฒนาหรือปรับปรุงโครงการ มีเป้าหมายเพื่อประเมินความรู้ ความสามารถ เจตคติและ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมตามโครงการ การประเมินโครงการครั้งนี้ใช้การประเมินตาม แนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ได้เสนอการประเมินแบบซีพี (CIPP Model) เป็นการประเมิน เพื่อการตัดสินใจมีรูปแบบดังนี้ 1) การประเมินบริบท 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า 3) การประเมิน กระบวนการ 4) การประเมินผลผลิต ระบบและกลไกสำคัญในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ของโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดภัยและอบายมุข โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา คือกำหนด แนวทาง มาตรการ วางแผนดำเนินงาน ปฏิบัติการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ รายงานผลและเสนอแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาโครงการ ยึดหลักความถูกต้อง โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานจะสอดคล้องกับ การประเมินโครงการที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของโครงการ เนื่องจากผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมิน โครงการจะบอกถึงผลสำเร็จของโครงการ